

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ

ΗΤΟΙ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΠΟ ΤΟΥ 1556-1702*

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ὅς ἤδη ἐγράψαμεν εἰς τὰ «Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας», οἱ φάκελλοι τῆς ἀλληλογραφίας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑνετῶν Βαυλῶν οὐδέποτε ἐμελετήθησαν ἀπὸ Ἑλλήνας ἱστοριοδίφας. Οὔτε καὶ ὁ πολὺς Χάμμερ, ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, διεξῆλθέ ποτε τοὺς ἐν λόγῳ φακέλλους. Οὗτος περιορίσθη εἰς τὴν μελέτην μιᾶς «Συνοψεως Ἑνετικῶν Ἐκθέσεων» εὕρισκομένης εἰς τὰ ἐν Βιέννῃ Ἄρχεῖα καὶ ἐκ ταύτης ἐσταχυολόγησε διαφόρους πληροφορίας, τὰς ὁποίας καὶ παραθέτει εἰς τὸ προαναφεροθὲν σύγγραμμά του. Δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ ὄνομα τοῦ καταρτίσαντος τὴν ρηθεῖσαν «Σύνοψιν Ἑνετικῶν Ἐκθέσεων», ὡς ἐπίσης ἀγνοοῦμεν πόθεν ὁ ἀνώνυμος οὗτος ἠρύσθη τὰ στοιχεῖα πού ἀναφέρει. Φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ταῦτα δὲν ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν. Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου σημειοῦμεν δύο ἀνακριβείας, αἱ ὁποῖαι τυχαίως περιῆλθον εἰς τὴν ἀντίληψίν μας. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Χάμμερ ἀναφέρων τὴν μεταφορὰν εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ ἐκδαρέντος Ἐπισκόπου Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου¹, σημειῶνει ὡς ἔτος τὸ 1610 ἀντὶ τοῦ 1611 καὶ τὸν ὀνομάζει ἀπλοῦν ἱερέα. Δευτέραν ἀνακρίβειαν διεπιστώσαμεν ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ θανάτου τοῦ περιφήμου Ἀχμέτ Πασᾶ Κιοπροουλοῦ, μεγάλου Βεζύρου, τὸν ὁποῖον ὁ Χάμμερ καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ παραλαβοῦσα Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Ἰσλάμ, ἀναφέρουν ὡς θανόντα τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1676 καὶ εἰς ἡλικίαν 41 ἐτῶν, ἐνῶ ὁ Βάυλος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γράφων πρὸς τὸν Δόγην τὴν 2 Νοεμβρίου 1676, λέγει ὅτι ὁ Ἀχμέτ Κιοπροουλοῦ ἀπέθανε τὴν 2 Νοεμβρίου 1676 εἰς ἡλικίαν 42 ἐτῶν².

* Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως κ. Γεωργ. Οἰκονόμου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1949.

¹ Βλ. ἡμετέραν Πραγματεῖαν εἰς *Ἡπειρωτικὰ Χρονικά*, 13, σ. 81-90.

² Κώδιξ Μαρκανθῆς Βιβλιοθήκης, ἀρ. 8759.

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτε διεξηρόμεθα τοὺς φακέλους τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐνετῶν Βαύλων, δὲν παρελείψαμεν νὰ σημειώσωμεν καὶ πᾶν ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἤδη εὐρισκόμεθα εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα — ἐν πιστῇ μεταφράσει, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐν πρωτοτύπῳ — διάφορα ἀποσπάσματα ἐγγράφων, τὰ ὅποια ἐπιρρίπτουν ἄπλετον φῶς εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ πολυκύμαντον Ἱστορίαν τοῦ Πατριαρχείου, ἀπὸ τοῦ 1556 μέχρι τοῦ 1702.

Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν, τώρα διὰ πρώτην φοράν, τὸ ἀκριβὲς ἔτος τῆς ἀναρρήσεως, ἀποχωρήσεως ἢ καθαιρέσεως τῶν κατὰ καιροὺς πατριαρχῶν, τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς ἀρπαγῆς τῆς Μονῆς τῆς Παμμακαρίστου, ὅπου ἐστεγαζόντο ἄλλοτε τὰ Πατριαρχεῖα — περὶ τῆς ὁποίας τόσαι καὶ τόσαι ἀνεγράφησαν ἀνακρίβειαι — τὰ τῆς δράσεως Ἱερεμίου τοῦ Β' καὶ τὰ τῶν σχέσεων αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης κλπ.

Ἐχομεν ὁμοίως, ὡς πρὸς τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν, λεπτομερῆ περιγραφὴν τῆς ἰδρύσεως τοῦ Τυπογραφείου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῆς μερικῆς καὶ ὄχι ὀλικῆς — ὡς πιστεύεται — καταστροφῆς τούτου καὶ τέλος δημοσιεύομεν πολυάριθμα ἀποσπάσματα ἐγγράφων, Ἑλληνιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν γένει δρασίαν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα, διαφωτίζοντα πολλὰ σημεῖα τῆς μακροχρονίου σταδιοδρομίας του καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς περιφήμου «Ὁμολογίας Πίστεως» τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Βαύλου, μεθ' οὗ τόσον στενωῶς συνεδέετο ὁ Λούκαρις, θεωρεῖ ὡς γνήσιον ἔργον τοῦ ἐν λόγῳ Πατριάρχου.

Περαιτέρω δημοσιεύεται ἔγγραφον τοῦ 1671, ἀποκαλύπτον τὰς λεπτομερείας μιᾶς συναμοσίας ὀργανωθείσης παρὰ τῆς ἐν Ρώμῃ Παπικῆς Αὐλῆς κατὰ τοῦ Πατριαρχείου.

Αὐτὸ εἶναι, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τὸ περιεχόμενον τῆς παρουσῆς πραγματείας, ὅπερ, συμπληρώνει καὶ διορθώνει εἰς τινὰ σημεῖα τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Μανουὴλ Γεδεῶν.

Βενετία, Ἰούλιος 1946

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ

1556 Ἰουλίου 21¹ « ... κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας ἀπέθανε καὶ ὁ Σεβασμιώ-
τατος Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων² ... ».

Senato Collegio. Φάκελλος ἀρ. 2—lettere di cardinali κλπ.).

Εἰς τὸν φάκελλον τοῦτον ὑπάρχει μετάφρασις ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Β΄, εἰς
τὴν Ἰταλικήν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Πατριάρχης εὐχαριστεῖ θερμῶς τὸν Δόγην διὰ τὴν συμ-
πάθειαν τὴν ὁποίαν ἡ Γαληνοτάτη Δημοκρατία ἐξεδήλωσε πρὸς τὸν Μητροπολίτην Φιλα-
δελφείας Γαβριὴλ Σεβῆρον, τὸν ἐδρεύοντα, ὡς γνωστόν, ἐν Βενετία.

« Ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γαβριὴλ, (ἀναφέρει τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον)
» δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἡμᾶς, κατέστησε γνωστὰς τὰς συμπαθητικὰς φιλοφρονήσεις τὰς
» ὁποίας τῷ ἐπιδαφιεύσατε, δεχθέντες αὐτὸν εὐμενῶς κατὰ τὸν διωγμὸν πού ὑπέστη ὡς
» καὶ τὴν ἀρωγὴν πού τῷ παρέσχετε. Παρακινήθέντες ἀπὸ τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ του γρα-
» φόμενα, ἐκφράζομεν ὑμῖν θερμὰς εὐχαριστίας, δεόμενοι τῷ Ὑψίστῳ, ἵνα ἐπαγρυπνῇ
» ἐπὶ τοῦ Ὑμετέρου Πριγκηπάτου καὶ σκέπη αὐτό. Καὶ ἡμεῖς ἐδῶ δὲν παραλείπομεν νὰ
» προστατεύωμεν τὰς Ἐκκλησίας Σας, ἵνα μένουν ἐλεύθεροι ἀπὸ διαφόρους ἐνοχλήσεις,
» χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ἀπεριόριστον ἔλεος καὶ τῆς

¹ Dispacci del Bailo di Costantinopoli, φάκελλος 1-A.

² Πρώτην φορὰν τώρα μαθάνομεν τὸ ἀκριβὲς ἔτος, ἔτι δὲ καὶ τὸν μῆνα τοῦ θανάτου τοῦ
Διονυσίου τοῦ Β΄ ἤτοι ἀρχὰς Ἰουλίου 1556 καὶ ὄχι 1555 ὡς ἀναφέρουν οἱ Πατριαρχικοὶ Πίνακες τοῦ
Γεδεῶν ἐν σελ. 507-510. Ὡς πρὸς τὸ ἔτος τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, οἱ αὐτοὶ
Πίνακες ἀναφέρουν τὸ 1545, ὄχι ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς· διότι ὁ Μαλαξὸς εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστο-
ρίαν (Turcograecia τοῦ Κρουσίου σελ. 165-166) ἀναφέρει ὅτι οἱ ὀπαδοὶ του τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸν
θρόνον τὴν 17^{ην} Ἀπριλίου (χωρὶς ἔτος) καθ' ἣν ἦτο ἡ ἑορτὴ τοῦ Λαζάρου καὶ ὅτι τὴν ἐπομένην
(18 Ἀπριλίου, Κυριακὴν τῶν Βατῶν) «ἐκαβαλλίκευσαν αὐτὸν εἰς τοὺς Πασιάδες καὶ τὸν ὑπήγαγον καὶ
τοὺς ἐπροσκύνησαν» Ἄρα τὸ Πάσχα ἐωρτάσθη τότε τὴν 25^{ην} Ἀπριλίου. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Πίνακες τῶν
Πασχαλίων ἀναφέρουν ὅτι καθ' ὅλην τὴν 16^{ην} ἑκατονταετηρίδα μίαν μόνην φορὰν συνέπεσε τὸ
Πάσχα τὴν 25^{ην} Ἀπριλίου ἤτοι τὸ 1546, προκύπτει ὅτι ὁ Διονύσιος ἀνερρήθη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.
Συνεπῶς τὸ 1546 ἀπέθανε καὶ ὁ προκατόχος του Ἱερεμίας ὁ Α΄. Καὶ ἐφ' ὅσον ἔχομεν σήμερον δια-
πεπιστωμένον καὶ τὸ ἀκριβὲς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Διονυσίου τοῦ Β΄, ἄρα καὶ ὁ διάδοχός του — ἐκ τῆς
ἐπαρχίας Ἰωαννίνων καὶ δὴ ἐκ τοῦ χωρίου Κράφι, ὡς γράφει ὁ Μονεμβασίας Δωρόθεος — Ἰωάσαφ
ὁ Β΄ ὁ ἐπικληθεὶς μεγαλοπρεπῆς, ἀνερρήθη ὄχι τὸ 1555 ὡς ἀναφέρουν οἱ Πίνακες τοῦ Γεδεῶν (σελ.
510) ἀλλὰ τὸ 1556 καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἀκαδη-
μίᾳ διδασκαλίαν ὁ διακεκριμένος τότε λόγιος Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς.

» ἡμῶν ταπεινότητος αἰ προσευχαί καὶ αἰ εὐλογίαι νὰ εἶναι ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας Γαλη-
» νότητος πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν.

Ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ, Ἰνδικ. 7^η (ἤτοι 1578).

Εἰς τὸν αὐτὸν φάκελλον εὐρίσκεται καὶ μία καταγγελία, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλε τὴν 11^{ην} Αὐγούστου 1579 ὁ Μητροπολίτης Φιλαδελφείας Γαβριὴλ Σεβῆρος πρὸς τὴν ἐν Βενετῖα Δεκαρχίαν κατὰ τοῦ ἱερέως Πανιγαρόλα ἢ Πανιτσαρόλα—τὴν ὁποίαν κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ὀλόκληρον, διότι ὁ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενος Νικηφόρος διάκονος ἐξημέματισε τοποτηρητῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου—καὶ κατὰ τοῦ διακόνου Νικηφόρου, τοὺς ὁποίους παριστᾷ ὡς ταραχοποιούς. Ἐν τῇ αὐτῇ καταγγελίᾳ ἀναφέρει ὅτι ἐξειδίωχθη καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Ναὸν καὶ ὅτι εὔρεν ἄσυλον εἰς τὰς Ἐνετικὰς Ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι τῷ παρεχώρησαν κατοικίαν καὶ διατροφήν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκφράζει τὰς θερμὰς του εὐχαριστίας. Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶχε καταστήσει, ὡς φαίνεται, γνωστὰ καὶ εἰς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν τὸν Β' καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ, ἣτις παρεκίνησε τὸν πατριάρχην ν' ἀποστείλῃ τὸ προμνησθὲν εὐχαριστήριον ἔγγραφον εἰς τὸν Δόγην.

Ἴδου τώρα πῶς ἔχει ἡ καταγγελία ἐν μεταφράσει:

« Ἡ τόση φιλανθρωπία καὶ εὐμένεια τὰς ὁποίας συνήθως ἐπιδεικνύει ἡ Γαληνοτάτη Αὐθεντία πρὸς κάθε πονοῦντα καὶ ὑποφέροντα, ἐξώθησαν τὰς παρελθούσας ἡμέρας τὸ Ὑμέτερον Ἐκλαμπρότατον καὶ ἐξοχώτατον Συμβούλιον, ἵνα προστατεύσῃ καὶ ἐμὲ τὸν πτωχὸν καὶ ταπεινότατον Ἀρχιεπίσκοπον Φιλαδελφείας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ, οἱ ὁποῖοι μὲ ἐξειδίωξαν ἀπὸ τὸν Ναόν. Καὶ μοὶ παρεχώρησε τὸ Ὑμέτερον Συμβούλιον κατοικίαν καὶ τροφήν ἐδῶ εἰς αὐτὴν τὴν εὐδαίμονα αὐτοκρατορικὴν πόλιν, τοῦθ' ὅπερ μοὶ ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ δέωμαι αἰωνίως τῷ Ὑψίστῳ ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως ἑσαεὶ τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας, Ὡς πιστὸς δὲ καὶ λογικὸς ἄνθρωπος ἔχω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχω μὲ τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις, κάθε ὑπηρεσίαν καὶ ἰδίαν, διότι κατὰγομαι ἀπὸ τὴν Μονεμβασίαν τὴν πισιτοτάτην ἀλλ' ἀτυχῆ αὐτὴν πόλιν, τὴν διατελοῦσαν ὑπὸ τὴν Ὑμετέραν Κυριαρχίαν. Δύο, κατὰ συνέπειαν, εἶναι τὰ καθήκοντά μου. Πρῶτον μὲν νὰ εἶμαι ὑπηρετῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὡς μοὶ τὸ ἐπιβάλλει ἡ Θρησκεία καὶ δεύτερον νὰ εἶμαι εἰς τὴν Ὑπηρεσίαν τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Μὲ τοιαῦτα ἐμφορούμενος αἰσθήματα, δὲν ἠδυνήθην κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας νὰ μὴ ἐπέμβω, ὅταν εἰς ἐν κήρυγμα τοῦ σεβασμίου ἱερέως Πανιγαρόλα, ἡ ἐθνότης ἡμῶν εὐλόγως ἐσκανδαλίσθη ἐξ αἰτίας λέξεών τινων προφερθεισῶν ἀπὸ τὴν αἰδεσιμότητά του ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀχροατὰς ἠθέλησαν νὰ ἐπιτεθοῦν κατ' αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ ἐπέμβω μαζὶ μὲ τοὺς προεστῶτας τῆς ἐθνότητος, ἵνα τοὺς καθησυχάσω, ὑποδείξας αὐτοῖς νὰ προστρέξουν εἰς τὴν εὐμενῆ προστασίαν τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας καὶ ἐκθέσουν λεπτομερῶς καὶ μὲ ταπεινότητα τὰ παράπονά των κατὰ τοῦ ἱερέως. Καὶ πράγματι διὰ τῆς Ὑμετέρας ἐπεμβάσεως ἐκεῖνος ὁ σεβάσμιος ἱερεὺς ἐξηναγκάσθη ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἄμβωνος νὰ δώσῃ πλήρη ἱκανοποίησιν εἰς ὅσους εἶχον θεωρήσει ἑαυτοὺς προσβεβλημένους. Καὶ ἐπειδὴ δὲν λείπουν ποτὲ ἄνθρωποι ἀπερίσκεπτοι, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεται ὁ

κακὸς δαίμων ὡς ὄργανα ὅπως σπείρουν ζιζάνια καὶ προκαλέσουν ταραχάς, ἐγὼ κατόπιν διαταγῆς τῶν Ὑμετέρων Ἐκκλημπροτήτων, θεωρῶν τοῦτο ὡς ὑπηρεσίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα ὡς καὶ πρὸς τὴν ἀτυχή ἡμῶν ἐθνότητα, ἀπησχολήθην ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἵνα διαφωτίσω πολλοὺς, τοὺς ὁποίους ἔκαμαν νὰ πιστεύουν ἄλλα ἀντ' ἄλλων καὶ ἰδιά, ἵνα ἐπιπλήξω καὶ νουθετήσω ἕνα κάποιον διάκονον ἐξ Ἰωαννίνων¹, ὀνόματι Νικηφόρον, ὁ ὁποῖος προὐκάλει ταραχώδεις συγκεντρώσεις καὶ ἐσκανδάλιζε τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους, ὅσοι δὲν ἦσαν ἱκανοὶ νὰ λογικεύωνται. Τοῦτον καὶ δι' ἄλλας του κακὰς συμπεριφορὰς δὲν ἔβλεπον εὐχαρίστως καί, μολοντί τὸν εἶχον καλέσει εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ τὸν ὑπεχρέωσα νὰ μοὶ ὑποσχεθῇ ὅτι δὲν θὰ ὀμίλει πλέον ἐπὶ τῶν γενομένων, ἐξαίφνης εἰδοποιήθην ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος καὶ ἐνώπιον σύμπαντος τοῦ ἐκκλησιασματος νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, περὶ οὗ καὶ ὁ Παναγαρόλας, πρὸς μέγα σκάνδαλον συμπάσης τῆς πόλεως. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἠναγκάσθην νὰ τοῦ ἀπαγορεύσω τὸ κήρυγμα καὶ τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ τὸν ἐκδιώξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, μὲ τὴν ἀπειλὴν ὅτι, ἂν δὲν ὑπήκουε, θὰ τὸν ἀφώριζα καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ. Ὁ ρηθεὶς διάκονος καὶ οἱ ὀπαδοὶ του ἰδόντες ματαιωθέντα — Θεῖα ἐπινεύσει — τὰ διαβολικὰ των σχέδια, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ μὲ καταγγείλουν εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην καὶ αὐθέντην μου, ὅχι δι' ἐκεῖνα ποὺ συνέβησαν, ἀλλὰ μετεχειρίσθησαν ψευδεῖς ὑπογραφὰς καὶ ἔγγραφα καὶ ἀναληθῆ πρόγματα, ἵνα προκαλέσουν τὴν ὀργὴν τοῦ Πατριάρχου ἐναντίον μου καὶ λάβῃ οὗτος ἐπιβλαβῆ μέτρα καὶ ὀλίγον ἔντιμα κατ' ἐμοῦ, ὡς πράγματι ἦ αὐτοῦ Ἀγιότης μοὶ γράφει ὅτι προϋτίθετο νὰ λάβῃ, ἂν δὲν ἐπενέβαινε, συνεπεία ὀδηγιῶν ἐντεῦθεν, ὑπὲρ τοῦ ταπεινοῦ ὑπηρετοῦ τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ὁ ἐξοχώτατος Βαῦλος, δι' ὅπερ καὶ ἐκφράζω Ὑμῖν τὰς ἀπειροὺς μου εὐχαριστίας. Ἐγὼ δὲ λογιζομαι τόσον ὑποχρεωμένος αἰώνιως πρὸς Ὑμᾶς ὥστε δὲν μοῦ μένει ἄλλο εἰμὴ νὰ παρακαλῶ τὸν Θεὸν, ὅπως ἀποθάνω εἰς τὴν Ὑμετέραν Ὑπηρεσίαν καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἶμαι πρόθυμος νὰ χύσω καὶ τὸ αἷμά μου, ὡς τὸ ἔχυσαν οἱ πρόγονοί μου καὶ οἱ συμπατριῶταί μου.

Καὶ τώρα ἐπιθυμῶ νὰ δικαιολογηθῶ ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Ἀρχῆς καὶ νὰ ἐκθέσω τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν ὡς μοὶ τὸ ἐπιβάλλει τὸ ἔνδυμα ποὺ φέρω, μὲ πᾶσαν εἰλικρίνειαν, ὡς τίμιος Ἱεράρχης καὶ ὅχι ὡς μὲ παρέστησεν εἰς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα τὸν Πατριάρχην ἐκεῖνος ὁ διάκονος, ὁ ὁποῖος τῷ εἶπεν ὅτι ἐγὼ δῆθεν ἀπὸ μεγαλεῖον διέταξα νὰ μὴν μνημονεύηται τὸ ὄνομά του κατὰ τὴν Θεῖαν λειτουργίαν καὶ ὅτι, κατὰ παράβασιν τῶν κανόνων, τὸ ἀντικατέστησα μὲ τὸ ἰδικόν μου, ὅτι δῆθεν ἀφώρισα τὸν ἀφωσιωμένον καὶ εὐσεβῆ τοῦτον λαὸν τῶν Ἑλλήνων χωρὶς αἰτίαν τινὰ καὶ ὅτι περὶ τούτων ἔγραψαν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ πολλὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, πρᾶγμα τοῦτο ψευδέστατον... παρακαλῶ ὅθεν ἵνα, διὰ μέσου τοῦ ἐκλαμπροτάτου Βαύλου, πληροφορηθῇ ὁ Κύριος Πατριάρχης τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν καὶ ἵνα μὴ παύσῃ

¹ Εἶναι ὁ μετέπειτα Τοποτηρητῆς τοῦ Ἱερεμίου. Τοῦτον ὁ Μητροπολίτης Ἀθηναγόρας (περιοδ. Γρηγ. Παλαμᾶς, 1936) θεωρεῖ ὡς καταγόμενον ἐκ Τρίκκης.

να προστατεύη ἕνα τίμιον ἄνθρωπον καὶ καλὸν κληρικόν, ὅστις ζῆ συμφώνως μὲ τοὺς ἱεροὺς οἰκουμενικοὺς κανόνας καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὁ διάκονος δέον νὰ τιμωρηθῆ ἀπὸ τὸν Παναγιώτατον ὡς ἀγύρτης καὶ δημιουργὸς σκανδάλων καὶ πρὸς τοῦτο ἐκλιπαρῶ τὰς Ὑμετέρας Ὑεχοχότητας, ἂν ἐγκρίνουν, νὰ διατάξουν ἀνακρίσεις καὶ ἐξετάσουν μάρτυρας ἐπὶ τῶν κάτωθι ζητημάτων :

1) Ὅτι ὁ διάκονος Νικηφόρος διαμένων ἐν Παδοῦῃ, ὡς σπουδαστής, πολλάκις ἐναντίον τῶν κανόνων, ἀπέβαλε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ περιβληθεὶς κοσμικὰ ἐνδύματα καὶ ἔνοπλος, περιεφέρετο κατὰ τὴν νύκτα μετ' ἄλλων νέων καὶ ὅτι, γενόμενος σύμβουλος τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἠρνήθη τὴν ιδιότητά του, ὡς κληρικοῦ, ὅπερ ἀντιβαίνει εἰς τοὺς κανόνας.

2) ὅτι ὁ ἴδιος εὐρισκόμενος ἐνταῦθα, ἐτόλμησε νὰ διορίσῃ πρωτοψάλτην τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἕνα Κυθήριον—ἐνῶ ἡ δικαιοδοσία διὰ τοιοῦτον διορισμὸν, ἀνήκει, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἐξοχωτάτου ὑμετέρου συμβουλίου, εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον Δοῦκα τῆς Κρήτης. Πλὴν ὁ διάκονος τὸν διώρισε καὶ ἔκαμε τὸν διορισμὸν ἐπὶ περγαμηνῆς ἰδιοχειρῶς καὶ τὸν ἐσφράγισε μὲ τὴν ἰδικήν του σφραγίδα. Ἰδὼν τὸ ἔγγραφον, τὸ ἀφῆρεσα καὶ τὸ ἔχω μαζί μου, ἐνῶ ταῦτοχρόνως τὸν ἐπέπληξα.

3) ὅτι τὰ μέλη τῆς Κοινότητος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου οὐδέποτε ἔγραψαν εἰς τὸν Πατριάρχην οὔτε περὶ τοῦ δῆθεν ἀφορισμοῦ μου κατ' αὐτῶν, οὔτε ἄλλο τι παράπονον διετύπωσαν κατὰ τῆς συμπεριφορᾶς μου ἢ κατὰ τινος ἐνεργείας μου.

4) ὅτι οἱ ἱερεῖς, οἱ ἱερουργοῦντες ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, ὅπως συνήθιζον νὰ κάμουν, ὅταν ἤρχετο ἐδῶ Ἐπίσκοπος ἢ Ἀρχιεπίσκοπος—ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐλευθέρη καὶ τοιαύτη παρεχωρήθη εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος παρὰ τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας—οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἄφιξίν μου, ἐμνημόνευον κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας τῶν λειτουργίας, πότε τὸν Πατριάρχην καὶ πότε ἐμέ, ἰδίᾳ θελήσει καὶ ὄχι κατόπιν διαταγῆς μου ἢ ἐπιβολῆς μου.

5) ὅτι ὁσάκις συνέπεσε νὰ προίσταμαι ὁ ἴδιος τῆς λειτουργίας, ὡς καὶ κατὰ τοὺς ἐσπερινοὺς, ἐμνημόνευα πάντοτε τὸν Πατριάρχην.

6) ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀφορισμὸν, περὶ οὗ ὁ διάκονος ἔκαμε λόγον, δὲν ὑπῆρξεν ἄλλο τι παρὰ ἡ διαμαρτυρία τὴν ὁποίαν τῷ ἀπηύθυνα, ἂν δὲν ὑπήκουεν εἰς τὸ νὰ μὴ προβῆ εἰς τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ἀπαγόρευσις πού τῷ ἐπέβαλον νὰ μὴ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰς λειτουργίας.

Θὰ ἤμην ὁμοίως διατεθειμένος νὰ δικαιολογήσω πᾶν ὅ,τι λέγω ὡς πρὸς τὰ σκάνδαλα, τὰ ὁποῖα ὁ διάκονος προὔκλειε μετὰ τὸ κήρυγμα τοῦ αἰδεσίμου Πανιτσαρόλα καὶ ἐπαφίεμαι ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὰς σοφωτάτας ἀποφάσεις τῶν Ὑμετέρων Ὑεχοχότητων.

11 Αὐγούστου 1579.

Μετὰ τὴν παρέκβασιν ταύτην, ἐξακολουθοῦμεν τὴν δημοσίευσιν ἀποσπασμάτων ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἐνετοῦ Βαύλου :

Κωνσταντινούπολις, 31 Μαρτίου 1578 (φάκελλος ἀρ. 12) «... ἐκεῖνος ὁ Καπιτζήμπασης ὁ ὁποῖος μετέβη πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ—ὡς ἔγραφα ἤδη—καὶ περὶ οὗ ἔλέγετο ὅτι εἶχεν ἐπιφορτισθῆ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἰδίαν διαταγὴν καὶ κατὰ τοῦ γηραιοῦ Βοεβόδα τῆς Μπογδανίας, δὲν ἐπέστρεψεν ἀκόμη καὶ δὲν γνωρίζομεν τί συνέβη... Φαίνεται ὅτι ὁ προγενέστερος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις εἶχεν ἐκθρονισθῆ κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἔχει ἐλπίδας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τούτου, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ Μεγ. Αὐθέντου, ὅστις, ὡς λέγεται, εἶναι εὐμενῶς διατεθειμένος ὑπὲρ αὐτοῦ... »

23 Νοεμβρίου 1579 «... ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ὁ προγενέστερος Πατριάρχης¹... »

26 Νοεμβρίου 1579 «... τὴν ἐπομένην τῆς δημοσιεύσεως τῆς Σουλτανικῆς διαταγῆς, ἵνα ὁ προηγούμενος Πατριάρχης ἐπανέλθῃ εἰς τὸν θρόνον, οὗτος προσελλήθη εἰς τὸ Διβάνιον κατόπιν αἰτήσεως τοῦ παυθέντος Πατριάρχου², ὅστις συνοδευόμενος ἀπὸ ἄπειρα πλήθη Ἑλλήνων, ἐκ τῶν πλέον ἰσχυρότων, πού ἦσαν ὅλοι μὲ τὸ μέρος του, διέτύπωσε πολλὰς κατηγορίας ἐνώπιον τοῦ Διβανίου κατὰ τοῦ προγενεστέρου καὶ μεταξὺ ἄλλων ὅτι οὗτος δὲν ἦτο καλὸς Ἕλληνας, διότι εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐφίλησε τὸν πόδα τοῦ Πάπα. Κατόπιν πολλῶν συζητήσεων ὁ Μέγας Αὐθέντης, ὁ ὁποῖος, ὡς λέγεται, ἦτο εἰς τὸ παράθυρον τοῦ Διβανίου καὶ ἤκουε τὰ πάντα, ἐτήρησεν ἀμετάβλητον τὴν διαταγὴν περὶ ἀποκαταστάσεως εἰς τὸν θρόνον τοῦ προγενεστέρου καὶ οὕτως ἐκεῖνοι, πού ἦσαν ἐναντίον του ἠλλαξαν γνώμην καὶ ἐπῆγαν νὰ λάβουν τὴν εὐλογίαν του. Οὕτως ὁ ἐν λόγῳ Πατριάρχης ἐσταθεροποιήθη εἰς τὴν θέσιν του καὶ ὅλοι εἶναι εὐχαριστημένοι. Φαίνεται ὅτι θέλει νὰ συγκαλέσῃ Σύνοδον, ἵνα ἀφορίσῃ τὸν παυθέντα καὶ ἵνα, οὕτως, ἐξασφαλισθῆ ὅτι δὲν θὰ τῷ δημιουργήσῃ πλέον ἀνησυχίας... »

25 Ἰανουαρίου 1580³ «... ὁ ἄρτι ἐπανεληθὼν καὶ πάλιν εἰς τὸν θρόνον Πατριάρχης Ἕλληνας, ἐπεβεβαιώθη καὶ ἀπὸ τὴν Σύνοδον, ἀποτελεσθεῖσαν μόνον ἀπὸ δέκα Ἐπισκόπους καὶ Ἀρχιεπισκόπους. Οὗτος ἐτέλεσε καὶ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἣτις τῷ εἶχεν ἀπαγορευθῆ. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Συνόδου ὑπεβλήθη πρότασις, ἵνα ἐκπέσῃ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος ὁ παυθεὶς, ἀλλὰ δὲν εὐρέθησαν ἀρκεταὶ ψῆφοι. Μεταξὺ ἄλλων λόγων προεβλήθη καὶ οὗτος, ὅτι δηλαδὴ ὁ Μέγας Αὐθέντης διέταξε νὰ εἶναι ὁ παυθεὶς Μητροπολίτης... »

10 Φεβρουαρίου 1580 «... ὁ παυθεὶς Πατριάρχης Ἱερεμίας ἐξοργισθεὶς, διότι εἰς

¹ Πρῶτον τώρα μανθάνομεν τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνίαν τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μητροφάνους τοῦ Γ'.—Οἱ Σάθας καὶ Γεδεὼν σημειώνουν τὴν 29 Νοεμβρίου, ἢ δὲ Turcograecia τοῦ Κρουσίου τὴν 24 Δεκεμβρίου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Βάβλος ἀνεκοίνου τὰ γεγονότα μὲ κάποιαν σχετικὴν καθυστέρησιν, συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἀναρρῆσις—τὸ δεύτερον τότε—ἔλαβε χώραν κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1579. ² Ἱερεμίου τοῦ Β'.

³ Φάκελλος 13. Τὸ ἔγγραφον σημειῶνει 1579 Μ. V. ἤτοι κατὰ τὸ Ἑνετικὸν ἔθος.

τὴν Σύνοδον ἔγινε πρότασις νὰ τῷ ἀφαιρεθῆ ἡ ἱερωσύνη, ἤρχισε διὰ τῶν ὁπαδῶν του νὰ ἀντιδρῶ κατὰ τοῦ νῦν Πατριάρχου μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τὸν ἐκδιώξῃ καὶ νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸν θρόνον... »

8 *Μαρτίου 1583*¹ «... Συνηντήθην μὲ τὸν Πατριάρχην² Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφοῦ ἐξεδήλωσεν οὗτος τὰ αἰσθήματα τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως πρὸς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καὶ ἐγὼ τὸν διεβεβαίωσα ὅτι συμπεριφερόμεθα ὅπως πρέπει μὲ τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανούς, ἔφερα τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς νέας μεταρρυθμίσεως³ τοῦ ἡμερολογίου καὶ τῷ εἶπον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ σημειωθοῦν ἄτοπα ἄξια προσοχῆς καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ διατάξῃ τὰς Ἑλληνικὰς Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπὸ τὴν Κυριαρχίαν τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος νὰ ἐορτάζουν τὰς κυριωτέρας τῶν ἐορτῶν κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἐξαργάται ἀπὸ αὐτὸν νὰ μεταβάλλῃ ὅ,τι ἐθέσπισαν οἱ Ἅγιοι Πατέρες καὶ ἐπὶ τόσα ἔτη ἐτηρήθη πιστῶς. Ἐγὼ τῷ ἀντέκρουσα ὅτι τὸ νὰ ἐορτάξῃ τις τὰς ἐορτὰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἡμέραν δὲν εἶναι ἄρθρον πίστεως ἀπαράβατον καὶ ἀμετάβλητον καὶ ὅτι ἡ αἰδουσιότης του θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς τοῦτο, δίδων οὕτως ἱκανοποίησιν εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα ἣτις διακαῶς τὸ ἐπιθυμεῖ. — Λόγου γενομένου περὶ τῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, ὁ Πατριάρχης ἀναγνωρίζων τὰς μεταβολὰς ποὺ ἐπῆλθον ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς Συνόδου, καθ' ἣν καθωρίσθησαν αἱ κινηταὶ ἐορταί, μέχρι σήμερον καὶ ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν συνεζητήσαμεν, εἶπεν ὅτι τὸ Πάσχα δὲν καθορίζεται ἀπὸ τὸν ἥλιον ἀλλ' ἀπὸ τὴν σελήνην, καθὼς καὶ ἄλλα τινὰ παρόμοια ποὺ ἐμφαίνουσι ὅτι ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης ἔχει ὀλίγας γνώσεις τῆς ἀστρολογίας καὶ ἴσως καὶ ἄλλων ζητημάτων καὶ ὅτι τέλος συγκατετίθετο νὰ διατυπώσῃ ἐγγράφως ὅλους τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν καὶ ὅτι δὲν ἠρνεῖτο νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Ἕλληνας, μὲ ἀπειλὴν ἀφορισμοῦ, νὰ μὴ ὀμιλοῦν κατὰ τῆς γενομένης μεταρρυθμίσεως καὶ νὰ διαβιοῦν χωρὶς νὰ προκαλοῦν σκάνδαλα. — Ὁ Πατριάρχης ὁμοίως μοὶ εἶπεν ὅτι καὶ ἂν αὐτὸς ἐπεδοκίμαζε τὴν μεταρρύθμισιν καὶ ἤθελε νὰ τὴν ἐπιβάλλῃ, δὲν θὰ τὸν ὑπῆκουον καὶ ἴσως θὰ τὸν ἐξεδίωκον ἀπὸ τῆς θέσιν ποὺ κατέχει. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι εἶναι τόσον ἐπίμονοι εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα ὥστε προτιμοῦν νὰ χάσουν χίλιες φορὰς τὴν ζωὴν των, παρὰ νὰ ἀποδεχθοῦν μεταβολὴν τινὰ καὶ διότι εἶναι ὄλωσ ἀμαθέστατοι καὶ εἶναι εὐχαριστημένοι νὰ ζήσουν καὶ νὰ ἀποθάνουν ὡς ἔζησαν οἱ γονεῖς των καὶ ὡς ἐθέσπισαν οἱ Ἅγιοι Πατέρες... »

26 *Ἰουλίου 1583* «... κατέφθασαν ἀπεσταλμένοι⁴ τοῦ Πάπα διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἀπὸ ὀκτῶ ἡμερῶν συζητοῦν μὲ τὸν Πατριάρχην... Ταύτην τὴν στιγμήν ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀπέστειλε τὴν συνημμένην ἐπιστολὴν διὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Φιλαδελφείας, μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τὴν διαβιβάσω ἀσφαλῶς καὶ ἐπιτυχῶν τὴν μετά-

¹ Φάκελλος 16.   ² Ἱερεμίαν τὸν Β'.   ³ Πρόκειται περὶ τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἑμερολογίου καθ' ὃ ἡ 5 Ὀκτωβρίου τοῦ 1582 μετεπήδησεν εἰς τὴν 15ην ἰδίου μηνός.

⁴ Οὗτοι ὡς γνωστὸν ἦσαν ὁ Μιχαὴλ Ἐπαρχος, Κερκυραῖος καὶ Ἰωάννης Βοναφεῦς, Ζακύνθιος.

φρασιν τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστολῆς τὴν ἀποστέλλω εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἵνα λάβῃ γνῶσιν τοῦ περιεχομένου καὶ ἀντιληφθῇ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Πατριάρχου μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἄς ἀποφασίσῃ ἂν ἐγκρίνῃ πρόσφορον τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἐπιστολῆς εἰς τὸν Φιλαδελφείας...».

Ἴδου πῶς ἔχει αὕτη ἐν μεταφράσει :

« Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ».

« Σεβασμιώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Φιλαδελφείας, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις, εἰρήνη καὶ τὸ ἔλεος Κυρίου τοῦ Θεοῦ εἴη μεθ' Ὑμῶν. Ἐμείναμεν ἐκστατικοὶ καὶ μεγάλως ἐξεπλάγημεν μὲ τὰς ἰδέας τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος τὰς διατυπωθείσας εἰς τὰς τελευταίας ἐπιστολάς σας περὶ τοῦ ὅτι ἡ Γαληνοτάτη Αὐθεντία τῆς Βενετίας πρόκειται τέλος νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Ἑλληνας πὺν εὐρίσκονται αὐτόθι νὰ υἱοθετήσουν τὸ νέον ἡμερολόγιον διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα καὶ τώρα μᾶς κάμνετε γνωστὸν ὅτι πρέπει νὰ μείνωμεν ἀκλόνητοι καὶ νὰ κρατήσωμεν τὴν παλαιὰν συνήθειαν, ὀρθῶς καὶ ἄριστα θεσπισθεῖσαν ἀπὸ τοὺς Ἁγίους πατέρας καὶ μᾶς παρακαλεῖτε νὰ μὴ θελήσωμεν νὰ παραβῶμεν τὰ θεσπισθέντα ἀντὶ χρημάτων. Φρονεῖτε ἴσως ὅτι εἴμεθα τῆς αὐτῆς γνώμης μὲ ὑμᾶς, ὁ ὁποῖος προτίθεσθε κάτι νὰ κάμητε αὐτόθι, ὡς μᾶς ἐληροφόρησαν μερικοὶ ἔντιμοι ἄνδρες, ἐλθόντες ἐνταῦθα ἀπὸ τὴν Βενετίαν, οἱ ὁποῖοι μᾶς εἶπον ὅτι προσεκλήθητε ἀπὸ τοὺς Γαληνοτάτους Κυρίους, ἵνα ἐκφράσητε τὴν γνώμην ἐπὶ τῆς γενομένης μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου καὶ ὅτι ὑμεῖς μὴ θελήσαντες νὰ δώσητε ἀμέσως ἀπάντησιν, ἐζητήσατε προθεσίαν τινὰ χρόνου, ὅπως μελετήσητε καλύτερον τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὅτι, ἐπανελθόντες βραδύτερον, ἐδηλώσατε εἰς τοὺς Κυρίους αὐτοὺς ὅτι ἔχει καλῶς ἡ γενομένη μεταρρύθμισις καὶ ὅτι ἔγινε αὕτη μὲ μεγάλην σκέψιν καὶ σοφίαν καὶ ὅτι ὅστις δὲν θὰ ὑπακούσῃ δὲν ἀντιλαμβάνεται καλῶς τὰ χριστιανικὰ ζητήματα, καὶ ἀφοῦ ὑμεῖς ἐπεδοκιμάσατε τὴν μεταρρύθμισιν, εὐρόντες αὐτὴν καλλίστην, ἔρχεσθε τώρα καὶ γράφετε εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἵνα συγκατατεθῇ εἰς τὴν μεταρρύθμισιν καὶ οὕτως ἑορτάζωνται ἀπὸ κοινοῦ αἱ ἑορταὶ χάριν τῆς Χριστιανικῆς ἐνότητος καὶ ὅπως μὴ δημιουργηθοῦν συγχύσεις, σκάνδαλα καὶ ταραχαί. Τοιοῦτοτρόπως ὑμεῖς, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν γνώμην σας θέλετε νὰ ὑπερρηδήσητε τοὺς ἄλλους εἰς τὴν γνῶσιν, ὡς ἕνας ἀμαθῆς καὶ ἀπαίδευτος (ignorante e rozzo) εἶπατε ὅτι οὔτε ὁ Πατριάρχης οὔτε οἱ περὶ αὐτόν, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσουν τὰς ἀπόψεις ταύτας καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπηντήσατε ἀναιδῶς καὶ ἀμαθῶς (impudentemente et ignorantemente) ἀγνοοῦντες τὴν σημασίαν τῶν λεχθέντων, διότι ἂν τὸ ἐγνωρίζετε, δὲν θὰ ἐδίδετε τοιαύτην ἀπάντησιν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ ἐλάχιστος τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας εἶναι κατὰ πολὺ καλλίτερος ἀπὸ ὑμᾶς εἰς τὴν γνῶσιν καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν διδαχὴν καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθές, τὸ γνωρίζει πᾶς τις, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάντησίν σας ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόσας ἄλλας πράξεις, ἀλλοτριίας καὶ ἀναξίας εἰς ἕνα ἱεράρχην, διότι ἴδιον τῶν ἱεραρχῶν εἶναι νὰ λέγουν καὶ νὰ ὁμολογῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ δὲν εἶναι πρέπον εἰς ὑμᾶς νὰ ἐλέγχετε καὶ νὰ κατηγορεῖτε τὰς

πράξεις εκείνας, τὰς ὁποίας προηγουμένως ἐπηρεῖτε ὡς πολὺ καλὰς, καθόσον ὁ ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος ἐπαινεῖ καὶ κατηγορεῖ τὸ αὐτὸ πράγμα, δὲν εἶναι σωστὸς ἄνθρωπος, ὅπως ἐκάματε ὑμεῖς, ὁ ὁποῖος ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ἐξοχωτάτων ἐκείνων Κυρίων, ἐξεφράσατε πολλοὺς ἐπαίνους καὶ ἐπιδοκιμασίας περὶ τοῦ νέου ἡμερολογίου καὶ κατόπιν ἐγράψατε εἰς ἡμᾶς ἐντελῶς τὰ ἐναντία, ἵνα μᾶς ἐνθαρρύνητε καὶ μὴ θελήσωμεν νὰ προδώσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, καθὼς καὶ ὅσους εὐρίσκονται αὐτόθι, ἐξοστρακίζοντες ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίας μας τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν γνώμην, τοῦθ' ὅπερ εἶναι ἴδιον τῶν διπλοπροσώπων ἀνθρώπων καὶ ὄχι τῶν εὐπαιδευτῶν, διότι οἱ σοφοὶ δέον πρῶτον νὰ ἐξετάζουν μὲ καλὸν κριτήριον τὰ ζητήματα καὶ μετὰ ὄριμον σκέψιν καὶ πλήρη ἀντίληψιν νὰ τὰ ἐπαινοῦν ἢ νὰ τὰ κατηγοροῦν. Εἰς τὸ μέλλον ὅθεν πρέπει νὰ ἀφίσητε κατὰ μέρος αὐτὴν τὴν διπλοπροσωπίαν, ἵνα οὕτως ἡ χάρις Κυρίου τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος».

Ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικτιῶν ἑνδεκάτῃ (ἦτοι 1583).

15 *Αὐγούστου 1583* «... ἡ πορεία τῶν διαπραγματεύσεων περὶ τοῦ ἡμερολογίου μὲ τὸν Πατριάρχην τοῦτον, ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον ὅτι οὗτος φαίνεται μὲν πρόθυμος ἀλλ' ἀδυνατεῖ νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ, χωρὶς προηγουμένως νὰ συμβουλευθῇ τοὺς κυριωτέρους Ἀρχιεπισκόπους. Ὁ Πατριάρχης ζητεῖ προθεσίαν ἐνὸς ἔτους καὶ ὑπεσχέθη νὰ γράψῃ καὶ εἰς Ρώμην εἰς τὸν Πάπαν καὶ εἶναι τοῦτο ὄχι μικρὸν πράγμα, διότι εἶναι πολλὰ ἔτη ὅπου οἱ Πατριάρχαι δὲν ἔγραψαν εἰς τὸν Ποντίφηκα τῆς Ρώμης... ».

23 *Αὐγούστου 1583*. «... ὁ Πατριάρχης θὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Πάπαν ὅτι ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀφίση νὰ παρέλθουν δύο ἔτη, ἵνα μείνῃ σύμφωνος μὲ τὸν Μπογδάνον, τὸν Βλάχον καὶ τοὺς Μοσκοβίτας ὡς καὶ μὲ ἄλλους ἡγεμόνας διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἡμερολογίου καὶ ἐπαινεῖ, ἐν τῷ μεταξύ, τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Πάπα. Καὶ ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ δῶρα πού τῷ ἔστειλεν ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ὁ Πάπας, τῷ ἀποστέλλει μίαν χεῖρα τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου καὶ ἓνα δάκτυλον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, λειψανα καὶ τὰ δύο ὄραϊότατα καὶ πολύτιμα. Ἐπίσης τῷ ἀποστέλλει δύο γονναρικά ἀπὸ σαμοῦρι (Zibellino), ἓνα τάπητα χρυσοῦφαντον καὶ ἀριθμὸν τινα πηλίνων δοχείων. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔτοποθέτησεν εἰς κιβώτια, τὰ ἐσφράγισεν καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τοὺς αὐτοὺς νέους, τοὺς ἀπεσταλμένους δηλαδὴ τοῦ Πάπα, καὶ οἵτινες, θεοῦ θέλοντος, θὰ ἀναχωρήσουν μὲ τὴν ἰδίαν Γαλέραν Ciriπείο, ἡ ὁποία τοὺς ἔφερεν ἔδω¹. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον εὐρίσκονται αἱ δια-

¹ Περὶ τῆς ἀποστολῆς τούτων ἐκ Ρώμης μανθάνομεν λεπτομερείας ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τὴν τὴν ὁποίαν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Δόγην ὁ ἐκεῖ πρέσβυς τῆς Βενετίας Donado τὴν 12 Φεβρουαρίου 1583. Οὗτοι ἔφερον ὡς δῶρα ἐκ μέρους τοῦ Γρηγορίου ΙΓ' πρὸς τὸν Ἱερεμίαν ἓνα Ἐσταυρωμένον χρυσοῦν καὶ ἓν ἐγκόλπιον λιθοκόλλητον ὡς καὶ γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πάπα πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐν τῷ ὁποίῳ τὸν ὀνομάζει «Σεβαστὸν ἀδελφὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως». Τὰ δῶρα ταῦτα ἀποδεχθεὶς ὁ Ἱερεμίας, ἀντήλλαξε μὲ πλουσιώτερα. Ἐπρόκειτο δὲ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸν Γρηγόριον, ὡς γράφει ὁ Ἐνετὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει Βάβλος, πρὸς τὸν ὁποῖον, ὡς περαιτέρω θὰ ἴδωμεν, ἔγραψε διαμαρτυρούμενος κατὰ τοῦ ἐν Ancona Λατίνου Ἐπισκόπου. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Ἱερεμίας

πραγματεύσεις... ὁ αὐτὸς Πατριάρχης μὲ παρεκάλεσε νὰ διαβιβάσω διὰ τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν αὐτόθι εὐρισκόμενον Νικηφόρον διάκονον, διδάσκαλον καὶ Μέγαν Πρωτοσύγκελλον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς Βενετίαν δι' ὑποθέσεις τοῦ καὶ παρακαλῶ τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἵνα τὸν διευκολύνη καὶ τὸν συνδράμῃ εἰς ὅ,τι ἤθελε λάβει ἀνάγκην καὶ ἰδίᾳ, ἵνα ἀναγνώσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου ἀντίγραφον τῆς ὁποίας ὑποβάλλω συνημμένως... » Ἰδοὺ πῶς ἔχει αὕτη ἐν μεταφράσει: « Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ κλπ. Πρὸς τοὺς Ἐφόρους τοῦ ἐν Ἑνεταίαις Ναοῦ καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτόθι μετοίκους... αὐτόθι ἔρχεται πάλιν ὁ διδάκτωρ πολυμαθέστατος ἱεροδιάκονος κύριος Νικηφόρος, διδάσκαλος καὶ Μέγας Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας... δηλοῦμεν καὶ ἐπιβάλλομεν εἰς ὅλους Ὑμᾶς ὅτι πρέπει νὰ τὸν περιβάλητε μὲ τὴν αὐτὴν καὶ μεγαλειτέραν εὐμένειαν. Διότι ἂν ἔρχεται καὶ πάλιν αὐτόθι ἔρχεται καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα ἐπιστημονικὰ βιβλία, τῶν ὁποίων μεγάλην ἔχομεν ἀνάγκην διὰ τὴν Σχολὴν μας καὶ διὰ τοῦτο θὰ τὸν ὑποδεχθῆτε εὐχαρίστως, ὡς προσφιλέστατον καὶ ἐπαινετώτατον πνευματικὸν ἡμῶν υἱόν, τῶν πάντων ἀγαπητότερον, τὸν ὁποῖον ὀνομάσαμεν ἡμέτερον γενικὸν καὶ νόμιμον ἀντιπρόσωπον. Ὅθεν μὴ παραλείψητε νὰ τῷ ἐκδηλώσητε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ποὺ ἔχετε πρὸς ἡμᾶς, καθὼς νὰ τῷ παράσχητε οἰανδήποτε εὐνοίαν καὶ συνδρομήν, διότι πᾶν ὅ,τι ὑπὲρ αὐτοῦ θὰ πράξητε, θὰ τὸ θεωρήσωμεν ὡς γενόμενον πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα. Εἰς τὸν ἴδιον ἐδώκαμεν ἐξουσίαν καὶ ἐλευθερίαν, ἵνα ἐξετάσῃ νομίμως καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας, καθ' ὅλον τὸν χρόνον ποὺ θὰ μείνῃ αὐτόθι ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, αἵτινες θὰ παρουσιασθοῦν, χωρὶς τὴν ἀντίδρασιν οὐδενὸς ἢ τὴν ἐχθρότητα. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, πᾶς ὅστις ἤθελεν ἀντιδράσει κατ' αὐτοῦ, θὰ ἔχῃ τὴν αἰωνίαν κατάραν ἀπὸ τὸν Παντοδύναμον Θεόν. Μάλιστα θὰ ὑπακούητε καὶ θὰ σέβησθε αὐτὸν καὶ κανένα ἄλλον. Ἄς γίνῃ λοιπὸν ὡς γράφομεν καὶ παραγγέλλομεν, ἵνα ἡ χάρις Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα εὐλογία εἴη μετὰ πάντων Ὑμῶν.

μὴν Αὐγούστος Ἰνδ. 11^η (ἦτοι 1583)

τὸν ὀνομάζει «Μακαριώτατον Πάπαν καὶ Ὑπατον Ποντίφηκα». Ὁ κ. Σάθας εἰς τὸ περὶ Ἱερεμίου Σχεδιάσμα (σελ. 55) σημειώνει ὡς χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ρηθέντος ἐν Ρώμῃ πρέσβους 1582, ἐνῶ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Mutinelli (Storia Arcana A' σελ. 133/136), ὁπόθεν ἠρύσθη τὰς πληροφορίας, ἀναφέρεται μὲν τὸ 1582 ἀλλὰ σημειοῦνται παραπλεύρως τὰ γράμματα M. V. ἦτοι More Veneto, τουτέστι κατὰ τὸ Ἑνετικὸν Ἔθος, καθ' ὃ, ὡς γνωστὸν τὸ ἔτος ἤρχιζε τὴν 1ην Μαρτίου. Κατὰ συνέπειαν ἡ 12 Φεβρουαρίου 1582 εἶναι ἡ 12 Φεβρουαρίου τοῦ 1583. Μὴ προσέξας ὁ Σάθας τὸ More Veneto ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπομένην σελίδα τοῦ Βιογραφικοῦ Σχεδιασματος ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Πάπα, Ἐπαρχος καὶ Βοναφεύς, ἀνεχώρησαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους, ἐνῶ οὗτοι ἀνεχώρησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1583. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἱερεμίου μὲ τὰ δῶρα ἀπεστάλη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ὄχι τὸ 1584 ὡς ἀναφέρουν ὁ Δημητρακόπουλος (Ἐπανορθώσεις Σάθα ἐν Ν. Ἡμέρᾳ Τεργέστης, ἔτος ΙΖ' ἀρ. 874 καὶ ὁ Γεδεὼν εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς Πίνακας σελ. 525, ὅστις προσδιορίζει μάλιστα καὶ τὸν μῆνα Αὐγούστον τοῦ 1584, διότι ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1584, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, ὁ Ἱερεμίας εὐρίσκετο ὑπὸ διωγμούς.

Ὁ Βάβυλος παραθέτει καὶ ἰταλικὴν μετάφρασιν ἐπιστολῆς διαβιβασθείσης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Δόγην τῶν Ἑνετῶν. Ἐν ἀρχῇ ταύτης συνιστᾷ τὸν Ἱεροδιάκονον Νικηφόρον, ὅστις μεταβαίνει εἰς Βενετίαν, ἵνα ἀγοράσῃ «ὅλα τὰ βιβλία ἐκεῖνα τὰ ἐπιστημονικά, τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὴν Σχολήν, τὴν ὁποίαν μὲ τὴν «βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐγκατεστήσαμεν» καὶ ἐξαιτεῖται ὁ Ἱερεμίας ὑπὲρ τοῦ Νικηφόρου τὴν εἴνοιαν καὶ συνδρομὴν τῶν Ἑνετικῶν Ἀρχῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει ὅτι ἐδόθη εἰς τὸν Ἱεροδιάκονον, ὡς ἀντιπρόσωπον τῶν Πατριαρχείων, ἡ ἐξουσία, ὅπως ἐξετάσῃ νομίμως καὶ κανονικῶς ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ παρουσιάζοντο μεταξὺ τῶν Ἑλληνορθόδοξων, τῶν εὐρισκομένων ἐν Βενετίᾳ. Ἐπὶ πλέον δὲ παρακαλεῖ τὸν Δόγην, «ἵνα διατάξῃ καὶ ἀναγνωσθοῦν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, παρουσίᾳ πάντων τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος, ἡ ἡμετέρα πατριαρχικὴ συγχώρησις καθὼς καὶ ἄλλαι ἐπιστολαί, τὰς ὁποίας ἀπεστείλαμεν προηγουμένως ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ «εἰρήνης τοῦ Ἁγίου ἐκείνου Ναοῦ». Καὶ ἐπειδὴ καὶ ἄλλας πολλὰς φορὰς πὺν παρεκαλέσαμεν τὴν Σὴν Γαληνότητα, εἰσηκούσθησαν αἱ παρακλήσεις ἡμῶν ἀπὸ τὴν ἀπεριόριστον Ὑμετέραν εὐμένειαν, οὕτω καὶ τώρα παρακαλοῦμεν, ἵνα εὐαρεστηθῆτε καὶ κάμητε τὰ αὐτά, ἡ δὲ χάρις τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος καὶ ἡ εὐχὴ καὶ ἡ εὐλογία τῆς ἡμετέρας μετριότητος, εἶψαν μετὰ τῆς Σῆς Γαληνότητος, τὴν ὁποίαν νὰ διαφυλάττῃ κατὰ παντὸς ἐναντίου εἰς πολλοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Μηνὶ Αὐγούστῳ Ἰνδ. 11^η

Εἰς τὸν φάκελλον ὑπ' ἀρ. 16 περιέχεται καὶ ἀντίγραφον ἐπιστολῆς—εἰς τὴν Ἱταλικήν—τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπευθύνει ὁ Ἱερεμίας πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸν ΙΓ' καὶ ἐν ἧ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῶν μέτρων πὺν εἶχε λάβει ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Αἰσωνα κατὰ τῆς ἐκεῖ Ἑλληνορθόδοξου Ἐκκλησίας.

Ἴδον πῶς ἔχει αὕτη ἐν μεταφράσει:

Πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πάπαν Κ^{ον} Κ^{ον} Γρηγόριον τὸν ΙΓ' ὕπατον Ποντίφηκα, Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης, Οἰκουμηνικός Πατριάρχης

«Ἐλάβομεν ἐπιστολὰς ἀπὸ ἓνα Ἑλληνα κατοικοῦντα εἰς τὴν Αἰσωνα, διὰ τῶν ὁποίων μᾶς καθιστᾷ γνωστὸν ὅτι ὁ Λατῖνος Ἐπίσκοπος τοῦ τόπου ἐκείνου, τοὺς ἀναγκάζει διὰ τῆς βίας νὰ κάμουν χρῆσιν κατὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν ἀζύμου ἄρτου καὶ οὐχὶ ἐνζύμου, ὡς εἶναι ἡ παλαιὰ συνήθειά μας καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἔθος. Ἐκτὸς τούτου, μέμφεται τούτους καὶ διὰ τὴν χρῆσιν πὺν κάμνουν τοῦ ἁγίου χρίσματος καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι ὀρθὸς ὁ τρόπος τοῦ βαπτίζειν καὶ ἐπειδὴ οὗτοι ἀρνοῦνται νὰ συμμορφωθοῦν, ὁ Ἐπίσκοπος διέταξε τὸ κλείσιμον τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ αἱ εἰδήσεις αὗται μᾶς δυσηρέστησαν, ἐκρίνομεν εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον νὰ τὰς ἐκθέσωμεν εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα, διότι γνωρίζομεν ὅτι Αὕτη περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὴν χριστιανικὴν εὐλάβειαν καὶ ἐμφορομένη ἀπὸ αἰσθημάτων δικαιοσύνης, συμπαθεῖ πάντοτε τὴν ἡμετέραν Σεβασμίαν Μητέρα, τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν καταπατοῦν

καὶ καταπιέζουν οἱ βάρβαροι καὶ ὡς ἀρομύζει, προσέροχεται ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης ἀρωγὸς καὶ ἐπιδεικνύει τὴν εὐνοϊάν Της, ἀνεγείρουσα ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὠραιοτάτους Ναοὺς¹ καὶ ἔνδοξα Κολλέγια², ἐκδηλοῦσα οὕτω τὴν θέλησίν της, ἵνα ζοῦν οὗτοι ἐλευθέρως, κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν δόγμα· οὕτω καὶ ἡμεῖς δὲν παύομεν νὰ βοηθῶμεν τοὺς Λατίνοὺς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὰ μέρη ταῦτα, μὲ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐξουσίαν, εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἀνάγκας ὡς καὶ εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις καὶ εἰς τὰ ἐπεισόδια ποὺ ἀναφύονται. Ὅθεν ἄς ἐπέλθῃ ὁ κολασμὸς, διὰ τῆς Ὑμετέρας ὀρθῆς καὶ δικαίας ἐπεμβάσεως, ἐκείνων οἱ ὅποιοι μὲ τόσην θρασύτητα δημιουργοῦν παρόμοια ἄτοπα καὶ ἄς ληφθοῦν εἰς τὸ μέλλον τὰ κατάλληλα μέτρα ὥστε νὰ μὴ διαταράσσονται καὶ νὰ μὴ παραγνωρίζονται αἱ παλαιαὶ θρησκευτικαὶ παραδόσεις τῶν φιλοχρίστων Ἑλλήνων, ἀλλὰ νὰ δύνανται οὗτοι νὰ λειτουργοῦν καὶ νὰ μυσταγωγοῦν, ὡς ἔχουν συνηθίσει ἀπὸ παλαιῶν χρόνων. Τοιοῦτοτρόπως οὗτοι ἐπαναφερόμενοι εἰς τὰ ἔθιμά των διὰ τῆς μακαρίας χειρὸς τῆς Ὑμετέρας Ἀγιότητος³, θὰ παρακαλοῦν Κύριον τὸν Θεόν, ἵνα Τὴν διαφυλάττῃ εἰς μακροχρόνιον καὶ βαθὺν γῆρας⁴.

Ὑγίαινε ἐν Κυρίῳ Μακαριώτατε Πάτερ
(Vale in domino, Beatissimo Pater)

ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδ. 11^η

6 Μαρτίου⁵ 1584. (φάκελος ἀρ. 19), «... διὰ τῆς προηγουμένης μου ἀνεκοίνωσα τὴν στενόχωρον θέσιν τοῦ Πατριάρχου, ὁ ὁποῖος ὅμως κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μ. Αὐθέντου ἀφῆθη ἡσυχος, πλὴν οἱ ἀντίπαλοί του ἔμειναν δυσηρεστημένοι ἀπὸ τὴν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν Πατριάρχη λύσιν. Καὶ εἶναι οὗτοι, ὡς ἀνεκαλύφθη, Ἑλληνορθόδοξοι, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἐκδιώξουν τὸν νῦν καὶ νὰ βάλουν ἄλλον εἰς τὴν θέσιν του. Ἀδυνατοῦντες

¹ Ἐννοεῖ τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ τὸ παρακείμενον Ἑλληνικὸν Κολλέγιον. Τοῦτο εἶχεν ἀποφασισθῆ νὰ ἰδρυθῆ ὑπὸ τῶν Ἰησουιτῶν τὸ 1575, ἀλλ' ἀνηγέρθη τὸ 1577 — καὶ ὄχι τὸ 1581 ὡς ἀναφέρει ὁ Σάθας—διὰ βούλλας τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ ΙΓ' φερούσης ἡμερομηνίαν 13 Ἰανουαρίου 1577 κατ' ἀρχὰς ἐστεγάσθη εἰς τινὰ οἰκίαν τῆς ὁδοῦ Ripetta, ἀλλὰ μετὰ 5/6 ἔτη, περατωθείσης τῆς νέας οἰκοδομῆς εἰς τὴν ὁδὸν Babuino, μετεφέρθη ἐκεῖ τὸ Κολλέγιον, ὅπου καὶ ἐγένοντο τὰ ἐγκαίρια τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τὴν 18^{ην} Ἰανουαρίου 1583. Τὸ χρονικὸν τοῦ Βατικανοῦ «anvisi di Roma» τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφέρει ὅτι ὁ Πάπας ἐπεσκέφθη τὸ Ἑλλην. Κολλέγιον τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1578 (πρβλ. Storia dei Papì τοῦ Λουδοβίκου Πάστορ, Roma 1925, τόμος 9^{ος} σ. 178-179 καὶ 813-814).

² Ὁ Ἱερεμίας μετεχειρίσθη τὸν πληθυντικὸν «ἔνδοξα Κολλέγια» διότι, ὡς γνωστόν, πλὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ Πάπας εἶχεν ἰδρύσει καὶ Ἀγγλικόν, Γερμανικόν, Οὐγγρικόν, Ἀρμενικόν καὶ Μαρωνιτικὸν ἐν Ρώμῃ.

³ Ἐδῶ μεταχειρίζεται τὴν λέξιν «Santità, ἀλλαχοῦ μετεχειρίσθη τὴν λέξιν Beatitudine.

⁴ Ὁ Πάπας Γρηγόριος ἦγε τότε τὸ ὀγδοηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του.

⁵ Νέα ἡμερομ. ἦτοι 25 Φεβρουαρίου ἐφ' ὅσον τὸ ἔτος ὑπῆρξε δίσεκτον. Ὡστε ὁ Ἱερεμίας συνελήφθη κατὰ τὸ β! δεκαπενθήμερον τοῦ Φεβρουαρίου καὶ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὸ μανθάνομεν. Ὁ Γεδεὼν εἰς τοὺς πίνακας σημειῶνει «μέσα Μαρτίου».

οἱ ἀντίπαλοί του οὗτοι νὰ μείνουν ἡσυχοί, ὑπέβαλον καὶ πάλιν ἀναφορὰν κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς Πατριάρχου εἰς τὸν Μ. Αὐθέντην καὶ τὸν κατηγοροῦν ὅτι ἐβάπτισε δύο Τουρκοπαιδας καὶ ἔκαμε καὶ ἄλλας πράξεις ἐναντίον τοῦ Μωαμεθανικοῦ Νόμου. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἐξοχώτατος Βεζύρης, ἔδωκεν ἀμέσως διαταγὴν νὰ συλλάβουν τὸν Πατριάρχην καὶ νὰ τῷ ἐπιβάλουν τὰ βασανιστήρια, ἵνα τὸν ἀναγκάσουν νὰ ὁμολογήσῃ τὰ περὶ τῆς βαπτίσεως τῶν δύο Τουρκοπαίδων, μὲ τὴν ἀπόφασιν, ἐν περιπτώσει ὁμολογίας, νὰ τὸν πετάξουν ἀμέσως εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Πατριάρχης συλληφθεὶς ἀπήχθη μὲ ἀφαντάστως σκληρὰ μέτρα, καθόσον τῷ ἐπέθηκαν τὰς ἀλύσεις εἰς τὰς χεῖρας, τοὺς πόδας, εἰς τὸν λαιμὸν καὶ εἰς τὴν μέσην καὶ καθ' ὁδὸν τὸν ἐξύβριζον καὶ τὸν ὠνειδίζον, ὡς ἐὰν ἦτο ὁ πλέον μυσαρὸς ἐγκληματίας τοῦ κόσμου. Κατόπιν τὸν ἀνέκριναν ἐπὶ τῶν καταγγεληθέντων ἀτόπων καὶ παρ' ὅλας τὰς πιέσεις καὶ τοὺς βιασμοὺς ποὺ ἐξήσκησαν ἐναντίον του, οὗτος παρέμεινε πάντοτε σταθερὸς εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν πάντων καὶ μολονότι τὸν ἠπείλουν μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ζωῆς καὶ μὲ τὴν βιαιάν ἀλλαξοπιστίαν, ὁ Πατριάρχης ἔμεινεν ἀλόγητος. Τὸν ἐκράτησαν μερικὰς ἡμέρας ἀλυσόδετον, ὡς προεῖπον, ἀπαγορεύσαντες εἰς αὐτὸν νὰ ὁμιλήσῃ μὲ οἰονδήποτε. Μαθὼν τοῦτο ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατελήφθη ὑπὸ μεγάλης ἀγανακτήσεως καὶ μίαν ἡμέραν ὅπου ὁ Μ. Αὐθέντης ἐξῆλθεν εἰς κυνήγιον, συνηθροίσθησαν εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἐνῶ διήρχετο ἐκεῖθεν τῷ ὑπέβαλον ἀναφορὰν τὴν ὁποίαν συνάδευσαν καὶ μὲ φωνὰς ὅτι ὁ Πατριάρχης τῶν εἶναι καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἀθῶος ἀπὸ τὰς ἀποδιδόμενας εἰς αὐτὸν κατηγορίας καὶ τὰς διαβολὰς ἐνὸς Ἑλλήνου ποὺ ἔγινε προσφάτως Τοῦρκος. Οὗτος εἶχεν ἀναφέρει εἰς τὸν Βεζύρην ὅτι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ συνήρχοντο εἰς μυστικὰς συσκέψεις καὶ ἠτοιμάζοντο νὰ ἐξεγερθοῦν ἐξ αἰτίας τοῦ Πατριάρχου. Πληροφορηθεὶς ταῦτα ὁ Μ. Αὐθέντης καὶ ὑποψιασθεὶς μὴ συμβῆ παρόμοιον τι, διέταξε τὸν Ἁγᾶν τῶν Γενιτσάρων νὰ περιπολῆ μετὰ τῶν ἀνδρῶν του ἐπὶ 3-4 συνεχεῖς νύκτας ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς ἀνέθηκε καὶ εἰς ἄλλους μεγιστᾶνας τῆς Αὐλῆς νὰ ἐπαγρυπνοῦν καὶ αὐτοί, εἰς δὲ τὸ Πέραν ἀνετέθησαν τὰ καθήκοντα τοῦ περιπολόχου εἰς τὸν Καπουδὰν Πασσᾶν ἔχοντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἀρκετὸν ἀριθμὸν Τούρκων. Ἐν τῷ μεταξὺ συνελήφθησαν πολλοὶ Ἕλληνες θεωρηθέντες ὑποποῖτι. Ἐλήφθησαν, ἐν γένει, ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα, ἵνα διαπιστωθῇ κατὰ πόσον ἦσαν ἢ ὄχι ἀληθῆ τὰ ὑπὸ τοῦ ἐξωμότου καταγγεληθέντα. Τέλος αἱ Ἀρχαὶ ἐσημάτισαν τὴν γνώμην ὅτι καὶ ἂν τὰ πνεύματα τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ὀλίγον τι ἐξημμένα, ἐν τούτοις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προβοῦν εἰς ἐξεγέρσεις, καθόσον, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν εἶχον ἐπιθετικὰ ὅπλα (armi da offesa), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐστεροῦντο καταλλήλου Ἀρχηγοῦ. Μ' ὄλον τοῦτο καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ καθησυχάσῃ ἔτι πλέον τὸν λαόν, ὁ Ἁγᾶς τῶν Γενιτσάρων ὑπέβαλεν ἀναφορὰν εἰς τὸν Γαληνότατον Αὐθέντην ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου καὶ ἡ Α. Μεγαλειότης ἀνέθηκε τὸν περαιτέρω διακανονισμὸν τῆς ὑποθέσεως εἰς τὸν Ἁγᾶν τῶν Γενιτσάρων καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς τὸν Βεζύρην νὰ ἀναμιχθῇ περαιτέρω. Ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Πασσᾶς ἐστενοχωρήθη πάρα πολύ, διότι εἶδεν ὅτι ὁ Μ. Αὐθέντης ἐμπιστεύεται περισσότερον τὸν Γενιτσάρ Ἁγᾶν. Μὲ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἀπεφυλακίσθη ὁ Πατριάρχης καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα

του¹. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην πρωΐαν ὁ Γαληνότατος, μετανοήσας διὰ τὴν πράξιν του ἢ μᾶλλον λησμονήσας τὰ διατρέξαντα, διώρισεν ἐν τῷ Δημοσίῳ Διβανίῳ ἓνα ἄλλον Ἑλληνα, ἄθλιον καὶ ἀμαθῆ, μὴ γνωρίζοντα οὔτε ἀνάγνωσιν, ὡς Πατριάρχην, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπέδωκε τὰ σχετικὰ διάσημα (insegne), ὡς ἐὰν ἦτο ὁ ὑπατος ποντίφηξ, καὶ οὕτως ἐστερήθη τοῦ θρόνου ὁ προγενέστερος . . . ὁ νέος ὑπεσχέθη νὰ δίδῃ εἰς τὴν Α.Μ. ἐτησίως 20.000 δουκάτα περισσότερον ἀπὸ ὅσα οἱ ἄλλοι τῷ ἔδιδον· μὴ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ ὀλίγα αὐτὰ ὁ Μ. Αὐθέντης, τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἐξέδωκε τὴν διαταγὴν, ἵνα ὅλαι αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Χριστιανῶν πού εὐρίσκονται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀφαιρεθοῦν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ δοθοῦν εἰς τοὺς Τούρκους. Κατόπιν τούτου ὁ δυστυχὴς αὐτὸς λαὸς εἶναι τόσον λυπημένος ὥστε, ἂν ὑπῆρχεν ἀρχηγὸς κατάλληλος πού νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς σοβαρὰς ταραχάς. Πλέον τῶν χιλίων ἐξ αὐτῶν σταθμεύουν γύρω τῆς οἰκίας τοῦ Γενιτσάραγα· ὅλαι αἱ ὁδοὶ εἶναι γεμάται ἀπὸ λαὸν Ἑλληνικὸν πού κατευθύνεται πρὸς τὸν εἰρημένον Ἄγᾶν, καθόσον φαίνεται ὅτι οὗτος τοὺς ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Εἶναι ἀκόμη ἄγνωστον κατὰ πόσον θὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν προσπάθειάν του. Ἴνα ἀποσοβηθῇ κάθε ἐνδεχόμενον κίνημα, ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Μπεζεστὲν καὶ εἰς ἄλλα μέρη μία διαταγὴ καθ' ἣν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ δέον νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὰς οἰκίας των μετὰ τὴν ἐσπερινὴν προσευχὴν τοῦ Μουεζίνη ἥτοι μετὰ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν τῆς νυκτός. Καὶ ὁποῖος εὐρεθῇ κυκλοφορῶν μετὰ τὴν ρηθεῖσαν ὥραν θὰ ἀχθῇ εἰς τὰς γαλέρας ὅπου θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ κωπηλατῇ ἐφ' ὄρου ζωῆς. Ὁ Πασσᾶς εἶναι πολὺ δυσηρεστημένος ἀπὸ τὰ κινήματα ταῦτα ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ διμιλήσῃ οὔτε νὰ κάμῃ διάβημά τι παρὰ τῷ Μεγάλῳ Αὐθέντῃ. Ὑπάρχει φόβος μήπως διατάξῃ ὁ Μ. Αὐθέντης νὰ σφάξουν εἰς μίαν νύκτα ὅλους τοὺς Χριστιανούς, καίτοι μέχρι τοῦδε δὲν φαίνεται νὰ διψᾷ ἀνθρώπινον αἷμα».

20 Μαρτίου 1584 « . . . κατόπιν μεσολαβήσεως τοῦ Γενιτσᾶρ Ἄγᾶ, ὁ Μ. Αὐθέντης δὲν ἐπραγματοποίησε τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως ἀφαιρέσῃ τὰς ἐκκλησίας τῶν Χριστιανῶν, τὰς ὁποίας ἐσεβάσθησαν οἱ προκατόχοί του, ἀλλὰ δὲν ἀποκατέστησε τὸν προηγούμενον Πατριάρχην εἰς τὸν θρόνον. Μολοντί ὁ νέος τοιοῦτος, δὲν εὔρεν ἀκόμη τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα, διότι ὁ λαὸς ἠρνήθη νὰ τὸν βοηθήσῃ, ἐν τούτοις ὅμως ἡ Α.Μ. ἐπέτρεψε τὸ παρελθὸν Σάββατον νὰ τῷ φιλήσῃ τὴν χεῖρα², λαβὼν μόνον 4000 τζεκίνια καθὼς καὶ τὴν ἐξασφάλισιν ὅτι μερικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ νέου Πατριάρχου θὰ καταβάλουν τὰ ὑπόλοιπα ἐντὸς ἑξ μηνῶν. Οὗτος ἀφῆρεσεν ἀμέσως ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν τέσσαρας ὠραιο-

¹ Εἶναι ὄντως περίεργον ὅτι ὁ Ἑνετὸς Βαύλος δὲν κάμνει ἀπολύτως λόγον περὶ ἐπεμβάσεως τινος τοῦ Γάλλου Πρέσβεως ὑπὲρ τοῦ Πατριάρχου, ἐξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως Ἑρρίκου τοῦ Γ'. καὶ ἀποδίδει τὴν ἀποφυλάκισιν μόνον καὶ μόνον εἰς τὴν ἐνεργὸν στάσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὡστε τὰ ὑπὸ τὸν Σάθα γραφέντα εἰς τὸ Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα περὶ Ἱερεμίου τοῦ Β'. «περὶ ἰσχυρᾶς προστασίας τῶν Γάλλων κ.λ.π., ἐλέγχονται ὄχι ἀκριβῆ.

² Ὁ Βαύλος συμφωνεῖ τελείως μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Γάλλου πρέσβεως γραφέντα ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας.

τάτας κολώνας¹ ἐκ πολυτίμου μαρμάρου ὡς καὶ ἄλλα μερικὰ μάρμαρα μεγάλης ἀξίας καὶ τὰ ἔστειλεν ὅλα ὡς δῶρον εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀγᾶν, Καποῦ ἁγᾶν τῆς Βασιλομήτορος, διότι οὗτος ἦτο ὁ πρωταίτιος τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον· ὁ αὐτὸς Πατριάρχης ἀφῆρεσεν ἀπὸ τὸν Ναὸν καὶ τὰ ὀλίγα ἀργυρᾶ σκευὴ καὶ ἂν εὑρίσκε κανένα ἀγοραστήν θὰ ἐπώλει ἀσφαλῶς καὶ τὰ ἅγια λείψανα, μεγάλης ἀξίας, ποὺ εὑρίσκονται ἐν τῷ Ναῷ καὶ οὕτω θὰ ἀπεγυμνώνετο τελείως ἡ ἀτυχής ἐκείνη Ἐκκλησία. Ὁ λαὸς ἐν τῷ μεταξύ ἐξακολουθεῖ νὰ μὴν τὸν ὑπακούη, ἀλλά, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ἀργὰ ἢ γρήγορα. Κινεῖ, ἐν τῷ μεταξύ, πάντα λίθον, μεταχειριζόμενος πάντοτε τὸν Ἀχμέτ Ἀγᾶν, ἵνα ἐπιτύχη τὴν ἐντεῦθεν ἀπομάκρυνσιν τοῦ προηγουμένου Πατριάρχου, λέγων ὅτι ὅταν οὗτος θὰ φύγη, τότε ὁ λαὸς θὰ τὸν ὑπακούσῃ. Ἐν τοσούτῳ ὁ προηγούμενος εὑρίσκεται ὑπὸ ἐπιτήρησιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γενιτάρ Ἀγᾶ καὶ ὑπάρχει φόβος μὴ τὸν ἐξορίσουν εἰς τὴν Κύπρον . . . »

1 Ἰουλίου 1584 « . . . Παρακολουθῶ ἀγρύπνως τὰς κινήσεις τοῦ νέου Πατριάρχου ὡς πρὸς τὰ ἅγια λείψανα καὶ δὲν θὰ λείψω νὰ καταστήσω ἐνήμερον τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ὡς ἐξέφρασεν αὕτη τὴν ἐπιθυμίαν της², ἀλλ' ὁ Πατριάρχης φοβεῖται μήπως τὸν ἐκδιώξουν, διότι ἀκόμη δὲν ἐξεῦρε τὸ ὑποσχεθὲν εἰς τὸν Μ. Βεζύρην χρηματικὸν ποσόν, διότι ὁ λαὸς δὲν θέλει νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ προτιμᾷ νὰ ἀπέχη ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας καὶ δὲν θέλει νὰ τῷ παράσχη χρηματικὴν τινα ἐνίσχυσιν . . . »

12 Φεβρουαρίου 1584 (1585)³ « . . . κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας ἀνεμένετο ἡ ἐπάνοδος εἰς τὸν θρόνον τοῦ προηγουμένου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ὀνόματι Ἱερεμίου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκβληθῆ τῆς Ἐδρας, ὡς εἶχον τότε ἐν καιρῷ ἀναφέρει. Ὑπῆρχε βᾶσιμος ἐλπίς περὶ τῆς ἐπανόδου του, διότι μίαν ἡμέραν ποῦ ἐξῆλθεν ὁ Μ. Αὐθέντης εἰς κυνήγιον, συνηνώθησαν μερικοὶ Ἕλληνες Μητροπολίται μετὰ πολλῶν καλογήρων καὶ ἄλλου πλήθους ὁμοεθνῶν των καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἵνα παρουσιασθοῦν εἰς τὴν Α.Μ. καὶ ζητήσουν τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ Ἱερεμίου. Καὶ πράγματι ὑπέβαλον εἰς τὸν Μ. Αὐθέντην μακροσκελῆ ἀναφορὰν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκθέτουν τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἀρεστὸς ὁ νῦν Πατριάρχης καὶ ὅτι εἶναι τελείως ἀνίκανος διὰ τὴν θέσιν ποῦ κατέχει. Ὁ Μ. Αὐθέντης ἤκουσεν εὐμενῶς τὰ αἰτήματά των καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν μπεϊλέρμπεην τῆς Ἑλλάδος⁴, ἵνα ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν, εἰπὼν εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ ἱκανοποίησις εἰς τὸν λαόν. Λαβόντες τοιαύτην διαβεβαίωσιν οἱ παραστάντες, ἔμειναν ὑπερευχαριστημένοι καί, ἵνα ὑποβοηθήσουν τὸ ἔργον, ὑπεσχέθησαν πολλὰ χρήματα εἰς

¹ Περὶ τούτων ἀναφέρει καὶ ἡ σύνοψις διαφόρων Ἱστοριῶν τοῦ Δωροθέου Μονεμβασίας ἐν σελ. 451' (ἔκδ. Βενετίας 1781): «μόνον ἔδωκε καὶ τὰς κολώνας τῆς Παμμακαρίστου εἰς τὸν Κατήγαν».

² Ἡ Γερουσία εἶχε γράψῃ τὴν 20 Μαΐου εἰς τὴν Βαῦλον νὰ ἀγοράσῃ τὰ λείψανα ἂν τυχὸν ἤθελον ἐκτεθῆ εἰς πώλησιν.

³ Φάκελλος ἀρ. 20.

⁴ Ἑλλάδα ὠνόμαζον οἱ Ἐνετοὶ διπλωμάται τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν.

τὸν Μ. Αὐθέντην, εἰς τὸν μπεϊλέρμπεην καὶ εἰς ἄλλους μεγιστᾶνας καὶ ἐπερίμεναν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἐκδοθῆ διαταγή, ἵνα ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ρόδου ὁ εἰρημένος Ἱερεμίας, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Μ. Αὐθέντου, εἶχεν ἀπελαθῆ. Ἀλλὰ μίαν ἄλλην ἡμέραν πού ἐξῆλθε καὶ πάλιν ἡ Α. Μ. εἰς κυνήγιον, ἄλλοι Ἑλληνες παρουσίασαν ἀναφορὰν κατὰ τοῦ Ἱερεμίου λέγοντες ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τῆς Πατριαρχίας του κατετυράνησε τὸν λαὸν καὶ ὅτι συνεννοεῖτο μὲ τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης καὶ ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι Μητροπολίται καλύτεροί του, ἵνα γίνουν Πατριάρχαι καὶ ὑπέδειξαν εἰς τὴν Α.Μ. τὸν Μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως ὡς πολὺ ἐγγράμματον καὶ λαοφιλῆ καὶ τέλος ὑπεσχέθησαν νὰ πληρώσουν μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἐξ ἄλλου ὁ νῦν Πατριάρχης παρουσίασε καὶ αὐτὸς ἄλλην μίαν ἀναφορὰν, κατηγορῶν τοὺς ἄλλους δύο ὁμίλους καὶ διαβάλλον τὸν μπεϊλέρμπεην τῆς Ἑλλάδος ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἱερεμίου μίαν ἀδαμαντοκόλλητον σπάθην ἀξίας 5000 τζεκινίων καὶ δι' αὐτὸ τὸν κατεδίωκε καὶ ὅτι ὁ λαὸς δὲν ἠθέλεν ἄλλον Πατριάρχην ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ παρεκάλει, τέλος, τὴν Α.Μ. νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐνοχληθῆ ἀδίκως, προσφέρων ὁ ἴδιος νὰ καταβάλλῃ τὸ ποσὸν πού οἱ ἄλλοι ὅμιλοι ὑπισχοῦντο.

Συνεπεία τῶν ἄνω ἐκτεθέντων, ἡ ὑπόθεσις δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη, διότι ὁ μπεϊλέρμπεης τῆς Ἑλλάδος ἐθεωρήθη ὑποπτος καὶ ὁ Μ. Αὐθέντης παρήγγειλε νὰ γίνῃ νέα ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ὡς πρὸς τὰς κατὰ τοῦ Ἱερεμίου κατηγορίας καὶ ὡς πρὸς τὸ ἂν ὁ λαὸς μένῃ εὐχαριστημένος μὲ τὸν νῦν Πατριάρχην¹, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔγινεν ἀκόμη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Μπεϊλέρμπεης ἐξωργίσθη διὰ τὴν κατηγορίαν πού τοῦ ἀποδίδουν περὶ δωροδοκίας, ἐξελιπάρησε τὴν Α.Μ. νὰ θελήσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῆς μομφῆς καὶ ἂν ἀποδειχθῆ ὅτι ἐδέχθη δῶρόν τι νὰ διατάξῃ ὁ Μ. Αὐθέντης τὴν ἀποκεφάλισίν του εἶδ' ἄλλως νὰ διατάξῃ τὴν τιμωρίαν τῶν συκοφαντῶν. Οὕτως ἐφυλακίσθη ὁ ἀδελφὸς τοῦ νῦν Πατριάρχου καὶ ὁ ἴδιος κατηγορεῖται διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀλλὰ μέχρι τῆς στιγμῆς δὲν τῷ ἐπέβαλον καμμίαν τιμωρίαν, μόνον τῷ ἀφήρσαν τὰς δύο ποιμαντορικὰς ράβδους (pastorali), τὰς ὁποίας συνήθιζε νὰ κρατῆ. Αὐταὶ ἀφαιρούμεναι ἀποτελοῦν ἔνδειξιν ὅτι ἐξέπεσε τοῦ βαθμοῦ καὶ τώρα ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ἱερεμίας, καίτοι ἐγὼ φοβοῦμαι τὸ ἐναντίον, διότι χθὲς τὸ πρωὶ ὁ Καπούαγας εἶπεν εἰς τὸν Σκάσσην² ὅτι δι' ἀγάπην τῆς μητρὸς του εἶχε μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τοῦ Ἱερεμίου, ἀλλ' ὁ Μ. Αὐθέντης δὲν θέλει οὔτε νὰ ἀκούῃ νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτοῦ καὶ θὰ προτιμήσῃ ἄλλον οἶονδῆποτε...»

26 Φεβρουαρίου 1584 (Ἐνετ. ἔθος, ἡτοὶ 1585) «... ἀνέφερα προηγουμένως τὴν κατάστασιν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τοῦτο, καθὼς ἐξέφρασα καὶ τὴν ἐλπίδα περὶ ἐπανόδου τοῦ προηγουμένου Πατριάρχου Ἱερεμίου καὶ ἐσημείωσα ἐν τέλει ὅτι ὁ Μ. Αὐθέντης θὰ προὔτιμα κάθε ἄλλον, ὡς καὶ πράγματι συνέβη, διότι, καίτοι ὁ νῦν προσέφερε μεγαλύτερον ποσὸν χρημάτων παντὸς ἄλλου, ἐν τούτοις ἡ Α.Μ. δὲν τὸν ἠθέλησε πλέον, ἵνα

¹ Πρόκειται περὶ Παχωμίου τοῦ Β!

² Ἦτο εἷς ἐκ τῶν διερχομένων τῆς Ἑνετικῆς Πρεσβείας.

δῶση ἱκανοποίησιν εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἐφώναζεν ὅτι δὲν θέλει τὸν Πατριάρχην ὡς ὄντα ἀμαθῆ καὶ μὴ γνωρίζοντα οὔτε ἀνάγνωσιν, καὶ οὕτω τὸν ἔπαυσε καὶ τὸν ἐφυλάκισεν, ἀναδείξας, εἰς ἀντικατάστασίν του, Πατριάρχην τὸν Μητροπολίτην Φιλιππουπόλεως, περὶ τοῦ ὁποῖου δὲν ἔχω τι νὰ εἶπω διὰ τὴν ὥραν, καίτοι μερικοὶ μὲ διαβεβαίωνουν ὅτι εἶναι πρόσωπον εὐφυῆς καὶ μὲ καλὸν χαρακτῆρα. Οὗτος *σήμερον* τὸ *πρωτὸ* ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ Αὐθέντου¹, ὅστις διεμήνυσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι ἠθέλησε νὰ τοὺς ἱκανοποιήσῃ, διορίζων καλὸν Πατριάρχην. Οὗτοι ἀπέχουν νὰ τῷ δώσουν περαιτέρω ἐνόχλησιν διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι θὰ τοὺς ἐτιμῶρει αὐστηρῶς. Ὅθεν πιστεύεται ὅτι ὁ νεοδιορισθεὶς θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον...».

29 Ἀπριλίου 1587² «...ὁ Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων ἐπαύθη ἀπὸ τὸν Αὐθέντην καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐπαναδιωρίσθη ὁ Ἱερεμίας³, προκάτοχος τούτου καὶ ὅστις εἶχεν ἀπελαθῆ εἰς Ρόδον. Αἱ διαπραγματεύσεις ἔγιναν μέσῳ τῶν Ἑβραίων Δαβὶδ Πάσση καὶ Μπενβενίστε, συνεννοηθέντων μετὰ τοῦ Βεζύρη, διὰ δωρεᾶς 20.000 τζεκινίων εἰς τὸν Μ. Αὐθέντην καὶ δι' ἄλλων δώρων εἰς τὸν Βεζύρην ὡς καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους μεγιστᾶνας, πού ἔλαβον μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις. Ἡ δαπάνη ἀνελήφθη ἀπὸ μερικοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Ἱερεμίου καὶ θὰ ἐξοφληθῆ ἀπὸ τὰς ἀγγαρείας (angarie) πού θὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὸν δυστυχῆ αὐτὸν λαόν. Ἐξ ἄλλου τὸ πρόσωπον τοῦ Ἱερεμίου ἐκτιμᾶται πολὺ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ εἶναι παγκοσμίως ἀνεγνωρισμένος ὡς καλὸς νοῦς (universalmente tenuto di buona mente) καὶ πολὺ καλῦτερος τοῦ τέως Πατριάρχου, τοῦ εὕρισκομένου ἤδη ἐν Μπογδανία καὶ τοῦ ὁποῖου διετάχθη ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἀλυσόδεσις λόγῳ τῶν πολλῶν κατηγοριῶν, τῶν διατυπωθεισῶν κατ' αὐτοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐστάλη ἐπίτηδες τοσαύτης παρὰ τοῦ Πασσᾶ...»

13 Μαΐου 1587 «...ὡς ἔγραψα ἤδη, τὸ Πατριαρχεῖον ἐδόθη ἀπὸ τὸν Μέγαν Αὐθέντην εἰς τὸν Ἱερεμίαν, ὄντα ἐξόριστον εἰς Ρόδον καὶ μέχρι τῆς ἐπανόδου του τὸν ἀντικαθιστᾶ ἓνας κάποιος Νικηφόρος, ὅστις προΐστατο τῶν γενομένων διαπραγματεύσεων περὶ ἐπαναφορᾶς τοῦ Ἱερεμίου, ἀνθρώπος πολὺ ὀξύνοος (sagace) καὶ ὁ ὁποῖος λέγεται ἐδῶ ὅτι θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ μείνῃ καὶ Πατριάρχης. Ἡ διαπραγματεύσις αὕτη δυσηρέστησε πολὺ τὸν μπεϊλέρμπεην τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπαναφέρει ἄλλοτε τὸν Ἱερεμίαν εἰς τὸν θρόνον· μολονότι δὲ εἶναι ὁ μπεϊλέρμπεης ἐπιφυλακτικὸς ἀπέναντι τοῦ Πασσᾶ, δὲν κρύπτει ὅμως τὴν ἀγανάκτησίν του κατὰ τοῦ Δαβὶδ Πάσση, τοῦ ἀναμιχθέντος εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν...»

2 Σεπτεμβρίου 1587 (φάκελλος ἀρ. 26) «...ὁ Γάλλος πρέσβυς ἀδυνατῶν νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσόδου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπεφάσισε τέλος νὰ εἰσέλθῃ διὰ μιᾶς

¹ Ἦτοι τὴν 16/26 Φεβρ. καὶ ὄχι 27 Φεβρουαρίου μὲ τὸ παλαιὸν ὡς ἀναφέρουν οἱ πατριαρχικοὶ πίνακες Γεδεῶν.

² Φάκελος ἀρ. 25.

³ Ὡστε ὁ Θεόληπτος ἔμεινε μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1587 καὶ ὄχι 1586 ὡς ἀναφέρει ὁ Γεδεῶν (σ. 528).

θύρας, ἡ ὁποία διὰ τοῦ Μοναστηρίου ὀδηγεῖ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ Πασσᾶς καὶ φοβηθεὶς μὴ δημιουργηθοῦν νέαι προστριβαὶ μὲ τὸν Καισαρικὸν Πρόσβυν¹ διέταξε νὰ μείνῃ κλειστὴ διὰ παντός ἡ Ἐκκλησία, ἀπειλῶν ὅτι θὰ τὴν κάμῃ τζαμί ἢ καπηλεῖον πρὸς πώλησιν οἴνου. Μολοντί δὲ οἱ τοῦ Πέραν Καθολικοὶ ἐδαπάνησαν καὶ ὑπεσχέθησαν πλεον τῶν 4.000 τζεκινίων διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ὑπάρχει ἐν τούτοις φόβος μὴ οἱ Τοῦρκοι, ἐξ αἰτίας τῶν λαβόντων χώραν ἐπεισοδίων, τὴν ἀφαιρέσουν ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, *ὡς ἀφῆρσαν τελευταίως καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας*²

¹ Ἴδου τί λέγει σχετικῶς ἐν ἔγγραφον προγενέστερον (5 Αὐγούστου 1587) τοῦ Βαίλου πρὸς τὸν Δόγην: «... ὁ Καισαρικὸς Πρόσβυς ἦλθε τελευταίως εἰς Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι Καθολικὸς ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ Γάλλος Πρόσβυς μετέβη εἰς Πέραν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου μὲ ἰσχυρὰν συνοδείαν ἐξ ἐνόπλων ὁμοειδῶν του, λίαν πρωῆ, ἵνα τὸν εὔρῃ καὶ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ τῷ παραχωρήσῃ τὴν διακεκριμένην θέσιν πού κατεῖχεν ὁ Καισαρικὸς ἐν τῷ ναῷ. Καίτοι ἡ θέσις εἶναι καθωρισμένη διὰ τὸν ἐκάστοτε Καισαρικὸν πρόσβυν, ἐν τούτοις ὁ Γάλλος ἠξίωσε νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν θέσιν ἐκείνην ἀπειλήσας νὰ μεταχειρισθῇ βίαν... Τὸ γεγονός τοῦτο προϋξένησε κατάπληξιν... Ὁ Μ. Αὐθέντης διέταξε νὰ ληφθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα ὥστε νὰ μὴ ἐπαναληφθοῦν τὰ ἐπεισόδια...» * Ἄλλο ἔγγραφον τῆς 20 Αὐγούστου 1587 ἀναφέρει ὅτι «ὁ Γάλλος πρόσβυς μαθὼν ὅτι θὰ μετέβαιεν ὁ Καισαρικὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπήγεν ἐγκαίρως ἵνα καταλάβῃ τὴν θέσιν ἐκείνου, ἀλλ' εὔρε τὴν Ἐκκλησίαν κλειστήν, κατόπιν εισηγήσεων τῶν Καθολικῶν τοῦ Πέραν, πρὸς ἀποφυγὴν νέων λυπηρῶν σκηνῶν... ἐν τῷ μεταξύ, κατόπιν ἐκθέσεων τῶν Σούμπαση καὶ Καδιλασκέρη πρὸς τὸν Πασσᾶν καὶ τούτου πρὸς τὸν Μέγαν Αὐθέντην, ὁ τελευταῖος διέταξε τὸν μπεϊλέρμπεην τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς χριστιανούς καὶ νὰ γίνῃ τζαμί...» Ἄλλο ἔγγραφον μεταγενέστερον, τῆς 19 Νοεμβρίου 1587 μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ Βαῦλος Λορέντσο Μπερνάρδο, μεταβὰς ὅπως ἀποχαιρετίσῃ τὸν Πρωτὸν Βεζύρη, τὸν παρεκάλεσε νὰ ἀποδώσῃ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τοὺς νομίμους κατόχους, ἵνα δυνηθῇ προτοῦ ἀναχωρήσῃ νὰ προσευχηθῇ. Τῷ ἀπήντησεν ὅτι ἂν ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, θὰ διηκολύνη τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποβληθῇ αἴτησις ἀπὸ τοὺς δύο βαῦλους (τὸν ἀναχωροῦντα δηλαδὴ καὶ τὸν νεοελθόντα) πρὸς τὸν Καδιλασκέρη ὡς καὶ εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα καὶ ὁ Βεζύρης θὰ τὴν ὑπεστήριξε...». Τὴν 9 Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους ὁ νέος Βαῦλος ἔγραφεν «... ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου τοῦ Πέραν, θεῖα χάριτι, ἤνοιξε τὰς πύλας της, ἀφοῦ παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν κλειστή. Τὴν διαπραγματεύσειν ἔφερεν εἰς πέρας ὁ κ. De Brènes συγγενὴς τοῦ Γάλλου πρόσβεως, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ φέρῃ ἐδῶ, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τριᾶκοντα Τούρκους αἰχμαλώτους ἐκ Μάλτας, ἔδωκε δὲ καὶ μερικὰ δῶρα...»

² Ἔχομεν ἐπὶ τέλος ὄχι μόνον ἐξηκριβωμένον τὸ ἔτος ἀλλὰ καὶ τὸν μῆνα τῆς γενομένης ἀρπαγῆς (Ἰούλιον ἢ Αὐγούστον τοῦ 1587) τῆς Μονῆς Παμμακαρίστου, ὅπου ἐστεγάζοντο τὰ Πατριαρχεῖα. Σημειωτέον ὅτι ὑπάρχει τελεία ἀντιγνωμία μεταξὺ τῶν διαφόρων χρονολογῶν, ἱστορικῶν καὶ συγγραφέων ἐν γένει, περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀρπαγῆς. Οὕτως ὁ Μελέτιος Μῆτρος ὁ Γεωργάφος, ὁ Σέργιος Μακραιὸς καὶ Ζ. Μαθᾶς φρονοῦν ὅτι αὕτη ἐγένετο ἐπὶ Πατριάρχου Ραφαὴλ ἤτοι κατὰ τὰ ἔτη 1603-1608. Ὁ Σκαρλάτος Βυζάντιος ἀποδέχεται τὸ 1598. Τὸ ἱστορικὸν βιβλίον τοῦ Μονεμβασίας Δωρο-

* Τὰ ἐπεισόδια τὰ ἀναφέρουν ἐν τῇ περὶ Τουρκίας Ἱστορίᾳ των οἱ G. M. JAVANIN καὶ J. VAN GAVER, ἀλλὰ μᾶς δίδουν καὶ τὴν χρονολογίαν ἀνακριβῆ (ἤτοι τὴν 29 Μαρτίου 1586 ἀντὶ τῆς 2 Αὐγούστου 1587 καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας λανθασμένον, διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς Γαλατᾶ ἀλλὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὸ Πέραν.

(come hanno levato ultimamente il Patriarcato ai Greci). Εἰς τοὺς Τούρκους πράγματι ἐγεννήθη αἰφνιδίως ἡ ἀπορία νὰ μάθουν διὰ ποίαν αἰτίαν ἔχουν οἱ Χριστιανοὶ ἐκκλησίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ τέλος ἀνεκάλυψαν ὅτι, ναὶ μὲν ὁ Μωάμεθ ὁ κατακτητῆς παρεχώρησεν εἰς τὸν Πατριάρχην τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὸν Ναόν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκε προσωπικῶς εἰς αὐτόν, χωρὶς νὰ προσθέσῃ τὴν φράσιν «καὶ εἰς τοὺς διαδόχους του» καὶ ἐπειδὴ λέγουν ὅτι ὁ Πατριάρχης δὲν ἀφῆκεν υἱούς, ἵνα κληρονομήσουν τὸν Ναόν, ἡ ἰδιοκτησία νομίμως περιέχεται εἰς τὸν Μ. Αὐθέντην. Καὶ δι' αὐτὸ εἰσῆλθον ἀμέσως εἰς τὸν Ναόν καὶ ἐτέλεσαν τὰς προσευχὰς των κατὰ τὰ ἔθιμά των καὶ τώρα κυκλοφοροῦν ἐπιμονοὶ διαδόσεις ὅτι ἡ Α.Μ. ἀπεφάσισε νὰ οἰκοδομήσῃ εἰς τὸ μέρος αὐτὸ πού εἶναι ἀρκετὰ ὑψηλόν, τὸ Τζαμί του. Τὸ νέον αὐτὸ συμβάν, ἐν ᾧ ἀφ' ἑνὸς κατατρομάζει τοὺς καθολικοὺς τοῦ Πέραν, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐπισύρει τὸ γενικὸν μῖσος κατὰ τοῦ Γάλλου πρέσβευς, τοῦ μοναδικοῦ αἰτίου τῶν σημερινῶν δυσχερειῶν ... »

28 Ἀπριλίον 1589 (φάκελλος ἀρ. 29) «... ὁ Battista¹ πρόην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως παυθεὶς ἀπὸ τὴν θέσιν, ἐφιλονίκησε μὲ τὸν Νικηφόρον, τὸν διοικοῦντα σήμερον τὸ Πατριαρχεῖον, ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου, εὐρισκομένου εἰς τὴν Μοσκοβίαν, καὶ προσέφερεν εἰς τὸν Πασσᾶν 50.000 τζεκίγια, ἂν κατάρθωνεν, ἐκδιώκων τὸν Νικηφόρον, νὰ τοποθετήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν προηγουμένην θέσιν πού κατεῖχεν ὡς Πατριάρχης. Ὁ Πασσᾶς ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν διέταξε νὰ κρημισθῇ ἡ οἰκία τοῦ Νικηφόρου, ἀλλὰ κατόπιν διαφόρων ἐνεργειῶν καὶ κυρίως τοῦ πάτερ Μελετίου² ὅστις ἐπηρέασε τοὺς δανειστὰς τοῦ Battista, ὁ Βεζύρης, διέταξε τὴν κράτησιν του... καὶ τὸ πᾶν καθησύχασεν... Ἐνεκοίνωσα εἰς τὸν πάτερ Μελέτιον τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας³ καθὼς καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ ἐπιδόματος, τὴν παραχωρηθεῖσαν παρὰ τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας ἐκ 5 τζεκινίων μηνιαίως. Ὁ πάτερ Μελέτιος ἔμεινε τόσον εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν εἶδησιν ταύτην ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, παρουσίᾳ μου, ἐκφράσας ταπεινῶς τὰς εὐχαριστίας του εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καί, συνεπῆς πρὸς τὴν ἀφοσίωσιν τὴν ὁποίαν πάντοτε ἐπέδειξε πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν, ἀνέφερε τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατὰ τὸ κήρυγμα πού ἔκαμε τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, ὡς συνηθίζει νὰ κάμνῃ ὅλας τὰς ἑορτὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν του, παρουσίᾳ πολυαρίθμου ἀκροατηρίου καὶ ἔξιπρε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν θεοῦ ἀναφέρει τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου 7099 ἤτοι 1591. Ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος σημειῶνει τὸ 1595. Ὁ Μανουὴλ Γεδεὼν ἀποκλίνει ὑπὲρ τοῦ 1586. Τοῦτο ἀποδέχεται καὶ ὁ Εὐστάθιος Βουλισμᾶς ὡς καὶ ὁ Ἄδ. Ἀδαμαντίου εἰς τὸ ἐν τῇ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ ἄρθρον «Κωνσταντινούπολις». Περισσότερον προσήγγισαν πρὸς τὴν πραγματικὴν χρονολογίαν ὁ Μητροπολίτης Ἡλιούπολεως Γεννάδιος, ὅστις εἰς τὴν αὐτὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν καὶ εἰς τὴν λέξιν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον γράφει ὅτι τοῦτο ἐστεγάσθη εἰς τὴν Μονὴν τῆς Παμμακαρίστου μέχρι τοῦ 1587. Τέλος ὁ VON HAMMER ἀναφέρει ἀπλῶς τὸ γεγονός τῆς ἀρπαγῆς χωρὶς νὰ παραθέτῃ χρονολογίαν τινά.

¹ Πρόκειται περὶ τοῦ Παχωμίου Πατέστα.

² Μελετίου τοῦ Πηγᾶ, πρωτοσυγκέλλου τότε εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ εἶτα Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. ³ Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου.

μεγάλην εὐμένειαν τῆς Γαληνοτάτης Κυριαρχίας ὡς καὶ τὴν πατρικὴν ἀγάπην ποῦ ἐπιδεικνύει αὐτὴ πρὸς σύμπασαν τὴν ἐθνότητά του, ἐπικαλεσθεῖς κάθε εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν. Αἱ λέξεις του ἐπεδοκιμάσθησαν ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους, οἱ ὁποῖοι ἐχειροκρότησαν ὁμοθυμῶς τὸν ὁμιλητὴν...»

28 Ἀπριλίον 1590 (φάκελλος ἀρ. 31) «...ἔφθασε τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας, ἀφοῦ παρέμεινε ἀρκετὰ ἔτη χάριν ὑποθέσεων του εἰς τὴν Μοσκοβίαν καὶ τὴν ἐπομένην μετέβη εἰς τὸν Πασσᾶν, ἀλλὰ δὲν ἐφίλησεν ἀκόμη τὴν χεῖρα τοῦ Μ. Αὐθέντου, διότι ὁ Πασσᾶς ἀξιοῖ νὰ καταβάλῃ αὐτὸς πρῶτον τὰ 20.000 σκούδα εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεων τοῦ ἰδίου καὶ ἄλλων πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ Πατριαρχείου. Αἱ ὑποσχέσεις αὗται ἐδόθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ὅτε διημφισβήτησαν μεταξύ-των τόσον πολὺ ὥστε ἐπῆλθε πολλάκις μεταβολὴ Πατριαρχῶν καὶ τώρα τὸ Πατριαρχεῖον ἐπιβαρύνεται μὲ πολλὰ χρέη, οἱ δὲ Ἕλληνες, οἱ μεριμνῶντες περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεώς του, ἐσκέφθησαν, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀντιμετωπίσουν τόσας ἀνάγκας, νὰ πωλήσουν τὰ δύο ἅγια λείψανα, τὰ ὁποῖα σώζονται δολάκαιρα εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναόν, ἥτοι τὸ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας καὶ τὸ τῆς Ἁγίας Veneranda καθὼς καὶ τὴν κολόναν ἐπὶ τῆς ὁποίας λέγεται ὅτι ἐμαστιγώθη ὁ Ἰησοῦς Χριστός, μήκους περιήτου δύο βραχιόνων (doi brazza)¹. Μοῦ ἔκαμαν περὶ αὐτῶν λόγον καὶ ζητοῦν 50.000 σκούδα, διότι τόσαι εἶναι αἱ ἀνάγκαι των. Ἐγὼ ἀπήντησα ὅτι τὸ ποσὸν αὐτὸ εἶναι τόσον μέγα ὥστε δὲν τολμῶ καὶ νὰ τὸ ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα. Ἐν τούτοις δὲν παραλείπω νὰ τὸ κάμω γνωστὸν εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καὶ ἄς διατάξῃ αὐτὴ ὡς ἠθελεν ἐγκρίνει, καὶ ἂν τυχὸν ἐπέλθῃ συμφωνία μὲ αὐτούς, θὰ ἦτο καλὸν νὰ τοὺς ὑποχρεώσωμεν νὰ τὰ μεταφέρουν τοῦλάχιστον εἰς τὴν Κρήτην...»

12 Μαΐου 1590 «...ὁ Πατριάρχης ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ Μ. Αὐθέντου, ἀφοῦ ἔδωκε τέσσαρά φορτώματα² ἄσπρων ἀντὶ τῶν 20.000 σκούδων ποῦ ἐξήτει ὁ Πασσᾶς...»

¹ Ὁ Χρονογράφος τοῦ Δωροθέου ἀναφέρει ἀορίστως ὅτι ὁ Νικηφόρος ἔσωσεν ἀπὸ τὴν Παμμακάριστον εἰκόνας, βιβλία, ἅγια λείψανα κ.λ.π. Ὁ Στέφανος GERLACH εἰς τὴν περὶ τοῦ Πατριαρχείου περιγραφὴν του, ἀναφέρει τὴν ὑπαρξιν δύο λειψάνων ἥτοι τῆς Μαρίας τῆς Σαλώμης καὶ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας ὡς καὶ τὴν κολόναν τῆς μαστιγώσεως. Τέλος ὁ Χ. Γ. Κωνσταντινίδης σημειοῖ ὅτι ὑπῆρχαν τότε τρία λείψανα ἥτοι τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, τῆς Σολομῆς καὶ Θεοφανοῦς. Δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Βαΐλου ἂν τὰ δύο λείψανα ἠγοράσθησαν. Εἶναι ὅμως γεγονός ὅτι τὸ λείψανον τῆς Ἁγ. Εὐφημίας ἀναφέρεται ὑπάρχον ἐν Βενετίᾳ τὸ 1684 (Ritratto di Venezia, ἔκδ. 1684 σελ. 44) εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σταυροῦ εἰς Giudecca. Ὡς πρὸς τὸ τῆς Ἁγ. Veneranda, ὡς προκύπτει ἀπὸ ἔγγραφα ὑπάρχοντα εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον (atti del Demanio 1806-1813) τοῦτο ὑφίστατο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Corpus Domini καὶ μετεφέρθη ἔπειτα εἰς τὴν τοῦ Ἁγ. Ἱερεμίου. Περὶ τῆς κολόνας τῆς μαστιγώσεως δὲν ἀνεύρομεν σχετικόν τι, ἐκτὸς ἀπὸ ἓν τεμάχιον τὸ ὁποῖον ἐσώζετο ἄλλοτε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Santa Maria Formosa. Ἐκ τῶν ἄνω, εὐλογον ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πώλησις τῶν λειψάνων εἰς Βενετίαν, ἐπραγματοποιήθη τότε.

² Τὸ φορτίον ἀντεπροσώπευεν 100.000 ἄσπρα.

21 *Ἰουλίου 1590* «...τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐπέδωκα ὁ ἴδιος κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν πρὸς τοῦ ἔκαμα. Ὁ Πατριάρχης ἐπέδειξε ποιὰν τινα δυσαρέσκειαν ἐξ αἰτίας τῆς τελευταίας παραγράφου τῆς ἐπιστολῆς περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν ἑορτῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην (Βενετία) καὶ κατηγόρησε τοὺς παπάδες, οἱ ὅποιοι λειτουργοῦν ἐν Βενετία κατὰ τὸ ἑλληνικὸν δόγμα καὶ ἀκόμη διότι ἐπραγματοποίησαν τὴν ἐνωσιν τῶν ἑορτασίων ἡμερῶν χωρὶς νὰ τῷ ζητήσουν τὴν ἄδειαν. Τοὺς δικαιολογεῖ ἐν μέρει καὶ φοβεῖται ὅτι δὲν θὰ φανῆ εὐάρεστος εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἀλλὰ δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ εἰσαγάγῃ τὸ ζήτημα εἰς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ θὰ μοῦ ἀνακοινώσῃ ἀμέσως τὴν ἀπόφασιν ταύτης. Προσεπάθησα νὰ τὸν πείσω διὰ τῆς λογικῆς καὶ νὰ τὸν ἐπηρεάσω διὰ τῶν παρακλήσεων, ἀλλὰ προβλέπω ὅτι τὸ πᾶν θὰ ἀποβῆ ἐπὶ ματαίῳ...»

Τὴν διαφορομένην στάσιν ἦν ἐτήρησεν ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ὁ ἐν Βενετία ὡς γνωστὸν διαμένων, εἰς τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου, δι' ἣν ἐπέσυρε τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ Πατριαρχείου, μαρτυρεῖ καὶ ἡ κάτωθι ἔκκλησις του πρὸς τὸν Δόγην, τὴν ὁποίαν ἀνεύρομεν εἰς τὴν Filza N° 7 - Senato Constantinopolí καὶ τὴν παραθέτομεν ἐν μεταφράσει :

«Ἐπηρεξήθη ἡ κακεντρέχεια τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοὺς τωρινούς καιρούς. Ὑπάρχουν μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον εὐχαριστοῦνται νὰ κάμνουν τὸ κακόν, ἀλλὰ δυσανασχετοῦν καὶ λυποῦνται βλέποντες τοὺς ἄλλους νὰ κάμνουν τὸ καλόν. Παρασυρόμενοι δὲ ἀπὸ τὴν κατηραμένην αὐτὴν συνήθειαν, καταδιώκουν διὰ παντὸς τρόπον ἐκείνους πρὸς τοὺς ἑναρέτους καὶ ἐπιζητοῦν νὰ ἐξοντώσουν ὅσους κάμνουν χριστιανικὰ ἔργα, ὅπως ἐναργῶς ἀντελήφθη ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης καὶ ἡ Ἐξοχωτάτη Γερουσία, ἀπὸ τὰς συκοφαντίας πρὸς ἀδίκως διετύπωσαν κατ' ἐμοῦ, Γαβριὴλ Σβιροῦ¹, Μητροπολίτου Φιλαδελφείας καὶ θεράποντος τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, μερικοὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οἱ ὅποιοι πράγματι φέρουν καλογηρικὸν ἔνδυμα, ἀλλ' ἐμπνέονται ἀπὸ διαθέσεις κακὰς καὶ διαβολικὰς. Οὗτοι βλέποντες ὅτι ἐγὼ ἐποίμαινα τὸν λαὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον μοὶ ἐνεπιστεύθη ἡ Χριστιανικὴ εὐσπλαγχνία τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, μὲ τόσῃν χριστιανικὴν ἀγάπην καὶ θεοσέβειαν, ὡς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μὲ ἐπιφωτίζει, κατηγόρησαν ἐμὲ δι' ἔγκλημα τόσον σπουδαῖον καὶ μὲ τόσῃν κακοήθειαν, ὥστε, ἂν ἡ θεία καλωσύνη, διὰ τῆς ἐγνωσμένης εὐφυΐας τοῦ Ἐξοχωτάτου Βαΐλου, δὲν εἶχεν ἀποκαλύψει τὰ τεκταινόμενα, ἐγὼ θὰ ἔχον τὴν ζωὴν καὶ θὰ ἠτιμαζόμην ἐσαεὶ. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶδον ἐκεῖνοι ὅτι αἱ συκοφαντίαι των δὲν ἐλήφθησαν ὑπὸ σημείωσιν παρὰ τῆς Χριστιανικωτάτης ταύτης Δημοκρατίας, ἥτις ἐπιθυμεῖ πάντοτε νὰ τῆς παρουσιάσῃται ἡ εὐκαιρία, νὰ ἐπιβραβεύῃ μᾶλλον παρὰ νὰ τιμωρῇ ἀγρίως, ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον — τοῦναντίον μάλιστα ἐπηρεξήσε τὴν

¹ Σβιρός ἐπωνομάζετο καὶ μετέπειτα καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἑνετοὶ ἐδυσκολεύοντο νὰ προφέρουν Σβιρός, χάριν εὐφωνίας, προσέθηκε ἐν «ε» μεταξὺ τῶν δύο πρώτων συμφώνων καὶ ἔγινε Σεβήρος.

ἐκτίμησιν πού ἔχει πρὸς ἐμὲ ὡς καὶ τὴν ἀντιμιθίαν — οὗτοι, ἐξαγριωθέντες, φροντίζουν δι' ἄλλης ὁδοῦ καὶ δι' ἄλλων μέσων νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐξόντωσίν μου, ὑποθάλλοντες τὰς κακοβούλους σκέψεις μερικῶν ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, οἵτινες τυφλωθέντες ἀπὸ τὴν ἐλπίδα νὰ μὲ διαδεχθοῦν εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐπιθυμοῦν νὰ μὲ ἴδουν ἀποχωροῦντα ἐντεῦθεν. Τοιοῦτοτρόπως ὄχι μόνον δὲν συγκατατίθενται εἰς τὰς προτάσεις πού ὑποβάλλω — καίτοι αὗται δὲν εἶναι ἀρκεταὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ συντελοῦν εἰς τὸ νὰ κρατῶ ταύτας ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον κεχωρισμένας, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως πάσης ἀφορμῆς δυναμένης νὰ ἀποβῆ σκάνδαλον καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ τὸ μῖσος μεταξὺ Χριστιανῶν. Οἱ Κύριοι οὗτοι προσπαθοῦν νὰ μὲ κάμουν νὰ περιπέσω εἰς τὴν δυσμένειαν τῆς τε Ἐθνότητος καὶ τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, πνευματικοῦ μου πατρός, λέγοντες καὶ γράφοντες πολλὰ ἐναντίον μου, διότι δὲν ἐπέτρεψα νὰ γίνουν μερικὰ πράγματα, τὰ ὅποια θὰ ἀπετέλουν μέγιστον σκάνδαλον καὶ θὰ προῦξένουν καὶ ἐνόησιν τινα εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἣτις διακαῶς ἐπιθυμεῖ, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνότης διάγῃ ἡσύχως ἐν τῇ πόλει ταύτῃ καὶ μὴ ἔρχηται εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς αἰδεσίμους Ἱεροκήρυκας. Ἐπέτυχον δὲ οἱ ῥηθέντες νὰ πείσουν τὸν Πατριάρχην νὰ μοὶ παραγγείλῃ δι' ἐπιστολῶν του, ὅπως μεταβῶ εἰς τὸν θρόνον Φιλαδελφείας ἐντὸς ἑξ μηνῶν καὶ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεώς μου νὰ γίνῃ ἄλλος Μητροπολίτης ἐνταῦθα. Καὶ προῦκάλεσαν τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπως μὲ ἀναγκάσουν νὰ μεταβῶ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖ νὰ ὑποστῶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν εἰς θάνατον καταδίκην, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν ὑπὸ τὴν φιλόχριστον δικαιοσύνην τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος. Δι' ὅλα τὰ ἄνω ἐκτεθέντα, ἐμφανιζόμενος μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ἐνώπιον τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, τὴν ἐκλιπαρῶ ὅπως, εὐαρεστουμένη, γράψῃ εἰς τὸν Ἐξοχώτατον Βάβλον ἵνα μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ καὶ μὲ ἀφίση ἐνταῦθα καὶ οὕτως ἐξακολουθήσω νὰ ὑπηρετῶ Κύριον τὸν Θεὸν καὶ τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, μὲ ἐκείνην τὴν ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν, τὰς ὁποίας ἐπέδειξα μέχρι τοῦδε καὶ νὰ μὴ θελήσῃ νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὰς μηχανορραφίας τῶν κακοβούλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὑποθάλλουν ἐκείθεν τὰς κακὰς σκέψεις τῶν ἐνταῦθα, πού εἶναι μᾶλλον ἀπλοϊκοὶ παρὰ κακεντρεχεῖς, καὶ ἵνα μὴ μὲ ἀναγκάσουν νὰ φανῶ ἀπειθάρχητος· διότι ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ νὰ μεταβῶ εἰς κανὲν Τουρκικὸν μέρος, ἀκόμη δὲ ὀλιγώτερον εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους καλῶς γνωρίζει ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης καὶ διὰ τὰς διαδόσεις πού διέσπειραν οἱ μοχθηροὶ οὗτοι εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ὅτι ἡμῖν ἐξ ἐκείνων πού ἐφρόντιζον διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, πρῶγμα τὸ ὅποϊον ἀπαρέσκει εἰς τοὺς Τούρκους, εἰς τρόπον ὥστε μόλις θὰ ἔφθανα εἷς τι Τουρκικὸν μέρος, ἀμέσως θὰ μὲ ἀνεσκολόπιζον. Καὶ ἐπειδὴ μανθάνω ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐδῶ, ὑποκινούμενοι ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἄδειαν ὅπως λειτουργοῦνται κατ' οἶκον, προσπαθοῦντες οὕτω νὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνο πού ἠρνήθη νὰ τοῖς ἐπιτρέψῃ ἡ Ὑμετέρα Αὐθεντία, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐγκαθίσταντο εἰς ἄλλην Ἐκκλησίαν, παρακαλῶ νὰ γράψητε εἰς τὸν Βάβλον, ὅπως ἀνακοινώσῃ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὅτι ἡ Ὑμετέρα Αὐθεντία δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ τελῆται ἡ θεία

λειτουργία ἀλλαχοῦ, παρὰ μόνον εἰς τὴν τοπικὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἐθνότητος καὶ οὕτω θὰ ματαιώσῃ τὰς σκανδαλώδεις ἀξιώσεις ἐκείνης τῆς μερίδος.

Μετὰ τοῦ προσήκοντος σεβασμοῦ ἐπαφίεμαι εἰς τὴν Ὑμετέραν Εὐμενῆ Χάριν.»

Ἡ ἐκκλησις αὕτη παρεπέμφθη εἰς τοὺς Συμβούλους τὴν 6 Φεβρουαρίου 1590 Ἐν. ἔθ. ἦτοι 1591, οἱ ὅποιοι ἔδωκαν εὐνοϊκὴν ἀπάντησιν καὶ εἰσήγαγον τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν Γερουσίαν. Αὕτη διὰ ψηφίσματος, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν Βαῦλον, ἵνα ἐνεργήσῃ παρὰ τῷ Πατριάρχῃ καὶ ματαιωθῇ ἡ πρόσκλησις τοῦ Σεβήρου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὸν Βαῦλον ἐστάλη ἀντίγραφον τῆς ἐκκλήσεως, ὅπως λάβῃ γνῶσιν, ἀλλὰ τῷ συνεστήθη νὰ μὴ δεῖξῃ τὸ ἀντίγραφον εἰς τὸν Πατριάρχῃν.

19 Ἀπριλίου 1591 (φάκελλος ἀρ. 33) «... ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως λαβὼν ὑπ' ὄψει τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος, ἵνα μὴ προσκαλέσῃ ἐνταῦθα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Φιλαδελφείας ἀπήντησεν ὅτι εἶναι κάλλιστα πληροφορημένος ἐπὶ ὅλων τῶν λεπτομερειῶν, διότι ἔγραψεν ἤδη δύο φορὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ τέλος συγκατετέθη νὰ ἀφίση τὸν Φιλαδελφείας εἰς τὴν θέσιν πού κατέχει. Ὡς πρὸς τὴν αἰτουμένην ἄδειαν, ὅπως ἐπιτρέψῃ νὰ τελῶνται λειτουργίαι κατὰ τὸ ἐλληνικὸν δόγμα καὶ εἰς ἄλλας ἐν Βενετία ἐκκλησίας, πλὴν τῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων, ἀπήντησεν ὅτι κατανοεῖ πλήρως τὰς διαταραχὰς πού θὰ προκαλέσῃ μία τοιαύτη παραχώρησις καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ποτὲ τοιοῦτό τι. Ἐξέφρασεν ἐξ ἄλλου τὴν ἐπιθυμίαν, ἵνα ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης, μὲ τὸ ἀνώτατον κῦρος πού ἔχει, θελήσῃ νὰ μεσολαβήσῃ ὥστε νὰ συμφιλιωθῇ ὁ ρηθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας μὲ τὸν ἐπίσκοπον Κυθήρων, διαμένοντα αὐτόθι, ὡς γράφει εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὴν συνημμένην ἐπιστολήν...»

Ἴδου πῶς ἔχει ἡ ἐπιστολή:

«Ἱερεμίας ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης,

Ἐκλαμπρότατε καὶ ἐνδοξότατε Πρίγγιπε τῶν κλεινῶν Βενετιῶν ἅμα τῷ εὐγενεῖ περὶ Σε καὶ αἰδήμῳ Σενάτῳ τῆς Γαληνοτάτης καὶ περιφήμου Ἀρχῆς τῶν Ἐνετῶν, υἱοὶ κατὰ πνεῦμα ποθεινοὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάριν, εἰρήνην, ἔλεος, νίκας κατ' ἐχθρῶν καὶ τρόπια εὐχόμεθα χορηγηθῆναι Ὑμῖν θεόθεν καὶ εἴτι ἄλλο ἀγαθὸν καὶ σωτήριον εἶεν· ἅπαξ καὶ δις ἐγράψαμεν νουθετικῶς διαλλαγῆναι τοὺς αὐτόθι σοφωτάτους δύο ἀρχιερεῖς συνοδικῶς ἢ ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἤδη ὁ Ἐκλαμπρότατος βαιούλος ἠξίωσεν μὴ οὕτως γενέσθαι, αὐτῷ μὲν χαριζόμενοι, προηγουμένως δ' ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα μένειν αὐτοὺς ὡς πρότερον ἐν οἷς εἶχε, πλὴν εἰρηρικῶς· τὰ γὰρ συγγράμματα τοῦ Μαργουνίου ἐξετασθέντα παρ' ἡμῶν, καθαρὰ καὶ ὑποψίας ἀνώτερα ἐκρίθησαν· εἰ δ' οὐ πεισθεῖεν οὐδ' οὕτως Ὑμῖν, διαλλαγῆναι, ἐλθέτωσαν ἐν βάρει ἀργίας πρὸς ἡμᾶς, ἵνα παραστάντων ἀμφοτέρων ὁ ὑπαίτιος φαινόμενος ἐκκλησιαστικῶς εὐθυνθῆι. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ· εἴη μεθ' ὑμῶν διὰ παντός· ἁφῆα'.

Ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ Ἰνδ. δ'.

22 Ὀκτωβρίου 1592. (φάκελλος ἀρ. 36) «... ὑπεβλήθη αἴτησις εἰς Α. Μ., ἵνα διατάξῃ καὶ κατεδαφισθῇ μία μικρὰ ἑλληνικὴ ἐκκλησία ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, διότι εἶναι πλησίον ἑνὸς πύργου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ λέγουν ὅτι ἐνεφανίσθη κατ' ὄναρ εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα ὁ Ἅγιος καὶ συνεπείᾳ τούτου ὁ Μ. Αὐθέντης ἀνεκάλεσε τὴν διαταγὴν τῆς κατεδαφίσεως τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ὁποίαν μάλιστα ἔστειλε μίαν μικρὰν ἀργυρᾶν κανδήλαν καὶ διέταξε τὴν χορήγησιν πέντε ἄσπρων ἡμερησίως διὰ ἀγορὰν τοῦ ἐλαίου καὶ τώρα ἡ κανδήλα θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὡς θαῦμα καὶ τηρεῖται εἰς μεγάλην εὐλάβειαν· τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἀπέστειλεν ἐκεῖ ὁ Μ. Αὐθέντης πολλὰ ζῶα ἵνα γίνουσι κουρμπὰν (=θυσία)...»

20 Ἰουλίου 1596. (φάκελλος ἀρ. 43) «... ἦλθον εἰς ἐπίσκεψίν μου τὰς παρελθούσας ἡμέρας δύο Ἑλληνορθόδοξοι Ἀρχιερεῖς, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἦτο ἐπίσκοπος τοῦ Ναυπλίου, ἀνὴρ εὐφυῆς καὶ πολὺ ἐγγράμματος καὶ ἐζήτησαν ἐξ ὀνόματος τοῦ νέου Πατριάρχου ἵνα, ἂν ἐγκρίνω, τοῖς δώσω συστατικὰ γράμματα νὰ μεταβοῦν εἰς Κρήτην πρὸς συλλογὴν ἐρᾶνων, ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ταμείου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς μεγάλας χρηματικὰς δυσκολίας, λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν καὶ διότι λείπουν αἱ ἐκ τῆς Μοσχοβίας καταφθάνουσαι ἐλεημοσύναι. Τοῖς ἀπήντησα ὅτι ἂν ἦσαν λαϊκοὶ θὰ τοὺς τὸ ἐπέτρεπον, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι ἱερωμένοι, δὲν ἤμην διατεθειμένος νὰ τοῖς χορηγήσω τὴν αἰτουμένην ἄδειαν...»

20 Ἀπριλίου 1598. (φάκελλος ἀρ. 47) «... ἐγένετο ἀπροόπτως καὶ νέα ἐκλογὴ Πατριάρχου ὑποκινηθεῖσα παρὰ τινων προκρίτων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Μελετίου, διότι οὗτος ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὴν ἀναξίαν τούτων αἴτησιν, ὅπως διορίσῃ ὡς Μητροπολίτας πρόσωπα ἀνίκανα, ὡς συνήθιζον νὰ κάμνουν οἱ προκάτοχοί του καὶ ἐκ τῶν διορισμῶν τούτων οἱ πρόκριτοι ἔκαρπούντο ὀφέλη. Οὗτοι προσκαλέσαντες αἰφνιδίως ἓνα ἐπίσκοπον ἐξ Ἰωαννίνων, πρόσωπον ἄμοιρον παιδείας καὶ πείρας, κατώρθωσαν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Μ. Αὐθέντου νὰ τὸν τοποθετήσουν εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἔδραν. Ὁ νεωστὶ διορισθεὶς ὠδηγήθη πρὸ τοῦ Πασσᾶ, ὅστις τὸν ἀπεδέχθη καὶ τελευταίως ἠσπᾶσθη τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλέως ἡ καινοτομία αὕτη θὰ εἶναι ἡ τελευταία ἐπιβάρυνσις τῆς ἀτυχοῦς ταύτης Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων καὶ προὔξενε βαθεῖαν λύπην εἰς τὸν Μελέτιον, ὁ ὁποῖος, ὡς ἔγραψα ἤδη εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἔδραν αἰφνιδίως, ὅχι μόνον ἕνεκα τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἀλλ' ἀκόμη περισσότερον διὰ τὸν βάρβαρον τρόπον τῶν Ἑλλήνων τῆς χώρας ταύτης, οἱ ὁποῖοι εἶναι μόνον κατ' ὄνομα Χριστιανοί, διότι κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καὶ ἐπειδὴ ἔγινε μεγάλη φιλονικία, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ νεωστὶ διορισθέντος δικαιολογοῦνται λέγοντες ὅτι δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβῃ ὁ Μελέτιος τὸν τίτλον τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ νὰ ὀνομάζῃται ταυτοχρόνως καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, δηλαδὴ νὰ εἶναι καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Φρονοῦν δηλαδὴ οὗτοι, ὅτι δὲν εἶναι καλὸν πρᾶγμα νὰ ἀφεθοῦν αἱ δύο

ἔδραι χωρὶς τακτικὸν Κυβερνήτην καὶ δι' αὐτὸ ἠναγκάσθησαν νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἀνάδειξιν νέου Πατριάρχου... »

Ἐκ τῶν δύο ὡς ἄνω δημοσιευθέντων ἀποσπασμάτων τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Βαύλου προκύπτουν τὰ κάτωθι ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα. Ἀτυχῶς δὲν κατορθώθη νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἀκριβὴς χρονολογία τοῦ θανάτου τοῦ Ἱερεμίου. Τὴν ἀπορίαν ταύτην ἠμποροῦν νὰ τὴν λύσουν τὰ ἐν Παρισίοις Ἀρχεῖα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλων πρεσβευτῶν. Ὁ Ἱερεμίας πάντως ἀπέθανε ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1595 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1596. Τὸ γράμμα πὺ δημοσιεύει ὁ Σάθας εἰς τὸ Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα (σελ. 194) τὸ φέρον χρονολογίαν ζρδ'. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τὸ μετατρέπει εἰς 1596, κατὰ λάθος. Διότι, προκειμένου περὶ μηνὸς Σεπτεμβρίου, ἀπὸ τὸ ἀπὸ κτίσεως κόσμου σημειούμενον 7104, ἀφαιρουμένων 5509 καὶ ὄχι 5508 ὡς κάμνει ὁ Σάθας, προκύπτει 1595.

Τὸν Ἱερεμίαν διεδέχθη ὁ Γαβριήλ. Μία ἔστω καὶ βραχυχρόνιος Πατριαρχία τοῦ Ματθαίου δὲν ἀποκαλύπτεται ἀπὸ τὰ Ἐνετικὰ ἔγγραφα. Διότι ἂν ὁ Ματθαῖος εἶχε χρηματίσει καὶ προγενεστέρως Πατριάρχης, ὁ Βάυλος θὰ τὸ ἀνέφερε καὶ δὲν θὰ ὠνόμαζε τὸν Ματθαῖον, Ἐπίσκοπον Ἰωαννίνων μόνον. Ὁ Γαβριήλ παρέμεινεν ὀλίγους μῆνας, διότι ἤδη τὴν 20 Ἰουλίου 1596 (ν. ἡ) ὁ Βάυλος ὁμιλεῖ περὶ ἐκλογῆς νέου Πατριάρχου καὶ τοιοῦτος εἶναι ὁ Θεοφάνης Καρύκης, τοῦ ὁποίου ἀνεύρομεν εἰς τὰ Ἐνετικὰ Ἀρχεῖα γράμμα ἐπιτίμιον τοῦ Δεκεμβρίου 1596, ἐν ᾧ ἀναφέρεται ὅτι εἰς τὴν Σύνοδον παρεκάθητο καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, ὁ ὁποῖος ἀπεμακρύνθη τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1598 καὶ ὄχι τὸ 1599, ὡς ἀναφέρουν οἱ πίνακες τοῦ Γεδεών. Καὶ συνεπῶς καὶ ὁ Ἰωαννίνων Ματθαῖος ἀνῆλθεν εἰς τὸν Θρόνον τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος (1598) ὡς ἀναφέρει τὸ Ἐνετικὸν ἔγγραφον.

Ἴδου τώρα τὸ γράμμα τοῦ Θεοφάνους, ὅπερ ἀνεύρομεν εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον Codici Braga, φάκελλος 84, καὶ τοῦ ὁποίου ἐλάβομεν πανομοιότυπον:

«† Θεοφάνης ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης,

Ἐντιμότατε Πρωτοπαπᾶ Κερκύρας, νιὲ κατὰ πνεῦμα τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις εἶη σοι καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ θεοῦ Παντοκράτορος. Γνώσει σοι ἔστω ὅτι προκαθημένον ἡμῶν μετὰ τοῦ μακαριωτάτου, σοφωτάτου τε καὶ λογιωτάτου Πάπα καὶ Πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας, Πενταπόλεως, Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας καὶ κριτοῦ τῆς Οἰκουμένης κυρίου Μελετίου, τοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ, συμπαρόντων καὶ οὐκ ὀλίγων ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, δι' ἀναφορᾶς ἐδηλώθη ὅτι μετὰ τῶν ἄλλων εὐγενῶν καὶ χρησίμων ἀρχόντων τῶν ἀπὸ Κορυφῶν, οἵτινες ἔχουσιν εἰς πάκτος,¹ λαμβάνοντες παρὰ τῆς ἐκλαμπροτάτης ἀρχῆς τῶν Ἐνετῶν τὰ ἐν τῷ Βουθρεντῶ² βιβάρια³, εἰς φαίνεται καὶ ἐστὶν ὁ χρησιμώτατος ἐν ἀρχουσι Καβαλιέρης

¹ Πάκτως, ἐνοικίαισις.

² Βουθρετὸν (παρὰ τοὺς Ἁγίους Σαράντα, ἔναντι τῆς Κερκύρας). ³ Ἰχθυοτροφεῖα.

κύρ Λουρέντσος ὁ Τρούιλος, τοσούτω διαφέρων τῶν ἄλλων, ὅσῳ καὶ τὸ πλεῖον ἔχει τούτων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ἐπειδὴ βλέπει νῦν ὅτι ἀπὸ τῶν αὐτῶν βιβαρίων οὐδὲν τῶν προτέρων καὶ συνήθων κερδῶν γίνεται, καὶ ὑποψία ἐστίν, ἵνα μὴ τις τῶν ἀπὸ τῆς συντροφίας κλέπτων καὶ ἀδικῶν ὑφαιρεῖται τὰ κέρδη εἰς ὠφέλειαν μὲν τάχα τὴν ἑαυτοῦ, βλάβην δὲ καὶ ζημίαν τῶν λοιπῶν πάντων καὶ μάλιστα τοῦ εἰρημένου ἄνωθι καβαλαρίου, καταφυγεῖν ἔγνω πρὸς ἡμᾶς καὶ ἠξίωσεν ἐπιτιμίῳ καθυποβληθῆναι τοὺς τὸν τοιοῦτον δόλον καὶ τὴν κλοπὴν ποιήσαντας ἢ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ποιῆσαι τολμήσοντας. Ἐνθεν τοι καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι, ὅσοι τῶν ἀπὸ τῆς αὐτῆς συντροφίας ἄνθρωποι, ἄρχοντες ἢ καὶ ὑπηρέται καὶ πάντες ἄλλοι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι τῶν βιβαρίων καὶ ἕτεροι ἔκλειψαν ἢ ἠδίκησαν ἢ ἐπλεονέκτησαν τὴν αὐτὴν συντροφίαν καὶ ἰδιοποιήθησαν ὀψάρια, ὠοτάριχα, σολδία, μετρητὰ καὶ πᾶν ἄλλο καὶ παντοῖον πράγμα, ζημιώσαντες τοὺς ἐτέρους, οἱ τοιοῦτοι εἰ μὲν ἐντὸς ἡμερῶν ὀκτῶ μετὰ τὸ ἀκουσθῆναι καὶ ἀναγνωσθῆναι τὸ παρὸν Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν γράμμα ὁμολογήσουσι φανεροῦντες τὰ κλαπέντα καὶ ὅσα ἔλαβεν ἕκαστος ὡς ἂν λάβωσιν οἱ ἀδικηθέντες τὸ ἀνήκον αὐτοῖς κέρδος καὶ ἕξ αὐτῶν οὓ ἂν ἔχοι. Εἰ δέ γε μείνωσιν ἀμετανοήτως ἔχοντες, ἔστωσαν αὐτοὶ τε οἱ πρότερον κλέψαντες καὶ ὅσοι ἂν ἀπὸ τοῦ νῦν πλεονεκτοῦντες καὶ ἀδικοῦντες τὴν συντροφίαν ταύτην παντοιοτρόπως εὐρεθῶσιν ἢ καὶ γινώσκοντες τοὺς κλέπτοντας καὶ μὴ ὁμολογοῦντες καὶ ἐλέγχοντες αὐτοὺς προφανῶς, ἀφωρισμένοι ἔστωσαν ἀπὸ θεοῦ Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἄλντοι μετὰ θάνατον ὡς ἀσυγχώρητοι αἰωνίως, καὶ ἐχέτωσαν τὰς ἀρὰς τῶν τη' θεοφόρων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, εἰ ὡς οὐ ποιήσωσιν ὡς γράφομεν καὶ ζητήσωσι συγχώρησιν παυσάμενοι τοῦ λοιποῦ. Τὸ δὲ παρὸν γράμμα ἀναγνωσθῆναι ποιήσεως εἰς ἐπήκοον πάντων, κηρύττων καὶ δημοσιεύων τὸν φρικτὸν τοῦτον ἀφορισμὸν ἅπασιν. Ἴνα καὶ ἡ τοῦ θεοῦ χάρις καὶ τὸ ἔλεος εἴησαν μετὰ τῆς σῆς ἐντιμότητος. Ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αἰχμῶ ἐν μηνὶ Δεκεμβρίου Ἰνδικτιῶν ι'¹.

15 Μαΐου 1598 «... ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἔλαβε διαταγὴν νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἢ διαταγὴ αὕτη προεκληθῆ ἀπὸ τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ νεοδιορισθέντος ὡς καὶ τοῦ ἰδίου Πατριάρχου, οἱ ὁποῖοι ὑποπτεύοντες μὴ ὁ Μελέτιος τοῖς προξενήσῃ ἐνοχλήσεις, ἐνήργησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ὁ ἀτυχὴς Ἱεράρχης ἀπεφάσισε νὰ ἀπομακρυνθῆ καὶ νὰ

¹ Τὸ Πατριαρχικὸν ἔγγραφο φέρει ὑπὸ ἡμερομ. 11 Φεβρ. 1597 τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Βενετικῆς Πρεσβείας καὶ δηλοῦται ὅτι ὁ ἱερομόναχος Γρηγόριος τοῦ ποτε Στεφάνου ἐκ Λίνδου, διάκονος τοῦ Σεβασμιωτάτου Πατριάρχου Μελετίου καὶ ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος τοῦ ποτε Ἰωάννου ὁμοίως ἐκ Λίνδου (τῆς Ρόδου) καλόγηρος, ὠρκίσθησαν ὅτι οἱ χαρακτήρες εἰς κεφαλαῖα γράμματα ἐγράφησαν ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ Πατριάρχου Σεβασμιωτάτου Θεοφάνους Καρύκη. Ἐκ τῆς ἐπικυρώσεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι εἰς τὰ Πατριαρχικά ἔγγραφα, ἰδιοχείρως ἐγράφοντο παρὰ τοῦ Πατριάρχου μόνον τὰ τελευταῖα γράμματα ἢτοι ἐν μηνί... Ἰνδικτιῶνος... τὰ δὲ ἄλλα ὡς καὶ ἡ Ἐπικεφαλὴς «... ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης» ἐγράφοντο παρὰ τῶν Γραμματέων. Ὅθεν σφάλλεται ὁ Σάθας ἀναδημοσιεύων μίαν ἐπικεφαλίδα ἐγγράφου ὡς αὐτόγραφον τοῦ Ἱερεμίου τοῦ Β'.

ἐγκατασταθῆ εἷς τινα ἐκ τῶν γειτονικῶν νήσων τῆς Πάτμου, οὔτε καὶ σκέπτεται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μεταβῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐφόσον διαρκοῦν αἱ ἐκεῖ ὑφιστάμεναι ταραχαί. Τὸν ἐπεσκέφθη καὶ τὸν συνέδραμον εἰς τὰς ἀνάγκας του· οὗτος μένει πάντοτε ἀφωσιωμένος πρὸς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καὶ νομίζω ὅτι εἰς τὸ τέλος θὰ ἀποφασίσῃ νὰ διέλθῃ τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς του εἰς Ἰταλίαν, ὡς μοῦ τὸ ἐδήλωσεν ὁ ἴδιος καὶ ἐγὼ τὸν ἔπεισα, διότι ἡ ἐξουσία του θὰ ἐπεκταθῆ ἐφ' ὅλων τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων.

5 Ἰανουαρίου 1602 (Ἐν. ἔθος) ἤτοι 1603. (φάκελος 56) «... ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου ὁ Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων αἰφνιδίως. Μερικοὶ σπαχῆδες τὸν συνέλαβον εἰς τὴν κατοικίαν του διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ ἔδωσαν τὰς χεῖρας, χωρὶς νὰ τοῦ δώσουν καθόλου καιρὸν τὸν ᾧδήγησαν ἀμέσως ἀλυσόδετον μαζί με ἓνα καλόγηρον τῆς συνοδίας του, ἐπὶ μιᾶς λέμβου καὶ τοὺς μετέφεραν εἰς μίαν γειτονικὴν νῆσον, καίτοι ἡ θάλασσα ἦτο τρικυμιώδης. Ἐκεῖ εἰς τὴν νῆσον ἦτο ἔτοιμον καράβι, τὸ ὁποῖον θὰ τοὺς συνώδευεν εἰς τὴν Ρόδον, ὀρισθεῖσαν ὡς τόπον ἐξορίας του. Ὁ Πατριάρχης οὗτος παρέμεινε μόλις ἓν ἔτος εἰς τὴν ἀρχήν,¹ καὶ ἀφορμὴ τῆς ἀποπομπῆς του ἦσαν μερικοὶ ἔλληνες δυσηροστημένοι κατ' αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπέτυχον διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῆς Βασιλομήτορος, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκαν χρηματικόν τι ποσὸν ὑπὲρ τοῦ ἤδη ἀνεγειρομένου τζαμίου της. Οὗτοι εἶχον τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπαναφέρουν τὸν πρώην Πατριάρχην², τὸν ἀποπεμφθέντα πρὸ ἑνὸς περιπτου ἔτους καὶ ὅστις εὐρίσκειται εἷς τι μακρυνὸν μοναστήριον. Φαίνεται ὅτι διεφώνησαν μεταξύ των, προταθέντος ἄλλου ὡς Πατριάρχου καὶ οὕτω ἐξ αἰτίας τῶν διχονοιῶν των ἡ κατάστασις χειροτερεῖται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀσπάζονται κατ' ἔτος τὸν Μωαμεθανισμόν...».

21 Μαρτίου 1603 (φάκελος 57) «... μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἐστάλη ἐξόριστος εἰς Ρόδον, ὁ Μ. Αὐθέντης ἐξέλεξεν ὡς νέον Πατριάρχην τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Μυτιλήνης³ καὶ αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα ἀνεγνωρίσθη οὗτος ἀπὸ τοὺς ἱεράρχας... αἱ μεταβολαὶ αὗται γίνονται μετὰ πλοῦσια δῶρα καὶ ἐπὶ μεγάλῃ καὶ ἀξιοθρηνήτῳ βλάβῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος...».

15 Μαΐου 1603 «... ἐστάλη ἓνας τζαούσης νὰ φέρῃ τὸν ἐν Ρόδῳ εὐρισκόμενον ἐν ἐξορίᾳ Πατριάρχην, μετὰ τὸν σκοπὸν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προτέραν του ἔδραν, ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς μικρὰν ἐντεῦθεν ἀπόστασιν, τὸν συνήντησεν ἄλλος τζαούσης, ὅστις εἶχε διαταγὴν ἀνακαλοῦσαν τὴν προηγουμένην καὶ οὕτω τὸ καράβι τὸ φέρον τὸν Πατριάρχην ἐπέστρεψε μετ' αὐτοῦ εἰς Ρόδον. Τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν τὴν ἐπέτυχον οἱ ἀντίπαλοί του,

¹ Πρόκειται περὶ Νεοφύτου τοῦ Β', ὅστις ἀνήλθε μετὰ τὸν Ματθαῖον, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1602, ὡς ἀναφέρει τὸ Πρεσβευτικὸν ἔγγραφο, καὶ ὄχι τὸν Μάρτιον ἰδίου ἔτους ὡς ἀναφέρουν οἱ πίνακες Γεδεῶν ἐν σελ. 542.

² Ὅστε τὰ περὶ νέας Πατριαρχίας τοῦ Ματθαίου, περὶ ἧς καὶ ὁ Γεδεὼν ἐκφράζει ἀμφιβολίας, ἀποκλείονται τελείως.

³ Ὁ Γεδεὼν τὸν ἀναφέρει ὡς «Μεθύμνης».

διότι οἱ Ἕλληνες ἐδῶ εἶνε διηρημένοι εἰς φατερίας, αἱ ὁποῖαι διὰ δώρων προκαλοῦν τὰς συχνὰς αὐτὰς καὶ ἀξιοκατακρίτους μεταβολάς...».

16 *Νοεμβρίου 1606* (φάκελλος ἀρ. 63) «...ἦλθε παρ' ἐμοὶ ὁ Πατριάρχης¹ μετ' ἄλλων κληρικῶν, ἵνα μοὶ ἐγχειρίσῃ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ὑμετ. Γαληνότητα, πού διαβιβάζω ἐσωκλείστως². Οὗτος μοὶ ἀφηγήθη τὴν ἀθλίαν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ Πατριαρχείου, ἔνεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν πού ὑφίσταται καὶ προσέθεσεν ὅτι κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῶν διώξεων, ἐνεχυρίασε καὶ τὰ ἱερὰ ἀκόμη ἄμφια. Τώρα θέλει νὰ στείλῃ ἀντιπροσώπους του, ἵνα συλλέξουν ἐράνους εἰς Κρήτην, Κεφαλληνίαν, Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον. Εἶναι ὁ Πατριάρχης οὗτος ἀξίος πάσης ὑποστηρίξεως, διότι εἰς ὅλας τὰς παρουσιαζομένας περιστάσεις διαδηλώνει πάντοτε τὴν προθυμίαν του, ὅπως ἐξυπηρετήσῃ τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα...».

4 *Αὐγούστου 1607* (φάκελλος ἀρ. 64) «...μετὰ πολλὰς προσπαθείας κατώρθωσα νὰ ἐπιτύχω τὴν ἀθώωσιν τοῦ Ἐπισκόπου Κεφαλληνίας, τὸν ὁποῖον ὁ Πατριάρχης εἶχε θέσει εἰς ἀργίαν... ὁ Πατριάρχης ἐκρύβη εἰς κάποιο νησί, διότι ὁ δεφερδάρης τοῦ ἐξίτηι 10.000 σκούδα. Τὸ Πατριαρχεῖον κατήντησε πτωχότατον, ἐξ αἰτίας τῶν συχνῶν ἀγγραρειῶν, εἰς ἃς τὸ ὑποβάλλουν οἱ Τοῦρκοι...».

4 *Ὀκτωβρίου 1607* (φάκελλος 65) «...ἡ πανώλης κάμνει θραῦσιν... ἀπέθανεν ἐξ αὐτῆς ὁ υἱὸς τοῦ Μουφτῆ καὶ αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα ὑπέκνυψεν εἰς τὸ μοιραῖον καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως...³».

30 *Μαΐου 1609* (Φάκελλος 66) «...συνημμένως διαβιβάζω ἐπιστολὴν⁴ τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα. Ταύτην μοὶ ἔφερον εἰς Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ὁποῖος μοὶ ἐξεδήλωσε τὰ αἰσθήματα τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὴν αὐτόθι ἐξοχωτάτην Γερουσίαν».

12 *Νοεμβρίου 1612* «...ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου ὁ Πατριάρχης⁵ καὶ εἰς τὴν θέσιν του διορίσθη ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας⁶...».

2 *Μαρτίου 1619* (φάκελλος 87) «...ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου ὁ Πατριάρχης⁷...».

15 *Ἀπριλίου 1619* «...διαβιβάζω ἐπιστολὴν τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου πρὸς τὸν

¹ Ραφαὴλ ὁ Β΄.

² Δὲν ἀνευρέθη εἰς τὸν φάκελλον.

³ Ὡστε ἡ Πατριαρχία τοῦ Ραφαὴλ Β΄. δὲν παρετάθη μέχρι τέλους τοῦ 1607 ὡς ἀναφέρει ὁ ΓΕΔΕΩΝ εἰς τοὺς Πίνακας (σελ. 543).

⁴ Δὲν ἀνευρέθη ἡ ἐπιστολή.

⁵ Νεόφυτος ὁ Β΄.

⁶ Κύριλλος ὁ Δούκαρις. Περὶ τούτου ὁ ΓΕΔΕΩΝ γράφει ὅτι ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως περὶ τὰ μέσα τοῦ 1612.

⁷ Τιμόθεος ὁ Β΄.

αυτόθι Ἀρχιεπίσκοπον Φιλαδελφείας δι' ἧς ζητεῖ νὰ ἐνεργηθῆ μεταξύ τῶν ἑλληνορθοδόξων Βενετίας ἕρως ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ὁποία ἔχει πολλὰ χρέη...».

27 Δεκεμβρίου 1621 (φάκελλος 92) «...ὁ Πατριάρχης Κύριλλος δι' ἐπιστολῆς του πρὸς ἐμὲ καταφέρεται ἐναντίον τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας, διότι μία γυναῖκα Κυπριώτισσα, ἀπόντος τοῦ ἀνδρός της εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀσθενήσασα εἰς Βενετίαν, ἐξηναγκάσθη νὰ ἀφίση διὰ διαθήκης τὰ πράγματά της ὡς καὶ τὰ τοῦ συζύγου της εἰς τὸν ἴδιον Μητροπολίτην ὡς καὶ εἰς ἓνα ἀνδράδελφόν της καὶ εἰς ἄλλους «πράγματα παράνομα, γράφει ὁ Πατριάρχης, καίτοι ἡ διαθήκη εἶναι νόμιμος, ἡ πρᾶξις ὅμως τοῦ Μητροπολίτου εἶναι ἀξιόμειπτος... Γεννηθεῖς, ἐπιλέγει ὁ Πατριάρχης, ὑπήκοος τῆς Ὑμετέρας Δημοκρατίας καὶ μὴ γνωρίζων εἰς αὐτὸν τὸν αἰῶνα, ἄλλον νόμιμον Πατέρα πρὸς τὸν ὅποιον ἔχω ὑποχρέωσιν καὶ καθῆκον νὰ μένω πιστός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Γαληνότατον Πρίγκηπα τῆς Ἑνετίας, πρὸς τὸν ὅποιον τὰ αὐτὰ εἶχον αἰσθήματα καὶ οἱ πρόγονοί μου, πιστεύω ὅτι ἡ Γερουσία δὲν θὰ ἐπικυρώσῃ μίαν τοιαύτην πρᾶξιν τοῦ Μητροπολίτου, ὅστις δὲν ἐνήργησεν ἀπὸ ζῆλον, ἀλλ' ἐξ ἀτομικοῦ κινούμενος συμφέροντος...». Λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀναγνώσας ταύτην, ἀπέστειλα τὸν γραμματέα μου εἰς τὸν Πατριάρχην ἵνα τὸν παρακαλέσω νὰ μὴ μνησικακῆ τὸν Μητροπολίτην Φιλαδελφείας...».

15 Ὀκτωβρίου 1623 «...ἐπανῆλθεν¹ εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἔδραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μὲ τὴν συγκατάθεσιν ἀπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνότητος ὁ πρόην Πατριάρχης Κύριλλος, φθάσας ἐκ Ρόδου, τὸν ὅποιον ἐγὼ ἐβοήθησα καὶ ὑπεστήριξα, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος. Ἐδημιουργήθη ἐπεισόδιον μεταξύ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ τῶν Κάτω Χωρῶν, ἐξ αἰτίας τῶν Ἰησουϊτῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι κακῶς διατεθειμένοι πρὸς τὸν Κύριλλον...».

3 Μαρτίου 1625 (φάκελλος 99) «...Ἀνέφερα ἤδη τὰ τῶν συνομιλιῶν πού εἶχον διὰ τὴν στρατολογίαν ἐν Βοσνίᾳ, Ἀλβανίᾳ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ καθὼς καὶ περὶ τῶν ἐπιστολῶν τὰς ὁποίας ἀνέμενον ἀπὸ τὸν Σεβασμιώτατον Πατριάρχην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Μητροπολίτας τῶν μερῶν ἐκείνων, ἵνα ὑποβοηθήσουν τὴν στρατολογίαν, αἱ ὁποῖαι ἐπιστολαὶ γραφεῖσαι εἰς ἐμπνευσμένον ὕφος, ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν διακαῆ ζῆλον τοῦ ἀφωσιωμένου πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν Ἱεράρχου, ὡς θέλει ἀντιληφθῆ ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης ἀπὸ τὴν συνημμένην μετάφρασιν... Οὗτος μοὶ ἔστειλε καὶ ἓνα Ἀρχιεπίσκοπον ἔμπιστόν του καὶ πολὺ ἀφωσιωμένον εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν, ὅστις ἔχων μεγάλην ἐπιροσὴν εἰς τὰ μέρη τῶν Ἰωαννίνων, προσεφέρθη νὰ μεταβῆ αὐτοπροσώπως καὶ ὑπεσχέθη ὅτι διὰ μέσου συγγενῶν του λαϊκῶν θὰ κατορθώσῃ νὰ στρατολογήσῃ ἱκανὸν ἀριθμόν. Ἴδου ἡ μετάφρασις τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου τὴν ὁποίαν ἐπισυνάπτει ὁ Βάυλος εἰς τὴν Ἱταλικήν.

¹ Ὁ ΓΕΔΕΩΝ ἀναφέρει τὴν ἐπάνοδον ὡς γενομένην τὸν Μάϊον τοῦ 1623, πρᾶγμα πού ἐλέγχεται ἤδη ἀνακριβές.

«Κύριλλος Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

«Καθιστῶμεν γνωστὸν διὰ τῆς παρουσίας ὅτι ὁ ἔνδοξος Βασιλεὺς Σουλτάνος Μουράτ γνωρίζων καλῶς τὴν εἰλικρινῆ φιλίαν καὶ τὰς καλὰς καὶ εἰρηνικὰς διαθέσεις πρὸς Αὐτὸν καὶ τὴν Αὐτοκρατορίαν του, τὰς ὁποίας τρέφει καὶ σταθερῶς ἐκδηλώνει ἡ Γαληνοτάτη καὶ Ἐκλαμπροτάτη Ἐνετικὴ Δημοκρατία, ἐπιθυμεῖ διακαῶς καὶ εἶναι εὐχαριστημένος νὰ ἀνταποδώσῃ τὰ ἴσα καὶ δὲν ἀφίνει εὐκαιρίαν νὰ μὴ διατρανώσῃ τὴν ἱκανοποίησίν του, ὡς ἀκριβῶς βλέπομεν καὶ εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, καθ' ὃν ἡ Γαληνοτάτη Δημοκρατία εἶναι περιπεπλεγμένη εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν Ἰσπανῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν κάμνουν ἄλλο τι παρὰ νὰ ἐνοχλοῦν τὰ Κράτη καὶ τὰς κτήσεις ἄλλων καὶ θέλουν νὰ καταπιέξουν τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ νὰ γίνωνται καὶ αὐτοὶ Μονάρχαι· ὅθεν ἀπεφάσισεν ὁ ὄρθεις ἔνδοξος Βασιλεὺς Σουλτάν Μουράτ καὶ ἐξέδωκε Πρόσταγμα, ἵνα, ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας καὶ τοὺς τόπους τῆς Αὐτοκρατορίας του καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος ἤτοι Μωρέαν, Ἀλβανίαν καὶ Βοσνίαν ὡς καὶ ἀπὸ ἄλλο οἰονδήποτε μέρος, ὁποιοσδήποτε Χριστιανὸς ἢ Τοῦρκος ἤθελε μεταβῆ εἰς βοήθειαν τῆς εἰρημένης Γαληνοτάτης Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, θὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ πηγαίῃ ὡς ἐθελοντῆς μισθωτὸς τοῦ Ὑψηλοτάτου Αὐθέντου τῆς Ἐνετίας ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶναι καὶ οἱ μεγαλείτεροι ἐχθροὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης ὡς καὶ τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῶν Ἐνετῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξεδόθησαν Διατάγματα τοῦ Μεγάλου Βασιλέως καὶ τῶν Ἐκλαμπροτάτων Βεζυρῶν του, ἵνα, ὅποιος θέλει μικρὸς ἢ μέγας, Χριστιανὸς ἢ Τοῦρκος, ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ πηγαίῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Γαληνοτάτου Αὐθέντου τῆς Ἐνετίας καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς παρηγγέλημεν, νὰ γράψωμεν τὴν παροῦσαν, γράφομεν πρὸς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα καὶ παραγγέλλομεν, δυνάμει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ θελήσητε νὰ καταβάλητε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐπιτύχῃ τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον τῆς στρατολογίας, τὸ εὐνοούμενον καὶ παρὰ τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης, υἰοθετοῦντες καὶ παροτρύνοντες ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς εἴτε γενικῶς, εἴτε κατ' ἰδίαν ἕκαστον, ἵνα ἐγκολπωθοῦν μετ' ἐγκαρδιότητος τὸ ἔργον καὶ ἰδίᾳ νὰ τοὺς ὑπομνήσητε καὶ νὰ τοὺς καταπέισητε ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἑλληνορθόδοξοι, δὲν ἔχομεν ἄλλο Κράτος τόσον ἀφωσιωμένον πρὸς τὴν Ἐθνοτήτά μας ὅσον εἶναι ἡ ἔνδοξος καὶ Χριστιανικωτάτη Ἐνετικὴ Δημοκρατία, ἡ ὁποία μόνη ὡς εὐσπλαγχνος μήτηρ ἀνοίγει τὰς ἀγκάλας της καὶ ὡς ἰδίους υἱοὺς θεωρεῖ τοὺς Ἑλληνας ὡς καὶ σύμπαν τὸ ἔθνος μας. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ὑποχρεωμένοι εἰς κάθε περιστάσειν, νὰ ὑπηρετῶμεν τόσον ἐλεήμονας καὶ καλοὺς Αὐθέντας καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ θυσιάσωμεν καὶ τὴν ζωὴν μας. Ὅθεν καὶ Ὑμεῖς Σεβασμιώτατε, ὀπλισθῆτε μὲ καλὸν ζῆλον καὶ δεῖξατε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς, τὴν συμπάθειαν πού ἀρμόζει, χωρὶς μεσολαβήσεις, πράττοντες ἐν προκειμένῳ πᾶν τὸ δυνατὸν, νουθετοῦντες καὶ πείθοντες ὅλους μαζί καὶ ἕνα ἕκαστον. Καὶ ὅστις ἰδίᾳ θελήσει κινηθῆ καὶ πηγαίῃ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν τῆς Ἐνετίας, ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ εἰς τὰ μέρη καὶ εἰς τὰ σύνορα, τὰ πλησιέστερα τῆς Ἐνετικῆς Ἐπικρατείας, ὅπου θὰ γίνῃ εὐμενῶς δεκτὸς μὲ κάθε εὐγενῆ

προθυμίαν· Ὑμεῖς δὲ Σεβασμιώτατε, ὁ ὁποῖος θὰ καταβάλῃτε κάθε δυνατὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου, θὰ τύχητε τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ θεοῦ καὶ θὰ ἀποκτήσετε θέσιν εἰς τὸν θησαυρὸν τῆς καρδίας τοῦ Ὑψηλοτάτου καὶ Χριστιανικωτάτου Πρίγκηπος τῆς Ἑνετίας. Ἀποστέλλοντες τὴν παροῦσαν εἰς τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα παρ' ἧς ἀναμένομεν νὰ μάθωμεν τὴν καλὴν ἐπιτυχίαν· ἡ δὲ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, Φεβρουάριος τοῦ 1625

15 Μαΐου 1625. «... εἰς τὴν ἐπίσκεψιν πού μοῦ ἔκαμεν ὁ Πατριάρχης, τὸν ἠγαθήριστα διὰ τὴν συνδρομήν του ὑπὲρ τῆς στρατολογίας ἐθελοντῶν. Μοὶ ὠμίλησε καὶ διὰ τὸν Ἐπίσκοπον ἐκεῖνον, τῶν μερῶν τῶν Ἰωαννίνων, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχον μίαν συνέντευξιν—ὡς ἔγραφα ἤδη—ἀλλὰ δὲν μοῦ ἐφάνη τόσον πειστικὸς εἰς τὰ λεγόμενά του καὶ τὸν ἐκράτησα ἐν ἐκκρεμότητι. Καὶ ἐπειδὴ τώρα μοῦ ὠμίλησε καὶ πάλιν ὁ Πατριάρχης ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἐκεῖνος θὰ ἐνήργει καὶ χωρὶς συνοδείαν τζαούση—τὸν ὁποῖον ἐζήτει πρότερον—εἶπον εἰς τὸν Πατριάρχην νὰ τὸν εἰδοποιήσῃ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, ἵνα συζητήσωμεν καὶ πάλιν τὴν ὑπόθεσιν. Ὁμιλήσαμεν καὶ διὰ τοὺς Ἰησοῦϊτας τοῦ Ἀρχιεπελάγου... Ὁ Πατριάρχης κατόπιν παρακλήσεών μου ἔγραψε καὶ εἰς τὸν Πρίγκηπα Gabor¹, ὅπως χορηγήσῃ ἵππικὸν εἰς τὴν ἡμετέραν Δημοκρατίαν... »

17 Ἰουλίου 1625 (φάκελλος ἀρ. 100) «... διαβιβάζω ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Πατριάρχου ἔχουσης οὕτω: «... σήμερον ἦλθε παρ' ἐμοὶ εἰς νέος ὀνόματι Κανάκης » ὁ ὁποῖος ἦτο ἐδῶ καὶ πρὸ ἐνὸς ἔτους. Οὗτος ἔχει καὶ ἓνα ἀδελφόν, πού φέρει ἐδῶ σκλάβους ἀπὸ τὴν Φλωρεντίαν καὶ εἶναι κατάσκοπος. Ὁ Κανάκης μοὶ εἶπεν ὅτι ἦλθεν, ἵνα » μείνῃ ἐδῶ καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς κατάσκοπος. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι σπουδαστὴς εἰς » τὸ Κολλέγιον τῆς Ρώμης καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τοὺς Ἰησοῦϊτας, δὲν γνωρίζω διὰ ποῖον » σκοπὸν ἦλθεν ἐδῶ. Οὗτος μοὶ ἀνέφερεν, ὑπὸ ἐχεμύθειαν, ὅτι ὁ Ἐβραῖος πού ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διὰ τὴν Νεάπολιν, μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀποστολὴν πρέσβεως » Ἰσπανοῦ, μετέβη παρὰ τῷ ἐν Νεαπόλει Ἀντιβασιλεῖ, ὅστις ἀπέστειλεν ἐδῶ τὸν μοναχὸν » Barili, ἄλλον κατάσκοπον, καθὼς καὶ ἄλλον νέον ἐκ Βονωνίας μετὰ ἐπιστολὰς πρὸς τὸν » πρέσβυν τοῦ Αὐτοκράτορος², ἵνα βολιδοσκοπήσῃ τὸν Καϊμακάμην, ἂν θέλῃ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ » εἰς πρέσβυν, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰσπανοὶ προτιμοῦν παντὸς ἄλλου καὶ ἂν ὁ Καϊμακάμης τὸν » ἐγκρίνῃ, θὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον. Αὐτὰ μοὶ εἶπεν ὁ ρηθεὶς νέος, ἐπιπροσθέσας ὅτι εἶναι » κομιστὴς καὶ μιᾶς ἐμπιστευτικῆς ἐπιστολῆς ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μοὶ δώσῃ περισσοτέρας λεπτομερείας, οὔτε καὶ ἐγὼ ἐπέμεινα νὰ μάθω περισσότερα πράγματα. Ἐπειδὴ ἔχει » ἀκόμη τὰ δοῦλά του εἰς τὸ καράβι, δὲν μοὶ ἔφερεν ἀκόμη τὴν ἐπιστολήν. Αὐτὰ μοὶ » εἶπε καὶ ἐγὼ ἔκρινα καλὸν νὰ τὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα. Πρὸς τὸν

¹ Γαβριήλ ἢ Gabor Bethlen ἦτο ἡγεμὼν τῆς Τραπεζουβανίας.

² Τῆς ἐν Βιέννῃ Αὐτοκρατορικῆς Αἰθλῆς.

» σκοπὸν τοῦτον προσεκάλεσα τὸν ἔμπιστον κ. Καβάκον καὶ τὸν παρήγγειγα νὰ φέρῃ
» τὴν παροῦσαν εἰς Ὑμᾶς.»

19 Ὀκτωβρίου 1625. «... Σχετικῶς μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Κανάκη τὸν ὁποῖον συνοδεύει καὶ ὁ Montalbano, σκοπὸς τῶν ὁποίων εἶναι αἱ διαπραγματεύσεις περὶ ἀνακωχῆς μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Τουρκίας, ὁ Πατριάρχης ἐξακολουθῶν τὰς συνήθεις ἐκμυστηρεύσεις, μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ Κανάκης ἐπῆγε καὶ πάλιν πρὸς ἐπίσκεψίν του, τῷ ἔδειξε τὴν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν τῷ ἐνεχείρισεν ὁ Καρδινάλιος Bandini, οὔτινος φέροι ἢ ἐπιστολὴ καὶ τὴν σφραγίδα δι' Ἰσπανικοῦ κηροῦ. Ἡ ἐπιστολὴ ἀναφέρεται εἰς τινὰ πρότασιν γενομένην πρὸς τὸν Ποντίφηκα καὶ τὴν Sacra Congregatione¹, ὅτι τώρα θὰ ἦτο ὁ κατάλληλος καιρὸς πρὸς συζήτησιν διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Λατινικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦτο, ὡς γράφει ὁ Καρδινάλιος, θὰ ἦτο ἐπιθυμητότατον εἰς τὴν Αὐτοῦ Ἀγιότητα καὶ εἰς τὴν Sacra Congregation, ἣτις δὲν θὰ φεισθῇ οὐδεμιᾶς δαπάνης ἢ ἐνεργείας πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ, προσθέτει ὁ Καρδινάλιος, «ἀμφιβάλλω ἂν ὁ
» νῦν Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων συγκατατεθῇ, διότι οἱ ἐν Ρώμῃ ἔχουν περὶ τούτου ὄχι
» καλὰς πληροφορίας καὶ ὅτι μάλιστα οὗτος πρόσκειται πρὸς τὰς ἰδέας τῶν αἰρετικῶν τῆς
» Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, διότι εἰσάγει εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καινοτομίας καὶ συν-
» τηρεῖ νέους εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπου μανθάνουν τὰς αἰρέσεις· ὅμως δὲν εἶναι παράδοξον
» ἂν τὰ καταγγελλόμενα δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἀπλαῖ συκοφαντία. Ἡ ψυχὴ τῆς Αὐτοῦ
» Ἀγιότητος θὰ περιέβαλλε τὸν Πατριάρχην μὲ ἀπεριόριστον ἐκτίμησιν, εἰς περίπτωσιν
» καθ' ἣν οἱ πρεσβευταὶ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, θὰ
» ἐπιστοποιοῦν τὴν καλὴν θέλησιν τοῦ Πατριάρχου καὶ τότε ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης θὰ τῷ
» ἀνέθετε καὶ θὰ τῷ ἐνεπιστεύετο ἐν τόσο μέγα ἔργον». Ὁ Πατριάρχης μοὶ προσέθεσεν ὅτι ὁ Κανάκης τῷ ἐδήλωσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ Καρδινάλιου ὅτι ἂν ἡ Α. Ἀγιότης ἀντε-
λαμβάνετο ποιᾶν τινὰ καλὴν θέλησιν τοῦ Πατριάρχου διὰ τὸ ἐπιδιωκόμενον ἔργον τῆς
ἐνώσεως, δὲν θὰ παρέλειπε νὰ τῷ ἀναγγείλῃ προκαταβολικῶς καὶ ἐμπραγματίως τὴν
εὐγνωμοσύνην της καὶ τὴν ἐλευθεριότητά της, ὑπονοῶν τὰ ἔσοδα μιᾶς πολὺ πλουσίας
μονῆς ἐν Κалаβρία. Τὰ ἄνω ἐκτεθέντα εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πατριάρχου, ἐφευρέ-
σεις καὶ εἰσηγήσεις τοῦ ἐδῶ Γάλλου Πρέσβεως καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν, οἱ ὅποιοι διὰ τοὺς
συνήθεις τῶν σκοποὺς ὑποβάλλουν εἰς τὸν Ποντίφηκα ἰδέας καὶ σχέδια ἀπραγματοποιήτα
καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἀδυνατοῦν νὰ τὸν κολακεύσουν. . . . »

10 Νοεμβρίου 1625 (Φάκ. 101). Ὁ Βάυλος ἀποστέλλει ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς

¹ Πρόκειται περὶ τῆς Sacra Congregatione de Propaganda fide τῆς συσταθείσης τὴν 22 Ἰουνίου 1622 διὰ βούλλας τοῦ Πάπα Γρηγορίου ΙΕ' πρὸς διάδοσιν τῆς καθολικῆς πίστεως ἀνά τὸν κόσμον, Ἡ λέξις propaganda (ἐκ τοῦ propagare = διασπείρω, διαδίδω) τῆς ὁποίας τόση γίνεται χρῆσις ἢ μᾶλλον κατάχρησις σήμερον καὶ ἦτις κατέστη λέξις διεθνῆς, ἐντεῦθεν ἔχει τὴν προέλευσιν. Τὸ ἐν λόγῳ ἐκκλησιαστικὸν Σωματεῖον πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως, ὑφίσταται καὶ σήμερον ἐν Ρώμῃ καὶ προῖσταται τῶν ἀνά τὸν κόσμον ἀποστολῶν (Missions).

τὴν ὁποῖαν ἀπέστειλεν ὁ Καρδινάλιος Bandini πρὸς τὸν Κανάκη, περιέχουσαν τὰς ὁδηγίας περὶ τῶν καθόλου ἐνεργειῶν του (Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη πρὸ τινων ἐτῶν λατινιστὶ ὑπὸ τοῦ Hofmann καὶ θεωροῦμεν περιττὴν τὴν ἐπανάληψιν). Σχολιάζων τὸ περιεχόμενον ὁ Βαῦλος γράφει πρὸς τὸν Δόγην: « συκοφαντῖαι καὶ διαβολαὶ εἶναι αὗται κατὰ τοῦ Πατριάρχου ἓνα μόνον σκοπὸν ἔχουσαι, ἵνα ἐξαναγκάσουν τὸν Ποντίφηκα νὰ ἀποστείλῃ χρήματα εἰς τὸν Γάλλον Πρέσβυν καὶ τοὺς Ἰησουίτας διὰ τοὺς Τούρκους Ὑπουργούς, ὅπως ἐπιτευχθῆ ὡς ἡ καθαίρεσις τοῦ Πατριάρχου καὶ ἔστειλαν ἐπίτηδες ἐδῶ τὸν πρωτόθρονον (decano) τῆς Κρήτης, Ἐπίσκοπον τῆς Ἐδέσσης, ὡς suffragante καὶ εἰδοποίησα περὶ τούτου τὸν Πατριάρχην... »

7 Φεβρουαρίου 1625 (m. v.) ἤτοι 1626. «... ὁ Ἕλλην Πατριάρχης καταδιώκεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν Πρέσβυν τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς Ἰησουίτας, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι διὰ διαβολῶν πρὸς τὸν Καϊμακάμη τὸν ἔθεσαν εἰς κίνδυνον, ὄχι μόνον καθαιρέσεως ἀλλὰ καὶ κάτι χειρότερον, παρουσιάσαντες αὐτὸν ὡς κακῶς συμπεριφερόμενον πρὸς ὑπηκόους τοῦ Μ. Αὐθέντου καὶ ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀρεστὸς εἰς τὸ Ἔθνος. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὁ Πατριάρχης, ἵνα σωθῆ, κατέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πρέσβεως τῶν Κάτω Χωρῶν, παλαιὸν του φίλον, ὅπου τώρα εὐρίσκεται καὶ ἐγὼ δὲν παύω νὰ τὸν βοηθῶ. Ἄλλ' εἶναι πολὺ στενοχωρημένος ἀπὸ τὰς συνεχεῖς αὐτὰς διώξεις καὶ διαβολάς, ὑποχρεωμένος νὰ διασώζηται μὲ σοβαρὰς χρηματικὰς δαπάνας... »

16 7/βρίου 1626—(Deliberazioni Constantinopoli Registo N° 17 φύλλον 108)

Ψήφισμα τῆς Γερουσίας πρὸς τὸν Βαῦλον

«Τὰ συνημμένα ἀντίγραφα τῶν Ἐκθέσεων τοῦ ἡμετέρου ἐν Ρώμῃ πρεσβευτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 15 καὶ 21 παρελθόντος καὶ 12 τρέχοντος, θὰ Σᾶς παρᾶσχουν καθαρὰν ἰδέαν τόσον ὡς πρὸς τὸν Suffragante ὡς καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σμύρνης καθὼς καὶ ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων καὶ θὰ ἀντιληφθῆτε ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ τῆς Congregatione δίδουν τελείαν πίστιν εἰς ὅτι τοῖς λέγει ὁ αὐτόθι πρέσβυς τῆς Γαλλίας... Θὰ προσέξητε νὰ μὴ ἐπηρεασθοῦν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας ταύτας τὰ συμφέροντα τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας... Ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ρώμην μᾶς ἔφθασεν ἐμπιστευτικὴ πληροφορία ὅτι εἰς τὴν εἰρημένην Congregatione συζητοῦνται μερικαὶ σπουδαῖαι ὑποθέσεις μυστικῶ τῷ τρόπῳ, ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Καρδινάλιου Valiero, μέλους ἐπίσης ταύτης, σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὴν μελετωμένην ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν συνεννοήσει μετὰ τῶν Γάλλων, διὰ δωροδοκιῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, ἔξωσιν τοῦ νῦν Ἕλληνος Πατριάρχου καὶ ὅτι ὁ Πάπας ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν 3-4000 δουκάτα, τὰ ὁποῖα εἰσέπραξεν—εὐρισκόμενος ἐν Γαλλίᾳ—ἀπὸ μίαν ἄδειαν γάμου, καὶ τὰ ὁποῖα προορίζονται διὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου, ἐκτὸς ἐκείνων ποὺ ἀνέλαβον νὰ καταβάλουν οἱ Γάλλοι. Τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἄξιον πάσης προσοχῆς, διότι εἶναι προφανές, ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτῶνται τόσα καὶ τόσα πράγματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς Δημοκρατίας, τὰ ὁποῖα θὰ ὑφίσταντο ἄμεσον ἐπιζημίαν ἐπίδρασιν, διότι, ἀναμφιβόλως, ἂν τυχὸν ἐκθρονισθῆ

ὁ νῦν Πατριάρχης, ὅστις εἶναι πολὺ πιστὸς ἡμέτερος ὑπήκοος καὶ δύναται νὰ μᾶς εἶναι χρήσιμος εἰς πᾶσαν περίστασιν, ἢ ἐκλογή νέου, πιθανὸν νὰ πέσῃ εἰς ἄλλον, ἔξαρτώμενον ἀπὸ τὴν Ρώμην καὶ ἀπὸ τοὺς Γάλλους καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι ἐπιβλαβεῖς εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ ἡμετέρου Δημοσίου . . . Ὅθεν σᾶς παραγγέλλομεν νὰ ἐπιδιώξητε μίαν ἐμπιστευτικὴν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου Πατριάρχου, εἰς ὃν θὰ ἀνακοινώσητε, ὑπὸ μεγάλῃν ἐχεμύθειαν, τὰ τῆς σκευωρίας ποὺ τοῦ ἐτοιμάζουν, ἵνα, ἐν γνώσει τῶν τεκτανομένων, λάβῃ ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα, τὰ ὁποῖα ἢ φρόνησίς του θὰ κρίνῃ ὡς τὰ προσφορώτερα, ὅπως ἀντιδράσῃ ἐπιτυχῶς καὶ οὕτω θὰ ἀποφευχθῇ κάθε ἀντίθετος ἐνεργεῖα, ἐπιβλαβῆς ὄχι μόνον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λατινικὸν δόγμα καὶ νὰ τὸν διαβεβαιώσητε ὅτι θὰ τύχῃ τῆς προστασίας μας, ὡς ἡμέτερος ὑπήκοος καὶ προσφιλῆς υἱὸς πολὺ ἀγαπητός, καὶ ἐξαιρετικῶς εὐπρόσδεκτος εἰς τὴν Δημοκρατίαν, διὰ τὰς καλὰς του ὑπὲρ ταύτης ἐνεργείας.

» Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἶναι τῆς σπουδαιότητος ἐκείνης ποὺ καλῶς γνωρίζετε, Σᾶς παραγγέλλομεν μετὰ τῆς Γερουσίας, ἵνα τὴν θεωρήσητε ὡς λίαν ἐπείγουσαν καὶ λίαν ἐμπιστευτικὴν εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἡμετέρα ἐξυπηρέτησις καὶ ἡ διασφάλισις τοῦ εἰρημένου Πατριάρχου, τύχουν τῆς ποθομένης ἐκβάσεως, ἔξαρτωμένης ἀπὸ τὴν Ὑμετέραν σύνεσιν καὶ δραστηριότητα. Ἐφ' ᾧ θὰ προβῆτε εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας θὰ κρίνητε ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ Πατριάρχου.

» Νὰ συνεννοηθῆτε καὶ μετὰ τοὺς προκρίτους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνότητος, ἂν τὸ κρίνητε εὐλογον ὑμεῖς καὶ ὁ Πατριάρχης καὶ ἐξ ὀνόματος ἡμῶν θὰ τοῖς ἀνακοινώσητε τὰ τεκταινόμενα, παριστῶντες αὐτοῖς πόση μεγάλη θὰ ἦτο ἡ βλάβη ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἂν διὰ τῆς βίας ἐξεδιώκετο ἀπὸ τὸν θρόνον ὁ Πατριάρχης καὶ ἐποποθετεῖτο ἄλλος εἰς τὴν θέσιν του. Ἄλλ' ἂν δὲν κατορθωθῇ τίποτε μόνον διὰ τῶν μεσολαβήσεων, κρατοῦντες μυστικὴν μόνον δι' ὑμᾶς τὴν διαταγὴν ποὺ θὰ Σᾶς δώσωμεν κατωτέρω, χωρὶς νὰ τὴν ἀνακοινώσητε οὔτε εἰς τὸν Πατριάρχην, οὔτε εἰς τοὺς Ἑλληνας . . . ἔχετε τὴν ἡμετέραν ἐξουσιοδότησιν ἵνα διὰ δώρων εἰς τὸν Καϊμακάμην ἢ εἰς ὅποιον ἠθέλετε ἐγκρίνει, μέχρι τοῦ ἀνωτάτου ποσοῦ τῶν χιλίων ρεαλίων, ἐπιτύχητε, ὅπως μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του ὁ νῦν Πατριάρχης.» Ἐψήφισαν 117 ὑπέρ, δύο κατὰ καὶ πέντε μὴ εἰλικρινεῖς (non sincere)¹.

14 Δεκεμβρίου 1626 (Φάκελλος 102). « . . . κατόπιν τῶν ὄσων ἔγραψα περὶ τῶν μηχανορραφῶν τοῦ Γάλλου πρέσβευς μετὰ τὴν Ρώμην πρὸς καθαίρεσιν τοῦ Πατριάρχου τῶν Ἑλλήνων, οὗτος ἀπέστειλε παρ' ἐμοὶ τὸν Ἑλληνα προύχοντα Μιχαὴλ Καβάκον, ἵνα μοὶ γνωστοποιήσῃ ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος οὐδέποτε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔσχε ποτὲ συνομιλίαν τινὰ μετὰ τοῦ Πατριάρχου, ἔστειλε τὸν δραγομάνον του Ολίβιερ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἐπιζητῶν μίαν συνάντησιν μετὰ τὸν Πατριάρχην, λέγων ὅτι πρόκειται περὶ σπουδαιότητος ὑποθέσεως καὶ πολὺ ὠφελίμου διὰ τὸν Πατριάρχην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Ὁ Δραγομάνος ἔθιξε τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπ' ὠφελείᾳ συμ-

¹ Ἦτοι ἐπαμφοτερίζουσαι, ἀμφίβολοι ψήφοι.

πάσης τῆς χριστιανωσύνης καὶ παρεκάλεισε τὸν Πατριάρχην διὰ δύο τινά: πρῶτον μεγάλην ἐχεμύθειαν καὶ δεύτερον νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψει καμμίαν ἄλλην πρότασιν περὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως ἀλλὰ νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τοιαύτην τυχὸν παρ' ἄλλων πρότασιν, μέχρι τῆς συναντήσεως μὲ τὸν Γάλλον πρέσβυν . . . ὁ Πατριάρχης μοι ἐνεχείρισε διὰ τοῦ Καβάκου, ἵνα λάβω γνῶσιν, καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, τοῦ μοναχοῦ Ἀμβροσίου Ντελιπόλα ἀποσταλέντος ἐδῶ παρὰ τῆς Sacra Congregatione, ἵνα διαπραγματευθῆ τὸ ζήτημα τῶν ἱερῶν τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ . . . ὡς ἐπληροφορήθην ἀπὸ τὸν μοναχὸν τοῦτον, οἱ ἐν Ρώμῃ ἐπιδιώκουν, ὅπως ἐπιτύχουν τὴν προσχώρησιν τῶν τεσσάρων Ἑλλήνων Πατριαρχῶν εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον καί, συμφώνως τῶν δογμάτων ταύτης, συντάξουν μίαν κατήχησιν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν λαῶν, ὑποσχομένης ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος, ἐν ἐτήσιον χρηματικὸν ἐπίδομα πρὸς ἀνακούφισιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐπιβαρύνσεις καὶ ἐκβιάσεις τῶν Τούρκων, ὡς καὶ τὴν προστασίαν τῶν χριστιανῶν πρεσβευτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ὁποία θὰ ἔπιπτε ἐπὶ μόνου τοῦ Γάλλου πρέσβεως. Οὗτος κατέπεισε μὲ τὰς συχνὰς ἐπιστολάς του τὸν Ποντίφηκα καὶ τὴν Congregatione, ὅτι ἅμα προσηλυτισθοῦν οἱ Πατριάρχαι τότε διὰ τῆς ἐξουσίας των θὰ εἶναι εὐκόλος ὁ προσηλυτισμὸς τῶν λαῶν διὰ μεγαλύτερα σχέδια . . . »

4 Σεπτεμβρίου 1627 (Φάκελλος ἀρ. 105). « . . . ἔφθασεν ἐδῶ πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μηνὸς μὲ γαλλικὸν καράβι εἰς Ἑλλήν μοναχὸς ἐκ Κεφαλληνίας τοῦ Οἴκου Μεταξᾶ, ὁ ὁποῖος μοῦ ἔφερε συστατικὰς ἐπιστολάς τοῦ ἐξοχωτάτου Προβλεπτοῦ τῆς νήσου ὡς καὶ ἄλλων σημαινόντων Γερουσιαστῶν καὶ τὸν εἶδον πολὺ εὐχαρίστως. Εἶναι ἄλλως τε ὑπήκοος τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος καὶ ἀνήκει εἰς οἰκογένειαν προυχόντων, ἡ ὁποία ἔχει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν Κεφαλληνίᾳ. Τῷ ἐπρότεινα νὰ ἔλθῃ νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ οἶκημα τῆς Πρεσβείας, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησεν, εἰπὼν ὅτι εὔρην ἤδη κατοικίαν ἐκεῖ πλησίον τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ἔρχεται εἰς τὸ τραπέζι μου. Μοῦ εἶπεν ὅτι ἦλθεν ἐδῶ χάριν περιεργείας. Φαίνεται ἄνθρωπος ἀρετὰ εὐπαιδευτος, διότι ἐσπούδασεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς Ἀθήνας καὶ κατόπιν ἐπὶ τέσσαρα σχεδὸν ἔτη εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λονδίνου, ὅπου ἐγνώρισεν τοὺς Ἐξοχωτάτους Πρέσβεις Βαλαρέσσο καὶ Πέζαρο. Εἰς τὰς συζητήσεις φανερόνεται πάντοτε ὡς λίαν ἀφωσιωμένος καὶ πιστότατος εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν. Ἐξεδηλώθη ἀντίπαλος τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ λίαν ζηλότυπος τοῦ ἑλληνικοῦ δόγματος καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην του δι' ἐκείνους πού σπουδάζουν εἰς τὸ ἐν Ρώμῃ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον, οἱ ὁποῖοι ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ πατροπαράδοτον δόγμα καί, κατὰ συνέπειαν, ἀπὸ τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα εὐπείθειαν. Πολλάκις ἐξεδήλωσε πρὸς με τὴν λύπην του διὰ τὴν ἀμάθειαν πού επικρατεῖ εἰς τὸ ἔθνος του, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἀπῆλθε γενικῆς ἐκτιμήσεως λόγῳ τῶν ἐξαιρετικῶν προσωποποιητικῶν πού ἀνεδεικνύοντο ἐκεῖ καὶ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του, ὅπως ἐπιμεληθῆ καὶ ἐγκαταστήσῃ ἐν Κολλέγιον ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου νὰ μανθάνουν γράμματα οἱ Ἕλληνες καὶ οὕτω θὰ τοῖς ἀφαιρεθῆ ἡ ἀφορμὴ καὶ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐξ ἀνάγκης πηγαίνουν εἰς Ρώμην. Ἔμαθα ὅτι

ὁ Μεταξᾶς ἐσύναξε καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀγγλου Πρέσβεως, ἀλλὰ δὲν τὸν παρεξηγῶ, διότι ἔχω ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι οὗτος παρέμεινεν ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα εἰς τὸ Βασιλεῖον ἐκεῖνο, καὶ γνωρίζω πολὺ καλὰ τὸ ἐμπόριον ποῦ διεξάγει τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος μετὰ τῆς Κεφαλληνίας¹. Ἐν τούτοις παρηκολούθουν τὰς κινήσεις του—ὡς πρέπει κανεὶς πάντοτε νὰ κάμνη—καὶ πρὸ δώδεκα ἡμερῶν ἔμαθον, ὅτι ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐντὸς τοῦ καταφθάσαντος τότε πλοίου, πολλὰ κιβώτια μὲ ἑλληνικὰ βιβλία ὡς καὶ τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας, μαζί μὲ ἓνα εἰδικὸν τεχνίτην, ἵνα ἐγκαταστήσῃ τυπογραφεῖον Ἑλληνικὸν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλιν. Ὅταν ἤλθε μίαν ἡμέραν εἰς ἐπίσκεψίν μου, τὸν ἠρώτησα σχετικῶς μὲ τὰ ἀνωτέρω καὶ μοὶ ἀφηγήθη ὅτι, ἐνῶ εὐρίσκετο ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ ἐδῶ Πατριάρχης ἔστειλεν εἰς Λονδίνον εἰς ἓνα γνώριμον ἱερομόναχόν του², σπουδάζοντα ἐκεῖ, ἐν χειρόγραφον ἑνὸς Ἁγίου Ἰσιδώρου, ποῦ ὑπῆρξεν Ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ὡς καὶ ἕτερον ἄλλου ἑλληνος περιφήμου, ποῦ ἐχρημάτισε Πατριάρχης³ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὴν ἄλωσιν ταύτης ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ καὶ μετέσχε καὶ τῆς ἐν Φλωρεντία Συνόδου, τὰ ὁποῖα χειρόγραφα πραγματεύονται περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Καθαρηρίου Πυρός, ζητήματα ὑπὸ ἀμφισβήτησιν μεταξὺ Ὁρθοδόξων καὶ Καθολικῶν, ἐπὶ πλέον δὲ ἐν σύγγραμμα ἑνὸς ἄλλου ὁ ὁποῖος ἐπὶ μακρὸν ἐσπούδασεν εἰς τὴν Παδοῦν⁴ καὶ μίαν ἄλλην Πραγματείαν τοῦ νῦν Πατριάρχου κατὰ τῶν Ἑβραίων. Ἀπὸ τὰ ἄνω χειρόγραφα συγγράμματα ἐξετυπώθησαν ἀρκετὰ καὶ τὰ ἔφερον ἐδῶ ὡς καὶ τυπογραφικὰ στοιχεῖα, ἡ ἄδεια τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ὁποίων ἐπετεύχθη χαριστικῶς—καθόσον ἰσχύουν ἐκεῖ αὐστηραὶ ἀπαγορεύσεις διὰ τὴν ἐξαγωγήν—ἔφερε δὲ μαζί του καὶ τεχνίτην Φλαμανδόν. Μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι τὰ πάντα ἔγιναν κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Πατριάρχου, οὕτινος ἡ πρόθεσις εἶναι νὰ ἐκτυπῶνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν βιβλία κατάλληλα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Ἑλλήνων ἤτοι κηρύγματα καὶ ἄλλα παρόμοια, μὲ τὸν σκοπὸν, ἵνα τοὺς ἐξαγάγῃ ἀπὸ τὴν ἀμάθειαν καὶ ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἀπολείρας τῶν Ἰησουϊτῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ κάθε μέσον φροντίζουν νὰ τοὺς ἐπιβουλεύονται.

» Τῷ ἔκαμα παρατηρήσεις μὲ εὐσχημον τρόπον, διατι ἐπὶ ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων δὲν μοὶ ἀνέφερε τίποτε εὐθὺς ἅμα τῇ ἀφίξει του καὶ τῷ ὑπέδειξα τὸ καθήκον ποῦ εἶχεν ὡς ὑπήκοος καὶ ὅτι δὲν ἦτο σωστὸν νὰ τὰ μάθω ἀπὸ ἄλλους καὶ τῷ ὑπέμνησα ὅτι, ἂν ἡ πράξις τὴν ὁποῖαν ἀνέλαβεν ἦτο καλή, θὰ ἔπρεπε νὰ τὴν γνωρίζω πρῶτος ἐγώ, ἵνα δυνηθῶ νὰ τὴν ἐπιδοκιμάσω καὶ τὴν ἐπαινέσω καὶ ἂν ἦτο τὸ ἐναντίον, ἵνα τὸν νουθετήσω καὶ τὸν διαφωτίσω. Καὶ ἔπρεπε νὰ τὸ κάμῃ, γνωρίζων αὐτὸς πολὺ καλὰ τὴν συμπάθειαν μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Χριστιανικὴ Δημοκρατία περιβάλλει τὸ ἔθνος του, τὸ ὁποῖον πάντοτε προστατεύεται καὶ εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα. Ὁμολόγησε τὸ σφάλμα του καὶ μοὶ ὠρκίσθη ὅτι ἐσιώπησεν, ὅχι ἀπὸ ἑλλειψιν ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Γαλη-

¹ Ἐννοεῖ τὴν ἐξαγωγήν τῆς Κεφαλληνιακῆς σταφίδος.

² Ἐννοεῖ πιθανῶς τὸν Μητροφάνην τὸν Κριτόπουλον.

³ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος.

⁴ Πιθανάτα ὁ Μάξιμος Μαργούνιος.

νοτάτην Δημοκρατίαν—καὶ τὸν πιστεύω—ἀλλ' ἐθεώρησεν ὅτι δὲν ἦτο ἀναγκαῖον νὰ γνωσθῆ, μάλιστα αὐτὸς ἐπεθύμει νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν ὅτι ἦτο ὁ ἴδιος κομιστὴς τῶν ρηθέντων βιβλίων. Καὶ ἐπειδὴ εἰς ταῦτα περιέχονται δοξασίαι ἀντίθετοι πρὸς τὴν Καθολικὴν θρησκείαν, ἀλλὰ τοιαῦται ὥστε νὰ μὴ θίγουν τὰ συμφέροντα τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, γνωρίζω καλῶς ὅτι ἄλλοι τὸν συνεβούλευσαν νὰ ἀποφύγῃ ἀνακοίνωσιν τινα σχετικὴν εἰς ἐμέ. Ὡς πρὸς τὴν ἐκτύπωσιν βιβλίων, τῷ εἶπον ὅτι πρὶν ἢ ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τυπογραφείου ἔπρεπε νὰ ἀναμείνῃ τὴν γνώμην τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος καὶ οὗτος μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἂν εἶχε σκεφθῆ ὅτι εἰς Βενετίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ ἄδεια ἐκτυπώσεως παρομοίων βιβλίων καὶ ἡ ἐξαγωγή των εἰς τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἄλλας νήσους, θὰ τὸ προὔτιμα εὐχαρίστως, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀμφιβολίας, εἶχε προσχωρήσει εἰς τὴν γνώμην τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας, ὅστις τὸν εἶχε συμβουλευσεὶ νὰ φέρῃ ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν τὰ βιβλία καὶ τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα. Καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας μοὶ ἐπεβεβαίωσε τὰ ἀνωτέρω, προσθέσας καὶ τινὰς λεπτομερείας παραλειφθείσας ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου, ἴσως διότι ἐντρέπετο, ὡς π.χ. ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν βιβλίων εἶναι σημαντικὸς καὶ ὅτι ὁ ἴδιος εὐρίσκεται ἐκτεθειμένος—ἀπὸ ζῆλον πρὸς τὸ δόγμα του—δι' 7-8000 ρεάλια καὶ κινδυνεύει νὰ μὴ τὰ εἰσπράξῃ—ἂν μὴ εἰς τὸ ἀπώτερον μέλλον καὶ μὲ μεγάλην δυσκολίαν—διότι, ὡς μοὶ λέγουν, ὁ Πατριάρχης εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἔνδειαν καὶ διστάζει νὰ υἱοθετήσῃ τὰ γενόμενα, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Φλαμμανδίας, ὅστις εὐρίσκεται εἰς ἀρίστας σχέσεις μὲ τὸν Πατριάρχην καὶ ἐπιβάλλεται εἰς αὐτόν, εἶχεν ἐνδιαφερθῆ νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην καὶ ὅτι προὔτιθετο νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐδῶ Ἐκκλησιαστικὸς ἱεροδικαστὴς καὶ δὲν ἀνεμίχθην ποτὲ οὔτε θὰ ἀναμιχθῶ ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου εἰς τὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Πατριάρχου, Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῶν πρέσβεων τοῦ Πάπα εἰς τὴν χώραν ταύτην· οὔτε ἐπαινῶ, οὔτε κατηγορῶ, ἀλλὰ μόνον ἴσταμαι ὑψηλότερα καὶ παρατηρῶ τὰ συμβαίνοντα καὶ τοῦτο μέχρις ὅτου ἡ Ὑμετέρα Σύνεσις κρίνῃ σκόπιμον νὰ μοὶ ἀναθέσῃ καμμίαν ἐντολήν καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐθεώρησα εὐλογον νὰ φέρω εἰς γνώσιν Ὑμῶν τὰ σχετικὰ μὲ τὰ βιβλία καὶ τὸ τυπογραφεῖον . . . Τὰ βιβλία ἀκόμη δὲν διενεμήθησαν· ὁ ἱερομόναχος μοὶ εἶπεν ὅτι μέσφ' ἐνὸς Τούρκου καὶ κατ' αἴτησιν τῶν Ἰησουϊτῶν ἐκλάπησαν ὀλίγα βιβλία εἰς τὸ Τελωνεῖον . . . ὁ Θεὸς ξεύρει, πῶς θὰ τὰ κρίνουν εἰς Ρώμην, ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ πεισθοῦν ὅτι ματαίως προσπαθοῦν δι' ἰδιωτικῶν ἐνεργειῶν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν . . . Ἐκεῖ φρονοῦν πάντοτε ὅτι ὅλαι αἱ ἀποτυχίαι πρὸς τὸ ποθούμενον ὀφείλονται εἰς τὸν παρόντα Πατριάρχην καὶ δι' αὐτὸ ἐπιζητεῖται ἡ ἀποστολὴ καλοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ ἐκ Ρώμης πρὸς καθάρσεις του. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῆ ὅτι θὰ κατεβάλλετο τὸ ἀναγκαῖον ποσὸν καὶ ἐπετυγχάνετο ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Πατριάρχου, καθὼς εἶμαι σχεδὸν βέβαιος περὶ τούτου, ἤθελον εὐρεθῆ ἀκόμη μακρύτερα ἀπὸ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιωκομένων σχεδίων των. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι μερικοὶ τοὺς τρέφουν μὲ ἀπατηλὰς ἐλπίδας καὶ αὐτοὶ δίδουν πίστιν εἰς αὐτάς. Ἄλλ' εἶναι πασιφανὲς ἔξ' ἄλλου εἰς τὸν καθένα καὶ μετρίων γνώσεων ἄνθρωπον, ἀρκεῖ νὰ μὴν εἶναι

τυφλωμένος οὗτος ἀπὸ τὸ πάθος καὶ τὸ συμφέρον, ὅτι εἶναι ἀδύνατον οἰοσθήποτε Πατριάρχης ἢ Μητροπολίτης, διαμένων ἐνταῦθα, νὰ ὑποκλιθῆ ταπεινοφρόνως πρὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐλῆς, διότι τοιοῦτό τι θὰ εἶχεν ὡς ἄμεσον συνέπειαν τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρχόντων του καὶ τὴν θανάτωσίν του. Ἄλλωστε, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Τούρκους, κανεὶς δὲν πιστεύει ὅτι οὗτοι—ὅσον τυφλοὶ καὶ ἂν εἶναι—θὰ ἐπέτρεπον, ἵνα οἱ Ἕλληνες—πὺ ἐξαρτῶνται τῶρα μόνον ἀπὸ αὐτοὺς—ἔχουν ποιάν τινα ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Ποντίφηκα ἢ ἔνωσιν, καθόσον ὁ Πάπας θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὡς πολὺ συνδεδεμένος μὲ τὸ Ἰσπανικὸν Στέμμα καὶ εἶναι ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Χριστιανῶν πὺ θεωροῦνται οἱ πλέον ἀδυσώπητοι ἐχθροὶ των. Ἐκεῖνο ὅμως πὺ θὰ ἐπέτρεπον εὐκόλως θὰ ἦτο μία προσέγγισις μὲ τοὺς Ἄγγλους καὶ Φλαμανδούς, μὲ τοὺς ὁποίους δὲν τοὺς χωρίζει καμμία Κρατικὴ ζηλοτυπία . . . ἀποστέλλω εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα ἀνὰ ἕν ἐκ τῶν βιβλίων πὺ ἔφευρεν ἐξ Ἀγγλίας ὁ ἱερομόναχος . . . Ἐκλιπαρῶ τέλος τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα νὰ μοῦ συγχωρήσῃ τὴν μακρογορίαν, προκληθεῖσαν ἀπὸ θρησκευτικὸν μου ζῆλον, καθόσον ἐθεώρησα, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ θιγοῦν τὰ συμφέροντα τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας ἀπὸ τὰ περὶ ἐνώσεως διαβήματα . . . ».

13 Νοεμβρίου 1627. « . . . ὁ Μεταξᾶς ἤρχισε τὴν τυπογραφικὴν ἐργασίαν καὶ φαίνεται ὅτι δι' αὐτὴν ἐνδιαφέρεται ὁ Πατριάρχης καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐνοικίασεν ἕνα μεγάλο οἶκημα, τὸ ὁποῖον ἤθελε νὰ τὸ πάρῃ ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ὁ τῆς Ἀγγλίας τὸν ὑπεστήριξεν, ὁμιλήσας σχετικῶς εἰς πολὺ ὑψηλὰ πρόσωπα. Φαίνεται ὅτι τῶρα ἐκτυπώνονται μερικὰ κηρύγματα ἑνὸς Μαργουνίου, τὸν ὁποῖον ἐκτιμῶν πάρα πολὺ. Οἱ Ἰησουῖται διαδίδουν ὅτι διασπείρουν τὰς αἰρέσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Spalato καὶ ἐπειδὴ ὁμιλοῦν ἀυστόλως, ἐξερεθίζουν ἔτι μᾶλλον τὸν Πατριάρχην καὶ ὅλον τὸ ἔθνος. Διότι αὐτοὶ δὲν ἀσχολοῦνται τῶρα μὲ δογματικὰ συγγράμματα οὔτε ἐπιδιώκουν νὰ εἰσαγάγουν καινοτομίας ἀλλ' ἐπιδιώκουν διὰ τοῦ τυπογραφείου νὰ ἀποσκορακίσουν τὴν τόσῃν ἀμάθειαν πὺ βασιλεύει μεταξύ των καὶ νὰ ἀφυπνίσουν τὸν λαὸν κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων συνεχῶς ἐνοχλοῦνται. Ὁ Πατριάρχης κηρύττει κάθε Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν του ἐναντίον των καὶ ἐλπίζω ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο νὰ ἀναφυῆ καμμία καλὴ εὐκαιρία διὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ τῶν Ἰησουϊτῶν, τὸ ὁποῖον βλέπω ὅτι θεωρεῖται ἐπεῖγον καὶ πολὺ δικαίως ἀπὸ τὴν Ἐξοχωτάτην Γερουσίαν . . . ».

8 Ἰανουαρίου 1628. « . . . Μὲ τὸν Μεταξᾶν ὁμίλησα ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ὅπως ἰδρυθῆ Κολλέγιον ἐν Παδούῃ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ ἐξεδήλωσεν ὑψίστην ἱκανοποίησιν καὶ ὁ ἴδιος ὁμολόγησεν ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῆ διὰ παντὸς ἢ γνώμη, ὅπως, ἰδρυθῶν Κολλέγια εἰς ἄλλα μέρη καὶ νὰ ἀφειθῆ ἢ σκέψις τοῦ νὰ ἀποστέλλωνται οἱ νέοι εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ὅπου τῶρα γίνονται εὐμενῶς δεκτοί. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκτυπώνεται ἐν σύγγραμμα τοῦ Πατριάρχου καὶ φαίνεται ὅτι ἔχει ληφθῆ ἀπόφασιν, ἵνα μεταφερθῆ τὸ τυπογραφεῖον ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου διὰ τὸν φόβον μήπως γίνῃ καμμία ἀπόπειρα . . . Τὴν ἀπόφασιν περὶ ἰδρύσεως

Κολλεγίου θὰ τὴν διαδώσω εὐρύτατα καὶ θὰ τὴν ἀνακοινώσω καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην κατὰ τὴν προσεχῆ μετ' αὐτοῦ συνάντησίν μου. Θὰ τὸν διαβεβαιώσω καὶ πάλιν, ὡς τὸ ἔκαμα καὶ ἄλλας φορὰς, περὶ τῆς τρυφερᾶς ἀγάπης τῆς Ἐξοχωτάτης Γερουσίας πρὸς τὸ πρόσωπόν Του, καὶ τῆς ἐντολῆς ποῦ ἔχω, ἵνα τὸν προστατεύω εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ Ἑμέτεραι Ἐξοχότητες εὐηρεστήθησαν νὰ μοὶ ἀναθέσουν τὴν ἐντολήν, ὅπως καταπαύσω τὸν Πατριάρχην νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς καινοτομίας, ἐνῶ τώρα δὲν βλέπω ἄλλην τινὰ ἀπὸ τὴν τοῦ τυπογραφείου διὰ τὸ ὅποιον μοὶ παραγγέλλετε νὰ μὴ κίμω καθόλου λόγον, ἐν τούτοις θεωρῶ διὰ τὴν ὥραν σκόπιμον νὰ βαδίσω ἐπιφυλακτικῶς, ἵνα μὴ τὸν ἐκφοβίσω ἢ τὸν ταπεινώσω ὡς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν Ἱησουϊτῶν. Ἐχω μάλιστα ἀνάγκην ἐξ αἰτίας τῶν μυχιῶν φόβων του νὰ εἶμαι ἄγρυπνος καὶ σθεναρὸς καὶ ὅταν οὔτοι ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τοὺς συνετοὺς ἐκείνους Ἐκλαμπροτάτους Κυρίους τῆς Ρώμης, τότε θὰ ἔχω ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς, ἵνα ἀποτρέψω τὸν Πατριάρχην ἀπὸ κάθε τάσιν πρὸς καινοτομίαν καὶ τότε μόνον τὰ πράγματα θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὴν προτέραν των κατάστασιν καὶ θὰ εἶναι ἀσφαλῆς καὶ θὰ πορισθῇ ὀφέλη ἢ ἡμετέρα ἀγία θρησκεία. . . ».

22 Ἰανουαρίου 1628. « . . . Τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν¹ ἐγένετο ὀρμητικὴ ἐπί-
θεις, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Καϊμακάμη, κατὰ τῆς οἰκίας τοῦ ἱερομονάχου Μεταξᾶ ὅπου
ἦτο τὸ τυπογραφεῖον, τὸ ὅποιον καὶ ἀφήρπασαν μεθ' ὅλων τῶν βιβλίων καὶ ἄλλων πρα-
γματῶν. Συνελήφθησαν καὶ ἤχθησαν εἰς τὰς φυλακὰς οἱ ὑπηρέται του οἱ εὐρισκόμενοι εἰς
τὸ τυπογραφεῖον ὡς καὶ εἷς προύχων Ἕλλην, ὁ Μιχαὴλ Καβάκος ἀπὸ τὸν ὅποιον ἐξή-
τησαν νὰ ὁμολογήσῃ ποῦ εὕρισκετο ὁ καλόγηρος Μεταξᾶς. Ὁ τελευταῖος οὗτος, μετα-
βαίνων εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου πρέσβεως τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἀπὸ τινος καιροῦ εἶχεν
ἐγκατασταθῆ μονίμως, διῆλθε κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν σκηνῶν ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ πλῆθος
τῶν ἐπιδρομέων, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ τὸν ἀνεγνώρισαν ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὸς ἐφαντάζετο ποτε
νὰ ἴδῃ τοιαῦτα ἀτοπήματα. Ἐκνκλοφῆρησε τότε ἡ φήμη ὅτι ὁ Μεταξᾶς κατεσκευάζε
κίβδηλα νομίσματα, ὅτι παρεχάραξε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα, ὅτι εἰς τὰ βιβλία ποῦ ἐτύ-
πωνε περιείχοντο ὕβρεις κατὰ τοῦ Μωάμεθ, προφήτου των, καὶ ὅτι ὁ καλόγηρος δὲν ἦτο
Ἕλλην ὡς ἐλέγετο ἀλλ' Ἀλβανὸς ἢ Ἀγγλος καὶ χίλια ἄλλα παράξενα πράγματα μοῦ
ἀνέφεραν ὁμοῦ μὲ τὴν εἶδησιν περὶ τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ τυπογραφείου. Καὶ ἐπειδὴ
τὸ οἶκημα ἐκεῖνο δὲν εἶναι πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν Πρεσβείαν, ἐσκέφθην πρὸς στιγμὴν νὰ
στείλω τὸν Δραγομάνον μετ' ἄλλων ὑπαλλήλων, ἵνα εἰδοποιήσουν τοὺς ἐπιδρομεῖς νὰ
μὴν ἀποκομίσουν τὰ πράγματά του, ἀλλὰ νὰ τὰ σφραγίσουν καὶ νὰ τὰ ἀφίσουν ἐπὶ
τόπου, ἵνα ἐπίσης ἐξακριβώσουν, διατι ἢ τὴν ὀρμητικότης καὶ μανία, ἀλλὰ δὲν τὸ ἔκρινα
εὐλογον. Εἶμαι ἄλλως τε βέβαιος περὶ τῆς ἀθωότητός του καὶ ἐθεώρησα ὅτι τὸ καλλίτε-
ρον δι' αὐτὸν θὰ ἦτο νὰ ἐξετάσουν οἱ Ἐπιτροπῆ καὶ ἐρευνήσουν πανταχοῦ καὶ νὰ μὴ
μείνῃ καμμία γωνία ἀνεξερεύνητος, δυναμένη νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν ἀθωότητά του. Ἐν τῷ
μεταξὺ ὁ Καβάκος ἤχθη παρὰ τῷ Καϊμακάμη, ὁ ὅποιος τὸν ἐγνώριζεν. Οὗτος ἐξέθηκεν

¹ Ἦτοι τὴν 6/16 Ἰανουαρίου 1628.

εἰς τὸν Καῖμακάμην τὴν ποιότητα τοῦ Μεταξᾶ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐλεύθερος μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ὑπηρετάς πού εἶχον συλληφθῆ. Ὁ Καβάκος ἀνέφερεν ὅτι ὁ Πασᾶς ἦτο συγκεχυμένος καὶ ἐπέτρεψεν, ἵνα τὴν Δευτέραν ἐξετασθῆ ὁ Πατριάρχης¹, ὅστις ἐνεφανίσθη ὡς ὁ κύριος ἐνδιαφερόμενος εἰς τὸ τυπογραφεῖον. Τὴν Τρίτην τὸν ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν καὶ τῷ εἶπεν ὅτι ἔπραξε κακῶς νὰ λάβῃ μίαν τοιαύτην ἀπόφασιν, χωρὶς νὰ πληροφορηθῆ καλλίτερον καὶ τῷ προσέθηκεν ὁ Πρόεδρος, ὅτι αὐτὸς εἶχε δώσει τὴν ἄδειαν, ἵνα φέρῃ ὁ Πατριάρχης τὸ τυπογραφεῖον. Ὁ Καῖμακάμης ἀνεγνώρισε τὸ λάθος του καὶ ἐδικαιολογήθη εἰπὼν ὅτι πολλὰ καὶ διάφορα εἶχον ψιθυρίσει εἰς τὰ αὐτιά του ἐναντίον τοῦ ὑποκειμένου τούτου καὶ ἐπειδὴ ὁ Πρόεδρος τῷ ἔκαμεν μίαν νύξιν ὅτι αἱ σκευαί αὐταὶ ὀφείλονται εἰς τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς ὀπαδούς των, ὁ Καῖμακάμης τὸ ἐπεβεβαίωσε ἀνεπιφυλάκτως, προσθέσας ὅτι θὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ φύγουν καὶ ὅτι θὰ δώσῃ πρὸς ἐξέτασιν τὰ βιβλία, ἵνα ἐξακριβώσῃ ἂν εἰς ταῦτα περιέχονται τὰ ὅσα διεδόθησαν.

» Τέλος ἐσκέφθη ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμή, ἵνα ὑπερασπίσω ἓνα ὑπήκοον τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ἀνήκοντα εἰς ἔντιμον καὶ ἀφωσιωμένην εἰς τὴν Ἑνετικὴν Πολιτείαν, οἰκογένειαν, ἀθῶον ἀκόμη καὶ ἀδίκως καταδιωκόμενον καὶ θὰ ἦτο καθήκόν μου νὰ παρέμβω, καὶ ἂν ἀκόμη ἐπρόκειτο νὰ προστατεύσω οἰονδήποτε βάρβαρον εἰς παρομοίαν περιπτώσειν διὸ καὶ ἔστειλα εἰς τὸν Καῖμακάμην τὸν Δραγομάνον, ἵνα τὸν διαβεβαιώσω ὅτι οὗτος ἦτο ὑπήκοος τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, ἄνθρωπος καλῶν ἠθῶν, ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως δὲν ἦλθεν ἐδῶ, ἵνα βλάβῃ ὅπωςδήποτε τὴν Αὐτοκρατορίαν, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὄχι μόνον δὲν θὰ τὸν ὑπερήσπιζον, ἀλλὰ τοῦναντίον, θὰ τὸν ἐτιμῶρον αὐστηρότατα. Ὡς πρὸς τὸ τυπογραφεῖον ἐγνώριζεν ὁ Καῖμακάμης, ὅτι ἐγὼ οὐδέποτε τῷ εἶχον ὁμιλήσει σχετικῶς, ὅτι ἤξευρα ὅτι οὗτος εἶχε δώσει τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα ἦσαν συνήθη εἰς τὴν Χριστιανωσύνην, ὅτι ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἄνθρωπος συκοφαντεῖται καὶ καταδιώκεται ἀδίκως. Εἰς ταῦτα ὁ Καῖμακάμης μοῦ ἀπήντησε νὰ ἔχω ὀλίγην ὑπομονὴν ἕως ὅτου καταπαύσῃ ὁ ἐγερωθεὶς θόρυβος, διότι ἂν κάτι τι ἔκαμεν τώρα ἀμέσως ὑπὲρ τοῦ Καλογήρου, θὰ τὸν κατηγόρουν ἐπὶ δωροδοκίᾳ· ἄλλως τε, εἶπε, τὸ περὶ οὗ πρόκειται πρόσωπον δὲν ἦτο ὑπὸ κράτησιν, καὶ κατόπιν ἐξέσπασεν εἰς τὰς ἐξῆς λέξεις: «Σεῖς οἱ πρεσβευταὶ εἶσθε ἐχθροὶ ἀναμεταξύ σας καὶ καταδιώκεσθε ἀμοιβαίως». Τὸ τί ἤθελε νὰ εἶπῃ εἶναι εὐκόλον νὰ τὸ ἀντιληφθῆ κανεὶς, ἂν μάλιστα τὸ συσχέτιση μὲ ὅ,τι εἶπεν εἰς τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας. Ὡς πρὸς ἐμέ, οὐδέποτε τῷ ὁμίλησα οὔτε καλὰ, οὔτε κακὰ διὰ τοὺς ἄλλους πρέσβεις.

«Γενικὴ ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἡ κατὰ τοῦ τυπογραφείου ἐπίθεσις προεκλήθη ἀπὸ τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς ὀπαδούς του καὶ ὅτι, ἐκ τούτου, ἐταράχθησαν σφόδρα οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἤθελον νὰ μεταβοῦν ἐν ταραχῶδει διαδηλώσει, ἵνα διαμαρτυρηθοῦν εἰς τὸν Καῖμακάμην, ἀλλ' ὅτι ὁ Πατριάρχης τοὺς ἀπέτρεψε. Φαίνεται ὅτι ὁ διω-

¹ Ὡστε τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμ. Τσουδεροῦ (ὁμιλία περὶ Λουκάρεως — Αἴθουσα Παρνασσοῦ — 2-4-939) ὅτι ὁ Κύριλλος συνελήφθη τότε ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀπεμονώθη, ἐλέγχεται ἀνακριβῆς.

γμὸς στρέφεται κυρίως κατ' αὐτοῦ. Ἔστειλα ἄνθρωπόν μου εἰς τὸ Πατριαρχεῖον προσφέρων τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς ὅ,τι νομίζει ὁ ἴδιος ὅτι ἠμπορῶ νὰ τῷ φανῶ ὠφέλιμος, συμφώνως μὲ τὴν ἐντολὴν ποῦ μοῦ ἔδωκεν ἡ Ἐξοχωτάτη Γερουσία. Ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀπήντησεν εὐχαριστῶν καὶ μοῦ διεμήνυσεν ὅτι θὰ ἦτο ἀρετὸν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης του, ἂν εἰς ἐνδεχομένην συνομιλίαν μου μὲ τὸν Καϊμακάμη, σχετικὴν μὲ τοὺς ὑπηκόους τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, εὗρω τὴν εὐκαιρίαν νὰ εἶπω κάτι διὰ τὸ ἄτομόν του, χωρὶς νὰ κατέλθω εἰς λεπτομερείας, καὶ θὰ πράξω οὕτως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἐγκαταλείψω χωρὶς προστασίαν τὸν εἰρημένον Ἱερομόναχον, ἀτόπως καὶ ἀδίκως πιεζόμενον καὶ διωκόμενον, μολονότι, ὡς πρὸς τὸ τυπογραφεῖον, οὐδέποτε ἀνεμίχθην καὶ οὔτε ἐπῆγα νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ χάριν περιεργείας εἰς τὸ οἶκημα ἐκεῖνο, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εἶμαι συχρὰ ὑποχρεωμένος νὰ διέρχωμαι.

» Εἶναι τέλος προφανές, ὅτι αἱ διώξεις αὗται προκαλοῦν φυσικὴν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ προσηλυτισθοῦν οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ Λατινικὸν δόγμα; . . . »

Κωνσταντινούπολις 10 Μαρτίου 1628 (Φάκελλος 106). « . . . Τὴν παρελθούσαν Τρίτην τὸ βράδυ διετάχθη ἡ μεταφορὰ τῶν τριῶν Ἱησουϊτῶν ταντοχρόνως, ἀπάντων ἀλυσσοδέτων, ἐπὶ ἐνὸς καϊκίου ἀναχωροῦντος διὰ τὴν Χίον, ὑπὸ συνοδείαν δύο τσιαούσηδων, οἱ ὁποῖοι θὰ τοὺς παραδώσουν εἰς τὰς ἐκεῖ ἀρχάς, μὲ ἐντολὴν νὰ τοὺς ἀποστείλουν, τὸ ταχύτερον, εἰς τὰ μέρη τῆς Χριστιανωσύνης. . . Θὰ φροντίσω νὰ ἀνακουφίσω τὸν Μεταξᾶν καὶ θὰ ἐνεργήσω ὥστε νὰ τῷ ἐπιστραφοῦν τὰ κατασχεθέντα πράγματά του. Ἐχω ἤδη σχετικὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Καϊμακάμη. Φρονῶ δὲ ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ γίνεται διὰ τὴν προστασίαν τῶν ὑπηκόων τῶν ἀδίκως τάλαιπωρομένων καὶ ἵνα αὐξάνηται ἀκόμη περισσότερο ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν. Ταῦτοχρόνως θὰ προσπαθῆσω, μεταχειριζόμενος διάφορα προσχήματα καὶ ἐνεργῶν ἐπιτηδείως, νὰ ἐμποδίσω τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ τυπογραφείου ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Ἄλλως τε, ἅμα ἐκλείψῃ ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου, θὰ παύσουν καὶ αἱ ἐκ τούτου προκληθεῖσαι ταραχαί. Ὁ Μεταξᾶς λυπεῖται πολὺ, διότι ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας τῷ ἐπέρριψε τὴν μομφὴν τοῦ αἰρετικοῦ καὶ διαβεβαιοῖ ὅτι οὐδέποτε ἐκαλλιέργησε ξένα δόγματα, οὔτε ἐσκέφθη ποτὲ νὰ προσχωρήσῃ εἰς ἄλλας δοξασίας ξένας πρὸς τὴν Ἐθνότητά του, καὶ ἐπειδὴ οὔτε ποτὲ προέφερον ἀπὸ τὸ στόμα του τοιοῦτό τι, οὔτε εἰς τὰ ἐκτυπωθέντα βιβλία προκύπτει κάτι παρόμοιον, μόνον δὲ ὁ παντογνώστης Θεὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὰ μυχαιάτα τῆς ψυχῆς του, οὐδεὶς συνεπῶς ἠμπορεῖ νὰ τῷ κατηγορήσῃ σχετικόν τι. . . »

Κωνσταντινούπολις 1 Ἀπριλίον 1628 « . . . ὁ Σεβασμιώτατος Πατριάρχης εἰς μίαν Ἐκκλησίαν τοῦ Γαλατᾶ, ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἐν κήρυγμα ποῦ ἔκαμεν ἐπ' εὐκαιρία μιᾶς εορτῆς καθ' ἣν παρίστατο πολὺ πλῆθος, ἀνελθὼν εἰς μίαν ὑψηλοτέραν θέσιν, ἀφηγήθη ὅτι εἶχεν ὑπομείνει πολλὰς ἐνοχλήσεις καὶ προσβολὰς ἐκ μέρους τῶν Ἱησουϊτῶν, ἀφότου ἦλθον ἐνταῦθα, καὶ ἠναγκάσθη ἐκ τούτου νὰ δαπανήσῃ πολὺν χρυσόν, ἐπὶ βλάβῃ τοῦ

ἀτυχοῦς Ἑλληνικοῦ κλήρου· κατελθὼν εἰς λεπτομερῆ ἀφήγησιν τῶν διαφορῶν συμβάντων, προσέθηκεν ὅτι δὲν τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ τοὺς ἀνεχθῆ ἔτι πλέον καὶ ἐνήργησεν ὥστε νὰ ἀπελαθοῦν, ἀφοῦ προηγουμένως τοὺς διεφύλαξεν ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἢ ὁποῖα ἐπεκρέματο ἐπὶ τὰς κεφαλὰς των. Ἐξακολουθῶν παρετήρησεν ὅτι, ἴσως ἀκροατὴς τις θὰ ἠδύνατο νὰ προβάλῃ τὸ ζήτημα, πῶς τρεῖς ἄνθρωποι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ κάμουν τόσα κακά. Ἦσαν οὗτοι, εἶπεν, πολὺ εὐφυεῖς καὶ εἶχον, ὡς ἐκ περισσοῦ, τὴν ὑποστήριξιν ἰσχυρῶν προστατῶν, προτιθεμένων νὰ βλάβουν καὶ νὰ προσβάλουν . . . Τέλος ἔκαμεν ἔκκλησιν εἰς τὸν λαὸν νὰ εἶναι ἠνωμένος περὶ τὸ πρόσωπόν του, ἔναντι παντὸς ἐνδεχομένου διαβεβαιώσας αὐτοὺς ὅτι τώρα πρέπει νὰ ἐλπίζουν πᾶσαν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὸν νῦν Βασιλέα καὶ τὸν Καϊμακάμην, τοῦ ὁποίου ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον. Ἐδήλωσεν ἐν συνεχείᾳ, ὅτι ὁ ἴδιος δὲν εἶχεν οὔτε ἔχει ἄλλην πίστιν ἢ δόγμα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνο πού εἶχον οἱ Ἅγιοι Ἑλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ἡ κρηπὶς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὕτη καὶ μόνη ἡ δοξασία, ἡ ἀληθὴς καὶ ὀρθόδοξος. Κατέκρινεν, ἐν τέλει, ὅλους ἐκείνους πού ἔστελλον τὰ παιδιά των εἰς τὰ Σχολεῖα τῶν Ἱησουϊτῶν καὶ ἐπέτρεπον εἰς τὰς γυναῖκας των νὰ ἐξομολογῶνται εἰς αὐτοὺς πού ἔχουναν εἰς τὰς ψυχὰς των τόσο δηλητήριον . . . »

Κωνσταντινούπολις, 15 Ἀπριλίου 1628. « . . . ὁ ἱερομόναχος Μεταξᾶς ἐπανέκτησε τὰ πράγματά του ἀποδειχθεὶς πλήρως τῆς ἀθωότητός του. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διάφορα πράγματα ἐχάθησαν ἀλλ' ὁ Καϊμακάμης διέταξεν αὐστηρὰς ἐρεῦνας πρὸς ἀνεύρεσίν των. Εἶναι ἀναπόφευκτοι τοιαῦται ἀπώλειαι εἰς παρομοίας περιστάσεις. Ἐν τοσοῦτῳ ἐλπίζω ὅτι θὰ πεισθῆ νὰ μὴ κάμῃ πλέον χρῆσιν τοῦ τυπογραφείου, διότι ἀντελήφθη ὅτι τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ θέλησις τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος. Ὅμως ἐλπίζω ὅτι θὰ παύσουν καὶ αἱ ἐκ Ρώμης ἐνεργεῖαι καὶ εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ τεθῆ τέλος εἰς ταύτας, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἡμετέρας Ἁγίας Θρησκείας. Θὰ ἔχω ὅμως πάντοτε ὑπ' ὄψει μου νὰ μὴ θιγοῦν τὰ συμφέροντα τοῦ Μεταξᾶ, ἀρκετὰ ἤδη ζημιωθέντος, οὔτε καὶ αἱ σχέσεις πού πρέπει νὰ διατηρῶ μὲ τὸν νῦν Πατριάρχην ὡς καὶ μὲ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος . . . »

Κωνσταντινούπολις, 24 Ἰουνίου 1628. « . . . καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἱησουῖται εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς Χίον ἀλυσόδετοι καὶ ἐγκάθειρκοι, ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας, διὰ μέσου τῶν Δραγομάνων του, ἔκαμε μίαν νέαν ἀπόπειραν εἰς τὸν Πασᾶν, ἵνα ὄχι μόνον ἀποφυλακισθοῦν οὗτοι, ἀλλὰ καὶ ἵνα τοῖς ἐπιτραπῆ νὰ ἐπανέλθουν ἐνταῦθα. Ὁ Πασᾶς τῷ παρεχώρησε τὸ πρῶτον, ἀλλ' ἀπέρριψε τὸ δεύτερον αἴτημα. Τώρα μανθάνω, ὅτι ἐφθασαν εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖ θὰ ἐπιβιβασθοῦν ἐπὶ ἐνὸς Γαλλικοῦ πλοίου δι' Ἰταλίαν . . . Ὡς καὶ ἄλλοτε ἀνέφερα εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἤλπιζα νὰ ἀποτρέψω τὴν ἐξακολούθησιν τῆς λειτουργίας τοῦ τυπογραφείου. Τώρα εἶμαι εἰς θέσιν νὰ δηλώσω, ὅτι ἐπέτυχα τοῦ σκοποῦ, ἐνεργήσας μὲ πολλὴν δεξιότητα, χωρὶς καθόλου νὰ δυσαρεστήσω τὸν Σεβασμιώτατον Πατριάρχην τῶν Ἑλλήνων, οὔτε καὶ ἄλλα μέλη τοῦ Ἔθνους τούτου. Ὁ δὲ Μεταξᾶς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐφέρθη ὡς καλὸς ὑπήκοος, ἀποδεχθεὶς, μὲ προφανῆ ζημίαν του, τὰς ἀπόψεις μου. Ὁ Πατριάρχης λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς ἀρετὰς τοῦ ἐν λόγῳ Ἱερομο-

νάχου, τὴν μεγάλην ζημίαν πού ὑπέστη καὶ τὰς ἐνοχλήσεις ὡς καὶ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἐξετέθη, τὸν ἐτίμησε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ νομίζω ὅτι προτίθεται νὰ κάμη καὶ κάτι ἄλλο πρὸς τιμὴν του. Εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι ὁ Μεταξᾶς τότε μόνον θὰ ἀποδεχθῆ εὐχαρίστως τὰς προσγενομένας αὐτῷ τιμὰς, ὅταν παραχωρήσῃ τὴν συγκατάθεσίν της ἢ Ἐκλαμπροτάτη Γερουσία, διότι οὗτος ὡς καλὸς ὑπήκοος ἐννοεῖ νὰ εἶναι πάντοτε πειθήνιος . . . »

Κωνσταντινούπολις, 8 Ἰουλίου 1628. « . . . ὡς πρὸς τὴν στρατολογίαν τῶν ἐθελοντῶν, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἐπιτύχω τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Καϊμακάμη. Γνωρίζων δ' ἄφ' ἑτέρου πόση εἶναι ἡ ἔξουσία καὶ ἐπιρροή τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους θὰ φροντίσω νὰ ἐπιτύχω σχετικὴν ἐγκύκλιον τοῦ Πατριάρχου, ἡ ὁποία νὰ προτρέπη τοὺς Ἑλληνας πρὸς κατάταξιν, σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντα τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας. Μάλιστα κατ' αὐτὰς πρόκειται νὰ συγκληθῆ ἡ Σύνοδος καὶ θὰ προσέλθουν ἐνταῦθα πάντες οἱ Μητροπολίται καὶ σκέπτομαι νὰ προσκαλέσω, δι' ἐπιδεξίου τρόπου, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι διαμένουν εἰς τὰς ἐπαρχίας, πού συνορεύουν μὲ τὰς κτήσεις μας, ἵνα τοὺς παρακαλέσω νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν στρατολογίαν ἐθελοντῶν εἰς τὰ μέρη των . . . »

8 Ἰουλίου 1628. « . . . ὁ Σεβασμιώτατος Πατριάρχης μοὶ ἀνεκοίνωσε τελευταίως ὅτι, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς ἀρετὰς τοῦ Μεταξᾶ, τὰ ἔξοδα πού εἶχεν ὑποστῆ καὶ τοὺς κινδύνους πού διέτρεξεν, ἐκτὸς τοῦ τίτλου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου μὲ τὸν ὁποῖον τὸν εἶχε τιμῆσει καὶ δὲν τοῦ ἀπέφερε κανὲν ὄφελος, εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ τὸν ὑποδείξῃ ὡς Ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἤδη Ἐπισκόπου, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐπεθύμει ποσῶς νὰ θίξῃ τὴν Κοινότητα Κεφαλληνίας, ἣτις συνήθως ἐκλέγει τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, οὔτε νὰ προσκρούσῃ εἰς τοὺς νόμους καὶ εἰς τὴν τάξιν τῆς χώρας ἐκείνης. Ἐπιθυμεῖ τούναντίον, ἵνα πρῶτον ἐπιτευχθῆ ἡ ἄδεια τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, ὡς θέλετε ἴδει εἰς τὴν ἐσώκλειστον ἐπιστολήν του, τὴν ὁποίαν μοὶ διεβίβασεν. Ἐγὼ ἀπήντησα ὅτι τοῦτο δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμὲ καὶ ὅτι θὰ εἰδοποιουν τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἐκλαμπροτάτη Γερουσία θὰ ἔξειμα τὰ ἐν τῇ αἰτήσει ἐκτιθέμενα καὶ θὰ μοῦ ἔδιδε τὴν ἀπάντησιν ἂν ὁ εἰρημένος Μεταξᾶς ἔδει νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν, ἵνα προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος καί, παρουσιάζων τὸν διορισμὸν του, ἐξηγήσῃ προφορικῶς τοὺς λόγους πού τὸν ὤθησαν νὰ ἐπιδιώξῃ παρόμοιον ἀξίωμα, φροντίζων συγχρόνως νὰ ἐξομαλύνῃ πᾶσαν τυχὸν παρουσιασθησομένην δυσχέριαν. Μὲ παρεκάλεσεν ὁ Πατριάρχης νὰ ἐφοδιάσω τὸν Μεταξᾶν μὲ μίαν συστατικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ τῷ ἀρνηθῶ . . . δύναμαι μόνον νὰ πιστοποιήσω τὰς ἀρετὰς τοῦ ὑποκειμένου τούτου ὡς καὶ τὴν ἀφοσίωσιν, ἣν διεπίστωσα ὅτι τρέφει πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν . . . »

Ἴδου τώρα τὸ ἀντίγραφον τοῦ διορισμοῦ ὃν ἐπέδωκεν εἰς τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις—ἰταλιστὶ καὶ μὲ ἑλληνικὴν περαιοτέρω μετάφρασιν:

«Dovendo la mediocrità nostra haver cura universale delle chiese che, per gratia del Signor Iddio, al nostro governo sono sottoposte, perchè anco quelle habbino il debito governo conforme conviene alla pastoral providenza, non escludiamo da quelle il vescovado anco di Zante e Zefalonia, procurando che quel pastore, vescovo della nation greca, in quella isola residente habbia la licita e conveniente succession in quel spiritual carico da Vescovato. Perciò, considerando noi, come siamo informati, che il Vescovo già presente è di matura età et decrepito, per il che desidera anco di renuntiare al Carico, havendo trovato persona degna della succession di lui, il molto Rev. do Padre Nicodemo Metaxà, huomo di virtù ornato, et che ha fatto profession, dalla gioventù sua, della religion monacale, questo noi habbiamo eletto quanto dalla nostra parte per Vescovo delle sopradette isole Zante e Zefalonia, riservando se anco ballotato dalla Comunità che suol eleggere detto Vescovo conforme la consuetudine antica et ordine, restasse Vescovo, non pretendendo di pregiudicar alle leggi et ordini del paese, onde, rimanendo Vescovo, gli concediamo che si puossi chiamar et haver titolo di Arcivescovo, che il Vescovato di Zante e Zefalonia habbia il titolo di Arcivescovato, se pur prima pigliata la licenza et il parere della Christ^{ma} et Seren^{ma} Rep^{ca} di Venetia, alle giustissime leggi della quale meritamente dev' esser sempre sottoposto in spiritualibus alla Santa Chiesa nostra Orientale, nè ardirà nessuno a contraddire a questo. Noi nella presente ordiniamo sub censura, perciò habbiamo fatto scriver il presente breve et concessollo ad esso R. do Padre Nicodemo Metaxà eletto Arcivescovo di Zante et Zefalonia».

Μετάφρασις :

«Έχουσα καθήκον ή ήμετέρα μετριότης να μεριμνή γενικῶς περι τῶν Ἐκκλησιῶν αἱ ὁποῖαι, χάριτι Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ὑπόκεινται εἰς τὴν ήμετέραν δικαιοδοσίαν, ἵνα ἔχουν καὶ ἐκεῖναι τὴν ἀρμόζουσαν διακυβέρνησιν, ὡς ἐμπρέπει εἰς τὴν ποιμενικὴν πρόνοιαν, δὲν ἀποκλείομεν ἀπὸ ἐκείνας καὶ τὴν Ἐπισκοπὴν τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας καὶ φροντίζομεν ὥστε καὶ ὁ ποιμαίνων τὰς νήσους ταύτας Ἐπίσκοπος ἔχη τὴν ἐπιτροπομένην καὶ ἐμπρέπουσαν διαδοχὴν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ἔδραν τῆς Ἐπισκοπῆς. Διὰ ταῦτα, λαμβάνοντες ήμεῖς ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ νῦν Ἐπίσκοπος εἶναι — ὡς ἐπληροφορήθημεν — προβεβηκυίας ἡλικίας καὶ εἰς ἔσχατον γῆρας, δι' ὃ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὸ ἀξίωμα του, ἀνευρόντες ἤδη ἄτομον κεκοσμημένον μὲ ἀρετὰς καὶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς νεανικῆς του ἡλικίας ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, αὐτὸν τῶρα ήμεῖς ἐξελέξαμεν — ὅσον τὸ καθ' ήμᾶς — ὡς Ἐπίσκοπον τῶν εἰρημένων νήσων Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς διὰ κλήρου ἀποφάσεως τῆς Κοινότητος, ή ὁποία συνηθίζει νὰ ἐκλέγη τὸν Ἐπίσκοπον συμφώνως μὲ τὸ παλαιὸν ἔθιμον καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν τάξιν, διότι δὲν ἐννοοῦμεν νὰ θίξωμεν τοὺς νόμους καὶ τὰς διατάξεις τῆς χώρας ἐκείνης. Ἐν τοσοῦτῳ παραχωροῦμεν αὐτῷ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τίτλον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ τὴν Ἐπισκοπὴν

Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας προάγομεν εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν. Ἀλλά, διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω, πρέπει πρῶτον νὰ ληφθῆ ἡ ἄδεια καὶ ἡ γνώμη τῆς Χριστιανικωτάτης καὶ Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Ἑνετίας, εἰς τοὺς δικαιοτάτους νόμους τῆς ὁποίας δέον ἐπαξίως νὰ ὑπαχθῆ, πνευματικῶς εἰς τὴν ἡμετέραν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς παραγγέλλομεν διὰ τῆς παρουσίας, ὑπὸ αἴρεσιν καὶ διὰ τοῦτο ἐδώκαμεν ἐντολὴν νὰ γραφῆ ὁ παρῶν διορισμὸς καὶ τὸν ἐνεχειρίσαμεν εἰς τὸν αἰδέσιμον μοναχὸν Νικόδημον Μεταξᾶν, ἐκλεγέντα Ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας».

Εἰς τὸ αὐτὸ ἔγγραφον τοῦ Βαύλου παρατίθεται, συνημμένως, μετάφρασις Συνοδικῆς ἀποφάσεως ἀφορώσης εἰς τὸν ἐν Μήλω ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων. Ἴδου πῶς ἔχει αὕτη εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν:

« Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης:

» Εἶναι ὀρθὸν καὶ δίκαιον νὰ εἶναι τις εὐάρεστος καὶ εὖνους πρὸς ἔνδοξα καὶ μεγάλα ὑποκείμενα, ἢ πρόθεσις τῶν ὁποίων δὲν ἀποβλέπει εἰς ἄλλο τι εἰμὴ εἰς τὴν κοινὴν ἀφέλειαν τῆς Χριστιανωσύνης καὶ τῆς διηνεκοῦς εἰρήνης. Ὅθεν, ἐπειδὴ καλῶς ἐπληροφορήθημεν ἀπὸ ἀξιόπιστους ἀνθρώπους, ὅτι ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μήλου, ἐντὸς τῆς πόλεως, ὑπάρχει ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, κείμενος πλησίον τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου καὶ ὡς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἐπῆλθε πρό τινος καιροῦ φιλονικία μεταξὺ τῶν δύο Ἐπισκόπων τῆς νήσου, τοῦ Ἑλληνορθοδόξου δηλαδὴ καὶ τοῦ Λατίνου καὶ ὅτι διὰ κοινῆς συμφωνίας διωρίσθησαν διαιτηταί, ὑποδειχθέντες παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀντιδικῶν καὶ οὗτοι ἀπεφάνθησαν ὅτι ὁ ναὸς τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων δέον νὰ ὑπαχθῆ νομίμως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ εἰρημένου Ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας καὶ ὅτι ὁ τῆς Ρώμης Ἐπίσκοπος νὰ μὴ ἔχη κανὲν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ Ναοῦ καὶ τοιοῦτω τρόπῳ ἐξετελέσθη τότε ἡ ἀπόφασις. Τώρα ἡ ἡμετέρα μετριότης, πληροφορηθεῖσα ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ δόγματος, οἱ διαμένοντες ἐν τῇ πόλει τῆς Μήλου, ἔχουν ἀνάγκην ἐνὸς ναοῦ — καὶ ἐπὶ τούτου ὠμίλησεν ἡμῖν καὶ ὁ Ἐκλαμπρότατος τῆς Χριστιανικωτάτης Δημοκρατίας Βάυλος Σεβαστιανὸς Βενιέρ — συναισθανομένη τὴν ὑποχρέωσιν, ἀπεφάσισεν ἡ ἡμετέρα μετριότης — συναινούντων καὶ τῶν Ἱεραρχῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Σύνοδον καὶ παρεπιδημούντων ἐνταῦθα — νὰ ἀφίση καὶ παρὰ χωρὴν τὸν ἐν λόγῳ Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἐκλαμπρότατου Βαύλου τῆς Ἑνετίας καὶ τῶν διαδόχων του, οἱ ὁποῖοι θὰ ἔχουν τὸν Ναὸν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα καὶ νόμιμον κατοχήν, δυνάμενοι νὰ διαθέσουν κατ' ἀρέσκειάν των τὸν Ναόν, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς τῆς Γαληνοτάτης καὶ Χριστιανικωτάτης Δημοκρατίας, ὁ δὲ ἐκεῖ Ἀρχιεπίσκοπος Ἑλλήν δὲν θὰ ἔχη ἀπολύτως τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμιγνύηται εἰς ὅ,τι δήποτε ἀφορᾷ τὸν εἰρημένον Ναόν, καθόσον ἡ ἡμετέρα Σύνοδος ἀφήρεσε πᾶσαν ἐπὶ τοῦ Ναοῦ ἐξουσίαν του. Ὅθεν εἰδοποιοῦμεν πάντας τοὺς Χριστιανούς, τοὺς κατοικοῦντας τὴν νήσον Μήλον ὅτι ἀποκλειστικὸς καὶ νόμιμος Κύριος τοῦ Ναοῦ τῶν

Ἁγίων Ἀναργύρων εἶναι ὁ Ἐκλαμπρότατος Βάυλος τῆς Βενετίας Σεβαστιανὸς Βενιέο καὶ πάντες οἱ διάδοχοί του ἔσαεῖ, ὡς ἄνω ἐλέχθη· καὶ οὐδεὶς μὴ τολμήσῃ νὰ ἀντείτῃ εἴτε ἱερωμένους εἴτε λαϊκούς, ὑπὸ ἐπιτίμιον (sub censura). Ὅθεν πρὸς γνῶσιν τούτων ἐγράφη ἡ παροῦσα ἀπόφασις (Bolla) ἣτις ἐπεδόθη εἰς τὸν Ἐκλαμπρότατον Βάυλον».

1628, μηνὶ Ἰουλίῳ Ἰνδικτ. 11^η

Ἡρακλείας Νεόφυτος

Κορίνθου Δανιὴλ

Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος

Λαρίσσης Γρηγόριος

Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνης

Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριὴλ

Σερρῶν Ἀχιλλίος

Φιλίππων καὶ Δράμας Ἀβέριος

Κυζίκου Παρθένιος

Σηλυμβρίας Λαυρέντιος

Χαλκηδόνος Ἰσαὰκ

Νεαπόλεως Νικόδημος

Αἰγίνης Δωρόθεος

Εὐρίπου Ἰωάσαφ

Ἀγαθονπόλεως Μητροφάνης

Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος

Σίφνου Λαβίδ

Μηδείας Θεοδοσίος

Δαυλείας καὶ Ταλαντίας Δανιὴλ

Ἐλασσῶνος Ἰωάσαφ

22 Ἰουλίου 1628. «... Τὰς παρελθούσας ἡμέρας ἦλθεν ἐδῶ ὁ Λατῖνος Ἐπίσκοπος τῆς Μήλου Ἱερομόναχος Ὑάκινθος - Ἀρμολφίνο, καλὸς Βενετὸς καὶ λίαν ἀφωσιωμένος εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν. Ἦλθε νὰ μὲ ἐρωτήσῃ, ἂν ἠμπορῇ νὰ πηγαίῃ εἰς τὸν Γάλλον πρέσβυν καὶ ἐπῆγεν. Ἡ αἰτία τοῦ ταξιδίου του εἶναι ὅτι ἐπιδιώκει τὴν ἀνεγερσιν μιᾶς ἐκκλησίας εἰς τὴν πόλιν τῆς νήσου Μήλου ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος, διότι εἶναι παράδοξον τελείως, αὐτὸς νὰ εἶναι ἐκεῖ Ἐπίσκοπος καὶ νὰ μὴ ἔχῃ ἐκκλησίαν καίτοι ἔχει ἐλαχίστας ἐκτὸς τῆς πόλεως. Ὁμίλησε καὶ μὲ τὸν Πατριάρχην διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων, ἀλλ' οὗτος τῷ ἀπήντησεν ὅτι τὴν ἐκκλησίαν δὲν τὴν παραχωρεῖ εἰς τὸν Ἐπίσκοπον, ὡς τοιοῦτον, ἀλλ' εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν... »

19 Αὐγούστου 1628. «... Τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Μεταξᾶ ἀπεμακρύνθη ἐντεῦθεν καὶ οὕτως ἀποφεύγεται εἰς τὸ μέλλον κάθε σκάνδαλον ἢ ζιζάνιον ποῦ ἠμποροῦσε νὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τούτου· ὁ Σεβασμιώτατος Μεταξᾶς συμπεριεφέρθη εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἄριστα, διότι τοῦ τὸ ἐζήτησεν ὁ Φλαμανδὸς πρέσβυς νὰ τοῦ τῷ παραχωρήσῃ, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη μὲ διάφορα προσχήματα, προτιμήσας μᾶλλον νὰ ζημιώσῃ ἐπισθητῶς τὰ συμφέροντά του παρὰ νὰ τὸ ἐκχωρήσῃ εἰς ἄλλους... »

9 Δεκεμβρίου 1628 (φάκελος 107). «... συνηντήθη μὲ τὸν Ἑλληνα Πατριάρχην εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ πρῶτον ἐξεδήλωσα τὴν ἱκανοποίησιν τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος καὶ τῶν Ἐξοχωτάτων Γερουσιαστῶν διὰ τὴν παραχώρησιν τοῦ Ναοῦ τῆς Μήλου, εἰς τὸ πρόσωπόν μου ὡς ἀντιπροσώπου Ὑμῶν καὶ συγχρόνως τὸν διεβεβαίωσα περὶ τῆς ἐγκαρδίου ἀφοσιώσεως τὴν ὁποίαν τρέφει πρὸς αὐτὸν σύμπασα ἡ Δημοκρατία, ἡ ὁποία ἦτο

πρόθυμος νὰ δώσῃ ἀπὰ δειγµατα τῆς συμπαθείας Της εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ ὅτι εἶχον τὴν εἰδικὴν πρὸς τοῦτο ἐντολήν. Ὁ Πατριάρχης μὲ παρεκάλεσε νὰ ἐκφράσω εἰς τὰς Ὑμετέρας Ἐξοχότητας τὰς ἀπείρους του εὐχαριστίας καὶ µοῦ ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἦτο διατεθειµένος νὰ κάµῃ καὶ κάτι περισσότερον καὶ ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ χύσῃ καὶ τὸ αἷµά του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, πρὸς τὴν ὁποίαν διακηρῦττει τὴν μεγαλυτέραν του ἀφοσίωσιν . . . »

23 Δεκεμβρίου 1628. « . . . ὁ Πατριάρχης μοὶ ἔστειλε τὴν κάτωθι ἀνάκλησιν τοῦ διορισμοῦ τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ . . . »

Cyrellus Dei Gratia etc.

La provvidenza e cura pastorale che nelli negocii ecclesiastici riguarda le regole della giustitia e richiede da noi se per caso si commettesse alcun errore come accade molte volte, prestamente ricercar di rasarcirlo e correggerlo, poichè le leggi politiche et ecclesiastiche non admittendo a modo nissuno quello che non è giusto, con ragione sententiamo che quello che n'è uscito doversi di nuovo ridurre al pristino cammino massime essendo intencion nostra in ogni occorrenza, non voler mai estender l'autorità nostra oltre di dove conviene, nè preterire questi termini, nè pregiudicare animo nè appropriare a noi quello che nostro non è, onde accaduto un errore e lapso puoco tempo senza esser avvertito con equità, vogliamo che si revochi e si retrati.

Perciò facciamo manifesto a tutti e per le presenti significhiamo a qualsivoglia condition e col presente et in posttermini, qualmente il mese di Maggio p.p. della XI^a inditione si è concesso un breve over privileggio dalla nostra Patriarcal Camera al Rev^{mo} Monsignor Arcivescovo di Neapoli Nicodi-

Μετάφρασις :

Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ κλπ. κλπ.

Ἡ πρόνοια καὶ ἡ ποιμενικὴ μέριμνα αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων ἀναφέρονται εἰς τοὺς κανόνας τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀξιοῦν ἀπὸ ἡµᾶς— ἂν τυχὸν ἤθελε γίνεαι σφάλµα τι, ὡς πολλάκις συμβαίνει— ἵνα ταχέως προσπαθῶµεν νὰ τὸ ἐπανορθώµεν καὶ νὰ τὸ ρυθµίζωµεν, καθόσον οἱ πολιτικοὶ νόμοι ὡς καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ δὲν ἀποδέχονται κατ' οὐδένα τρόπον τὸ µὴ δίκαιον, εὐλόγως ἀποφασίζοµεν ὅτι ἐκεῖνο ποὺ παρεξέκλινε δέον νὰ ἐπαναφερθῆ ἔκ νέου εἰς τὴν προγενεστέραν ὁδόν, εἶναι δ' ἀφ' ἑτέρου στερορὰ ἡµῶν πρόθεσις, ὅπως εἰς κάθε περίστασιν µὴ ἐπεκτείνωµεν τὴν ἡµετέραν ἐξουσίαν πέραν τοῦ ἀρµόζοντος, οὔτε νὰ ὑπερβαίνωµεν τὰ ὅρια ταῦτα, οὔτε νὰ θίγωµεν ψυχὴν τινα, οὔτε νὰ οἰκειοποιούµεθα ὅ,τι ἡµῖν δὲν ἀνήκει, κατὰ συνέπειαν, μόλις παρουσιασθῆ σφάλµα τι ἢ παράλειψις πρόσφατος— χωρὶς νὰ ἔχη γίνεαι αἰσθητὴ µὲ εὐθύτητα— ἐπιθυµοῦµεν νὰ ἀνακαλῆται καὶ νὰ ἀναιρηθῆται.

Διὰ ταῦτα γνωστὸν ποιοῦµεν εἰς πάντας καὶ διὰ τῆς παρουσίας διαδηλοῦµεν ὑπὸ οἶον— δὴποτε ὅρον καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ὅτι τὸν παρελθόντα µῆνα Μάιον τῆς 11^{ης} Ἰνδικτιῶνος παρεχωρήθη ἐν πιττάκιον ἢ προνόμιον ἀπὸ τὰ Πατριαρχικὰ

mo Metaxà nel quale si contiene che esso Monsignor Metaxà si è eletto nel Vescovato di Cefalonia per Vescovo e che il Vescovato per lavenir habbi nome di Arcivescovato, come anco quì è consecrato sub titulo di Arcivescovo, questo sibene noi habbiamo scritto con molta caution e rispetto in ogni modo riservandosi di non pregiudicare alle giustissime leggi et ordini della chris^{ma} et Ser^{ma} Rep^{ca} di Venetia che Iddio questo non vogli, nondimeno hora havendo havuto informatione da certa relatione che quel nostro breve porta novità e pregiudicio alle antique ordini del Vescovato e della Comunità di Cefalonia e turba l'antiqua pace e quiete del paese, il che anco non admite giustamente il Prudentissimo e discretissimo Governo della Christ^{ma} et Ser^{ma} Rep^{ca} di Venetia, habbiamo deliberato, dopo l'aver maturamente considerato ogni circostanza del negocio ponderà simili inconvenienti et in virtù delle presenti nostre lettere Patriarcali sententiarie come sententiamo e decerniamo che quel nostro breve Patriarcale o privilegio concesso al sopradetto Monsignor Arcivescovo di Neapoli Nicodemo Metaxà per l'avenir sia revocato ritrattato e nullo nè habbia virtù di giovare al sopradetto Monsignor Arcivescovo Metaxà, rimettendo il tutto al prudentissimo et discretissimo giudicio et governo del Christ^{mo} et Serenissimo Principe di Venezia et de tutta la Ser^{ma} Rep^{ca} come di propri e legittimi patroni del paese et delli sudditi, non potendo

Γραφεία πρὸς τὸν Σεβασμιώταμον Ἀρχιεπίσκοπον Νεαπόλεως Κ^ον Νικόδημον Μεταξᾶν, ὅπερ διαλαμβάνει ὅτι ὁ κ. Μεταξᾶς ἐξελέγη ἐπίσκοπος εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Κεφαλληνίας καὶ ὅτι ἡ Ἐπισκοπὴ εἰς τὸ μέλλον θὰ ἐλάμβανε τὴν ὀνομασίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὡς καὶ ἐνταῦθα ἀπενεμήθη εἰς τὸν ἴδιον ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Τοῦτο, καίτοι ἡμεῖς ἐγράψαμεν μετὰ πολλῆς προφυλάξεως καὶ διακρίσεως, ἐπιφυλασσόμενοι ὅπως οὐδέποτε νὰ μὴ προσκρούσωμεν εἰς τοὺς δικαιώτους νόμους καὶ τὰς διατάξεις τῆς Χριστιανικότητος καὶ Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Ἑνετίας, τοιοῦτο ὁ Θεὸς νὰ μὴ τὸ θελήσῃ, ἐν τούτοις λαβόντες ἤδη πληροφορίας ἀπὸ μίαν Ἐκθεσιν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἡμέτερον πιττάκιον ἐπιφέρει καινοτομίας καὶ θίγει τὰς παλαιὰς διατάξεις τῆς Ἐπισκοπῆς καὶ τῆς Κοινοτήτος Κεφαλληνίας καὶ διαταράσσει τὴν παλαιὰν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν τῆς Χώρας— τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀποδέχεται εὐλόγως ἡ συνετωτάτη καὶ ἀρτιωτάτη Διοίκησις τῆς Χριστιανικότητος καὶ Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς Ἑνετίας— ἐβουλεύθημεν, ἀφοῦ ὠρίμως καὶ ἐπισταμένως ἐξητάσαμεν κάθε πλευρὰν τῆς ὑποθέσεως καὶ ἐσταθμίσαμεν τὰ ἐνδεχόμενα ἄτοπα καὶ δυνάμει τῶν παρόντων πατριαρχικῶν γραμμάτων, προέβημεν εἰς τὴν ἀπόφασιν— ὡς ἀποφασίζομεν καὶ ψηφίζομεν τὴν ἀνάκλησιν, τὴν ἀναίρεσιν καὶ ἀκύρωσιν τοῦ πατριαρχικοῦ ἐκείνου πιττακίου ἢ προνομίου, τοῦ παραχωρηθέντος εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Νεαπόλεως κ. Νικόδημον Μεταξᾶν, ἐν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νὰ μὴν ἔχη οὗτος δικαίωμα νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ. Καὶ ἤδη ἀναθέτομεν τὸ πᾶν εἰς τὴν συνετωτάτην καὶ

alla presente nostra sententia et a questo nostro breve Patriarcale sedia o niun altro che pretender volesse, sub censura, cosi chiedento la giustitia e la ragione.

Data¹ nel Patriarcato nostro di Costantinopoli mese di Dicembre Indictione XII—1628.

ἀριωτάτην Κρίσιν καὶ Κυβέρνησιν τοῦ Χριστιανικωτάτου καὶ Γαληνοτάτου Πρίγκιπος τῆς Ἑνετίας καὶ πάσης τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, ὡς ὄντων τῶν μόνων καὶ νομίμων Κυρίων τῆς Χώρας ἐκείνης καὶ τῶν ὑπηκόων της. Εἰς δὲ τὴν παροῦσαν ἡμετέραν ἀποφασιν καὶ εἰς τὸ Πατριαρχικὸν ἡμῶν πιτῆκιον νὰ μὴ δύναται νὰ ἀντίστη κανεὶς οὔτε ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους διαδόχους εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Ἔδραν, οὔτε ἄλλος τις πού θὰ ἤθελε νὰ ἔχη ἀξιώσιν τινα, ὑπὸ ἐπιτίμιον, διότι οὕτως ἀπαιτοῦν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ λογική.

Ἐδόθη ἐν τῷ ἡμέτερῳ Πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ Ἰνδ. ΙΒ' (12^η) 1628.

6 Ἰανουαρίου 1629. «... ὁ Ἑλλην πατριάρχης ὄχι μόνον ἐνεχείρισεν ἐπιστολὰς διὰ τοὺς Μητροπολίτας Κασσάνδρας καὶ Βόλου διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ σίτου τοῦ προοριζομένου διὰ τὴν Κρήτην, ἀλλ' ἔδωκε καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς στρατολογίας τῶν ἐθελοντῶν εἰς τὸν δραγομάνον Salvago ἀνοικτὰς ἐγκυκλίους, αἱ ὁποῖαι θὰ χρησιμεύσουν διὰ κάθε μέρος πού θὰ διέλθῃ ὁ δραγομάνος μας καὶ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὰς γράψῃ ἰδιοχείρως, ἵνα ἔχουν αὐταί, περισσότερον κύρος καὶ ἀξίαν μεγαλυτέραν καὶ οὕτω παρεχώρησε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐγὼ τοῦ ἐζήτησα καὶ τοῦτο, ἵνα διατρανώσῃ τὴν ἀναλλοίωτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν...»

(Ἴδου ἡ ἐγκύκλιος ὡς τὴν παραθέτει ἐν ἀντιγράφῳ ὁ Βάβλος εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν):

Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ κτλ.

Σεβασμιώτατοι Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι, οἱ διαμένοντες εἰς Ἑλλάδα, εἰς Μορέαν καὶ Ἀλβανίαν, αἰδέσιμοι ἱερεῖς καὶ λοιποὶ χριστιανοί, ἡ χάρις καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν. Καθιστῶμεν γνωστὸν διὰ τῶν παρουσῶν ἐπιστολῶν εἰς ὑμᾶς, ὡς καὶ Ὑμεῖς εἴσθε εἰς θέσιν νὰ τὸ γνωρίζητε ἐκ τῶν συμβάντων τοῦ παρελθόντος καιροῦ, ὅτι ὑπῆρξε πάντοτε εἰρήνη σταθερὰ καὶ φιλία εὐλικρινῆς μεταξὺ τῶν μεγάλων Βασιλέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Χριστιανικωτάτης καὶ Γαληνοτάτης Δημοκρατίας τῆς

¹ Τὸ ἔγγραφο τοῦτο ἰταλιστὶ τὸ ἀφορῶν τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διορισμοῦ τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ, τὸ ἔγραψεν ἰδιοχείρως ὁ ἴδιος Κύριλλος, ὡς τὸ ὁμολογεῖ εἰς περαιτέρω ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Βάβλον, παρακαλῶν αὐτόν, ἵνα ἐπιφέρῃ ποιάν τινα διόρθωσιν εἰς τὸ κείμενον, ἀπὸ λεκτικῆς ἀπόψεως, ἂν τὴν κρίνῃ ἀναγκαίαν ἢ Αὐτοῦ Ἐξοχότης.

Ἐνετίας ὡς καὶ τώρα φαίνεται ὅτι καὶ ἡ Δημοκρατία αὕτη ἔχει μεγάλην φιλίαν καὶ εἰρήνην μὲ τὸν μέγαν Βασιλέα Σουλτὰν Μουράτ καὶ ὅτι ἡ Δημοκρατία δὲν παραλείπει καμμίαν εὐκαιρίαν νὰ μὴ ἐκδηλώσῃ τὰ δείγματα τῆς φιλίας τῆς πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν ταύτην, ὡς μαρτυρεῖ ἡ πεῖρα. Οὕτω καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς Μουράτ ἔχει καλὴν διάθεσιν νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὴν Χριστιανικωτάτην Δημοκρατίαν, εἰς κάθε περίστασιν, ὡς πρὸς καλοὺς φίλους καὶ μάλιστα τώρα ὅπου εὐρίσκονται εἰς δυσχερείας καὶ εἰς προστριβὰς μὲ ἰσχυροὺς ἐχθροὺς τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουν νὰ προξενήσουν ζημίας καὶ καταστροφὰς εἰς ἄλλα κράτη καὶ φθάνουν καὶ μέχρι τῶν ὀρίων τῆς Ἐπικρατείας ταύτης. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ὅπως ἔκαμαν καὶ οἱ προγενέστεροι βασιλεῖς τῆς πόλεως ταύτης, οἱ ὅποιοι εἰς κάθε περίστασιν ἐπέδειξαν καλὴν διάθεσιν, οὕτω καὶ τώρα ὁ Μέγας Βασιλεὺς Σουλτὰν Μουράτ, λαβὼν ὑπ' ὄψει τὰς σημερινὰς συνθήκας, ὠθοῦμενος ἀπὸ καλὰ αἰσθήματα πρὸς τὴν Δημοκρατίαν, ἔδωκε διαβεβαίωσιν εἰς τὸν Γαληνότατον πρίγκιπα τῆς Ἐνετίας καὶ τῷ παρεχώρησεν τὸ δικαίωμα νὰ στρατολογήσῃ ἐθελοντὰς εἰς τὴν χώραν του. Διὰ ταῦτα παραγγέλλομεν Ὑμᾶς, ἵνα δειχθῆτε πρόθυμοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἡμέτερον Ἑλληνικὸν Ἔθνος δὲν ἔχει ἄλλον Κύριον, τόσον ἀφωσιωμένον καὶ εὖνον, ὅσον εἶναι ὁ Χριστιανικώτατος καὶ Γαληνότατος Πρίγκιψ τῆς Ἐνετίας καὶ ἅπανα ἡ Χριστιανικωτάτη Δημοκρατία. Εἶναι κατὰ συνέπειαν ἀναγκαῖον νὰ δειχθῆτε εὐγνώμονες, ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν οὕτω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν· ἡμεῖς δὲ δυνάμει τῶν παρόντων πατριαρχικῶν Γραμμάτων, Σᾶς ἐπιβάλλομεν καὶ Σᾶς παρακινούμεν ἵνα, ἐρχομένων αὐτόθι ἀπεσταλμένων Ἐνετῶν πρὸς στρατολόγησιν, α') τοὺς ὑποδεχθῆτε μὲ κάθε ἐκδήλωσιν ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης καὶ β') νὰ τοὺς βοηθήσητε μὲ κάθε τρόπον ὅπως πραγματοποιήσουν ὅ,τι ἐπιθυμοῦν· καὶ παρορμῶμεν κάθε Χριστιανὸν νὰ θελήσῃ νὰ ὑπηρετήσῃ παρομοίαν ὑπόθεσιν ἐνδιαφέρουσαν ὅχι μόνον τὴν Χριστιανικωτάτην καὶ Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν τῆς Ἐνετίας, ἀλλὰ καὶ τὸν μέγαν Βασιλέα Σουλτὰν Μουράτ καὶ πᾶσαν τὴν Αὐτοκρατορίαν. Πεποιθήμεν ὅτι δὲν θὰ ἀντιπαρέλθῃτε τὴν παροῦσαν ἡμῶν παραγγελίαν καὶ θὰ ἔχητε τὴν ἀνταμοιβὴν παρὰ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου εἴη μεθ' Ὑμῶν.

Ἐδόθη ἐν τῷ Πατριαρχείῳ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1628 Ἰνδ. ιβ'.

6 Ἰανουαρίου 1629 «... ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἰς ἔμπιστός του εἰς τὴν Φιλιππούπολιν ἤκουσεν ὅτι μερικοὶ Ἰησουῖται, πού ἤρχοντο ἐνταῦθα μετὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ πρέσβεως, ἔδειξαν κακὰς προθέσεις ἐναντίον του καὶ φαίνεται ὅτι σκοπεύουν νὰ ἐπιχειρήσουν κάτι τι εἰς βάρος του καὶ μὲ παρεκάλεισεν ὁ Πατριάρχης νὰ ἐπαγρυπνῶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἵνα πληροφορούμενος ἐγκαίρως τὰ τεκταινόμενα, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐπιφέρω τὴν ἀρμόζουσαν θεραπείαν. Τὸν ἠὺχαρίστησα διὰ τὴν ἐμπιστευτικὴν πληροφορίαν πού μοῦ ἔδωκε καὶ τῷ ὑπεσχέθητι ὅτι θὰ παρακολουθῶ ἀγρύπνως τὰς κινήσεις τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ θὰ εἶμαι πάντοτε πρόθυμος νὰ παρέμβω πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Αὐτοῦ Σεβασμιότητος συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς πού ἔχω ἀπὸ τὴν Ἐκλαμπροτάτην Γερουσίαν. Μοὶ ἔστειλε δὲ ὁ Πατριάρχης καὶ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν :

Illmo et Ecc^{mo} Signore,
 ho tardato eseguire l'ordine et comandamento di V. E. da molti affari che il il tempo porta, come sa, per la venuta del nuovo Visir; hora mando l'interpretatione della revocatione del breve. Legga la V. E. Illma e la correga al parer suo. Io ho per honore et altro non mi piace se non quello che aggrada e comanda la Ser^{ma} Rep^{ca} et sempre obedirò humilmente e prontamente alli mandati di Sua Serenità e delli suoi rappresentanti, così protesto apresso Idio e la consciencia et sii più che certa, a tutto replicato quanto fu bisogno le alt^e littere puoi anco quelle le espedicemo, ma voglio prima intender se V. E. Illma mi saprà dar qualche aviso per il negocio che mi scrivono da Filipopoli.

Io haveva scritto a quel mio amico che già si siamo pacificati et sopita ogni differenza et lui mi rispose su quella forma et nissuno mai potrà esplorare li loro animi e tentativi che la prudenza e desterità di V. E. Illma. So che molte cose pensano ma spero che la Maestà d'Idio non li agiuterà.

Baccio le mani di V. E. Illma.

8/18 Dicembre 1628¹

affezionatissimo servitore
 il Patriarca di Costantinopoli

(Μετάφρασις)

Ἐκλαμπρότατε καὶ Ἐξοχώτατε Κύριε, ἐβράδυνα νὰ ἐκτελέσω τὴν παραγγελίαν καὶ διαταγὴν τῆς Ὑμετ. Ἐξοχώτητος, ἔνεκεν πολλῶν ὑποθέσεων ποὺ παρουσιάζονται, σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ ἰδίᾳ, ἔνεκα τῆς ἐλεύσεως—ὡς ἡ Υ. Ε. γνωρίζει—τοῦ νέου Βεζύρη. Τώρα ἀποστέλλω τὴν μετάφρασιν τῆς ἀνακλήσεως τοῦ διορισμοῦ. Ἄς τὴν ἀναγνώσῃ ἡ Υ. Ε. καὶ ἄς τὴν διορθώσῃ ὡς νομίζει. Ἐγὼ τιμὴν τὸ ἔχω καὶ ἄλλο δὲν μοῦ ἀρέσει παρὰ ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμεῖ καὶ διατάσσει ἡ Γαληνοτάτη Δημοκρατία καὶ πάντοτε θὰ ὑπακούω ταπεινοφρόνως καὶ προθύμως εἰς τὰς ἐντολὰς τῆς Αὐτοῦ Γαληνότητος καὶ τῶν ἀντιπροσώπων Του, οὕτως ὁμολογῶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς συνειδήσεώς μου καὶ ἄς εἶναι βεβαία ἡ Υ. Ε. ὅτι ἀπήντησα εἰς πᾶν ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον. Τὰ ἄλλα γράμματα ἔπειτα θὰ τὰ ἀποστείλωμεν καὶ αὐτὰ, ἀλλὰ ἐπιθυμῶ προτιήτερα νὰ μάθω ἂν ἡ Υ. Ε. δυνηθῇ νὰ μοι παράσῃ πληροφορίαν τινὰ σχετικὴν μὲ τὴν ὑπόθεσιν περὶ ἧς μοῦ γράφουν ἐκ Φιλιππουπόλεως.—Ἐγὼ εἶχον γράψαι εἰς τὸν φίλον μου ὅτι ἤδη εἰρηνεύσαμεν καὶ ἐθέσαμεν κατὰ μέρος κάθε διαφορὰν, ἀλλ' ἐκεῖνος μοὶ ἀπήντησε κατ' ἐκείνον τὸν τρόπον καὶ ὅτι οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ ποτε νὰ ἐρευνήσῃ τὰς ψυχὰς των ἢ νὰ μαντεύσῃ τὰς σχεδιαζόμενας ἀποπέρας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν συνετήν καὶ ἐπιδεξίαν Υ. Ε.—Γνωρίζω ὅτι πολλὰ πράγματα ἔχουν κατὰ νοῦν, ἀλλ' ὁ μεγαλοδύναμος Θεὸς δὲν θὰ τοὺς βοηθήσῃ.

Ἀσπάζομαι τὰς χεῖρας τῆς Υ. Ε.

8/18 Δεκεμβρίου 1629

λίαν ἀφωσιωμένος θεράπων,
 ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

¹ Παραπλεύρως τῆς χρονολογίας ὑπάρχει ἐπιτεθειμένη καὶ σφραγὶς δι' ἰσπανικοῦ κηροῦ φέρουσα ἄνωθεν τρεῖς ἀστέρας καὶ κάτωθι ἐν πτηνόν, παριστῶν προφανῶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη—Ἰταλιστὶ—εἶναι ἰδιόγραφος τοῦ Πατριάρχου.

Κωνσταντινούπολις 3 Μαρτίου 1629 (φάκελλος 108) «... ἔδωκεν εἶδησιν καὶ εἰς ἡμεῖς ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης περὶ τινῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ποῦ ἔφθασαν ἐκεῖ, καθὼς καὶ περὶ τῆς συνετοῦς ἀποφάσεως τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ὅπως κατάσχη καὶ μὴ ἐπιτρέψη τὴν πώλησιν καὶ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην του, τὰ βιβλία ταῦτα ἐστάλησαν ἐντεῦθεν, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἑλληνος Πατριάρχου ὡς καὶ ἐν γνώσει τοῦ Ἁγγλοῦ Πρέσβευος. Γράφει ἐπίσης ὅτι τὰ βιβλία αὐτὰ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἔφερον ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἁγγλίαν ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς, ἐκ τῶν ὁποῖων ἀντίτυπα ἀπέστειλα ἤδη εἰς τὴν Ὑμετ. Γαληνότητα. Ἐκ τῶν βιβλίων τούτων πολλὰ εἶχον κλαπῆ, τὰ δὲ ἐναπομείναντα, παρέδωκεν ὁ Μεταξᾶς κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του εἰς τὸν Πρέσβυν τῆς Φλαμανδίας (Flandra), ἵνα φροντίσῃ τὴν πώλησιν. Ἄλλ' ἀληθῶς δὲν γνωρίζω ἂν οὗτος παρήγγειλε νὰ σταλοῦν εἰς Κρήτην, οὔτε δύναμαι νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος Πατριάρχης ἐσκέφθη νὰ διασπείρῃ ζιζάνια εἰς τὸ Βασίλειον ἐκεῖνο, διότι καλῶς γνωρίζω ὅτι εἶναι πολὺ ἐπιφυλακτικὸς καὶ ἀποφεύγει πᾶσαν καινοτομίαν, τείνουσαν νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν Ὑμετ. Γαληνότητα. Ὅπωςδὴποτε θὰ ἐπιδιώξω μίαν συνάντησιν μετ' αὐτοῦ καὶ θὰ φροντίσω νὰ ξεκαθαρίσω τὸ ζήτημα...»

31 Μαρτίου 1629 «... ὁ Ἑλλην Πατριάρχης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι κατὰ τὰς παρελθούσας ἡμέρας ὁ Γάλλος Πρέσβυς, καθ' ὃν χρόνον εὗρίσκετο παρ' αὐτῷ πρὸς ἐπίσκεψιν ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐξέφρασε τὸ παράπονον, διατὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εὗρίσκεται εἰς καλὰς σχέσεις καὶ εἰς συχνὰς συνεννοήσεις μὲ ὄλους τοὺς ἄλλους πρέσβεις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξαιρέσει αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην τοῦ Πρέσβευος ἀπήντησεν ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὅτι ἴσως θὰ ὑπῆρχε κάποια αἰτία τὴν ὁποῖαν οὗτος ἠγνῶει. Τότε ὁ Πρέσβυς ὠμολόγησεν ὅτι ἀνεμίχθη κατὰ διαφόρους περιστάσεις εἰς ὑποθέσεις ἐπιβλαβεῖς διὰ τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ἐξέφρασε τὴν λύπην του καὶ τὴν μεταμέλειάν του διὰ τὰ παρελθόντα, προσθέσας ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν συμβάντων τούτων ἐπῆλθον πολλὰί συμφοραὶ εἰς τὰ ἰδιωτικά του συμφέροντα καὶ ὅτι τὰ ὅσα συνέβησαν ὠφείλοντο εἰς τὰς ὑποκινήσεις τῶν Ἱησουϊτῶν. Τέλος παρεκάλεσε τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ἵνα μεσολαβήσῃ ὅπως εἰς τὸ μέλλον ἐπικρατήσῃ πνεῦμα συνδιαλλαγῆς καὶ συνεννοήσεως μεταξύ των καὶ ἐπέμεινε, ἵνα τηρηθοῦν μυστικά τὰ διαμειφθέντα. Ἀνακοινῶν μοι τᾶνωτέρω ὁ Σεβασμιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως μοὶ προσέθηκεν ὅτι καίτοι ἐθεώρει καλὸν πρᾶγμα τὴν εἰρήνην καὶ τὴν φιλίαν μὲ οἰονδήποτε, ἐν τούτοις ἠθέλησε νὰ μοῦ ἐμπιστευθῇ τὸ πᾶν, καὶ τίποτε δὲν θὰ ἔκαμνε χωρὶς τὴν συμβουλὴν μου καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ τῷ εἶπω τὴν γνώμην μου ἐπὶ τῆς τόσης ἐπιμονῆς τοῦ Γάλλου Πρέσβευος. Τῷ ἀπήντησα, εὐχαριστῶν καὶ βεβαιῶν ὅτι ἡ εἰρήνη εἶναι πάντοτε καλὴ καὶ ἀναθέτω τὰ περαιτέρω εἰς τὴν σύνεσίν του.

Μετά τινος ἡμέρας εἶχε γίνεи συμφωνία νὰ εὔρεθοῦν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ὁ Γάλλος Πρέσβυς δὲν ἐπῆγε καὶ ἐδικαιολογήθη ἐπικαλεσθεὶς μίαν ἀπρόοπτον ἀδιαθεσίαν καὶ ὅτι θὰ μετέβαινε μίαν ἄλλην ἡμέραν. Ὁ Πατριάρχης σκεφθεὶς

καλλίτερον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως δὲν ἠθέλησε νὰ συναντηθῆ, δικαιολογήσας, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἀπουσίαν του, διότι ὑπόπτευσεν ἀπὸ τὴν ἐπιφυλακτικὴν στάσιν ποῦ ἐτήρει ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας, ὅτι κάτι μυστικὸν σχέδιον θὰ παρεσκευάζετο διὰ μέσου τῶν τριῶν μοναχῶν Καπουτσίνων, ποῦ ἦλθον ἐσχάτως ἐκ Ρώμης — ὡς ἤδη ἔγραφα — καὶ λέγεται ὅτι πρόκειται περὶ ἐνάρξεως διαπραγματεύσεων πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο Ἑκκλησιῶν — Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς. Ὁ Πατριάρχης ἀπεδέχθη μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν τὸ δῶρον ποῦ τοῦ ἔκαμα, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἑκλαμπροτάτης Γερουσίας, καὶ τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν Ἑκκλησίαν, ὡς Ὑμεῖς διετάξατε. Ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ προσθέσω καὶ 20 ρεάλια ἀκόμη καὶ τὸ ἔστειλα ἐπὶ ἐνὸς ἀργυροῦ πινακίου, καθὼς τῷ ἔστειλα ἐπίσης καὶ ἓνα μαῦρο φόρεμα διὰ τὸν ἴδιον, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐδῶ εἰς τὴν Πρεσβείαν καὶ τῷ ἤρρεσεν ὑπερβολικά. Οἰαδήποτε εὐγενῆς φιλοφρόνησις γινομένη πρὸς τοιοῦτο ὑποκείμενον εἶναι ἀξιέπαινος, διότι οὗτος δὲν ἀφίνει ἐπιθυμίαν μου ἀπραγματοποιήτον, σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὰ συμφέροντα τῆς Δημοκρατίας, ὡς ἤδη ἔγραφα πολλάκις Ὑμῖν . . . »

28 Ἀπριλίον 1629 « . . . ὀλίγας ἡμέρας πρὶν λάβω τὴν ἐντολὴν τῆς ἐκλαμπροτάτης Γερουσίας ὅπως φροντίσω νὰ διορίσω ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι θὰ ἀναλάβουν τὴν λειτουργίαν τῆς ἐν Μήλῳ Ἑκκλησίας, μοὶ εἶχε φθάσει ἐπιστολὴ τοῦ ἐκεῖ Προξένου ὁ ὁποῖος μοὶ ἀνέφερεν ὅτι ὁ Ἑλληὴν Ἐπίσκοπος, ἐναντιούμενος εἰς τὴν ἀποξένωσιν τῆς Ἑκκλησίας, εἶχε κάμει διαφόρους ἐπισκευὰς εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἤνωσε μὲ μίαν καμάραν, μὲ τὴν γειτονικὴν Ἑλληνορθόδοξον, πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα μὴ δυνηθῆ οὔτε ὁ διάδοχός του Ἐπίσκοπος νὰ τὴν χωρίσῃ καὶ τὴν παραδώσῃ. Αὐτὰ μοῦ γράφει καὶ ἀγνοῶ ἂν εἶναι ἀληθῆ, οὔτε εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐξακριβώσω τὴν ἀλήθειαν. Μετέβην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου εἰς τὸν ὁποῖον, ἀφοῦ ἀνεκοίνωσα τὰς ληφθείσας παρὰ τῆς Γερουσίας διαταγὰς, τῷ διηγήθην τὰ ὅσα μοὶ ἐγνωστοποίησεν ὁ ἐν Μήλῳ Προξένος, προσθέσας ὅτι μοῦ προξενοῦν κατάπληξιν τὰ γραφόμενα ἀναφορικῶς μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐκεῖ Ἐπισκόπου, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ ματαίαν τὴν γενομένην παραχώρησιν τῆς Ἑκκλησίας εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν. Ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἐχάριζε πολὺ εὐχαρίστως καὶ δλόκληρον τὴν Ἐπισκοπὴν καὶ ὅτι ἀνέμενεν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν Ἐπίσκοπον . . . Τὰ βιβλία ἐκεῖνα μετεφέρθησαν, ὡς ἐπληροφορήθην, εἰς Κρήτην ἀπὸ ἓνα μοναχὸν ὀνόματι Τζανκαρόλαν . . . »

29 Ἀπριλίον 1629 « . . . ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἀπέναντι τῆς Κερκύρας, εἶχε φθάσει τελευταίως ἓνας Ἕλληνας, μισθοδοτούμενος ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν, πιθανῶς δὲ καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Ρώμῃ Sacra Congregazione, ὅτι προσφάτως ἠύρισκετο εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐκήρυττεν εἰς τοὺς πληθυσμοὺς ἐκείνους τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ Πάπα, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τοὺς προσηλυτίσῃ καὶ ἐκαυχᾶτο ὅτι ἐβάπτισεν 8000. Ὁ Πατριάρχης ἐσκέφθη κατ' ἀρχὰς νὰ ἀπολύσῃ ἀφορισμοὺς αὐστηροτάτους κατ' ἐκείνων οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπλησίαζον αὐτὸν ἢ θὰ προσεχώρουν, ἀλλὰ, κατόπιν, ἔκρινεν εὐλογον νὰ ὁμιλήσῃ μὲ τὸν Ρετζέμπ, διότι δὲν ἐθεώρει σκόπιμον νὰ κάμῃ περὶ τούτου λόγον εἰς τὸν τέως Βεζύρη . . . »

12 Μαΐου 1629 «... Παρὰ τοῦ Ἑλληνοῦ Πατριάρχου ἔλαβον τὴν ἔγκλειστον ἐπιστολήν:

«L'inclusa leggerà V.S. Illma La continenza è molto secreta et importante; perchè è necessario la V. E. intender il negocio dimani che è martedì alla prima hora, aspetterò uno il più secreto di casa sua per il quale io informi V. E. Illma non potendo in persona, con la mia presenza, ciò fare. Spero farà conto del capitale ma mi rimandi la littera havendo di risponder a quel che mi scrive. La supplico sia secreto. Quanto poi per la chiesa di Milo, non accade che lei dubiti perchè anco il Vescovo insieme con la chiesa rinonciarò a V. E. pertanto saperò, come quell'huomo di tanto poco giudicio, dico il Vescovo greco, castigare.

Baccio le mani a V. E.
affezionatissimo servitor

Il Patriarca di Constantinopoli
a S.E. Illma Sebastian Venier dignissimo
Bailo di Venetia.

(Μετάφρασις)

Ἡ Ὑμετ. Ἐκλαμπροτάτη Αὐθεντία θὰ ἀναγνώσῃ τὴν ἐσώκλειστον. Τὸ περιεχόμενον εἶναι πολὺ μυστικὸν καὶ σπουδαῖον· ἐπειδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβῃ ἡ Υ. Ε. γνῶσιν τῆς ὑποθέσεως αὐρίον ποῦ εἶναι Τρίτη, τὴν πρώτην ὥραν, θὰ περιμεῖνω ἕνα ἀπὸ τοὺς πλέον ἐμπίστους ὑφισταμένους Σας, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ πληροφορήσω τὴν Υ. Ε., διότι ἀδυνατῶ νὰ τὸ κάμω αὐτοπροσώπως διὰ τῆς παρουσίας μου. Ἐλπίζω ὅτι θὰ λάβῃτε ὑπὸ σημείωσιν τὸ περιεχόμενον καὶ νὰ μοὶ ἐπιστρέψῃτε τὴν ἐπιστολήν, διότι θέλω νὰ ἀπαντήσω εἰς ἐκεῖνον ποῦ μοῦ γράφει. Σᾶς παρακαλῶ νὰ τηρήσῃτε μυστικότητα. Ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μήλου, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀμφιβάλλῃ ἡ Υ. Ε., διότι εἶμαι διατεθειμένος νὰ ἀφίσω εἰς τὴν Υ. Ε. Ἐπίσκοπον καὶ Ἐκκλησίαν μαζί. Ἐν τοσοῦτῳ δὲν θὰ παραλείψω νὰ τιμωρήσω ἐκεῖνον τὸν μικρόγνωμον ἄνθρωπον, ἐννοῶ τὸν Ἕλληνα Ἐπίσκοπον.

Ἀσπάζομαι τὰς χεῖρας τῆς Ὑμετ. Ἐξοχ.
λίαν ἀφωσιωμένος θεράπων

ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως
πρὸς τὴν Α. Ε. τὸν Ἐκλαμπρότατον Σεβαστιανὸν Βενιέρο, ἐπαξιώτατον Βάυλον τῆς Βενετίας.

14 Μαΐου 1629. «... ἡ μυστικὴ ὑπόθεσις περὶ ἧς ἔκαμε λόγον ὁ Πατριάρχης εἰς τὴν ἐπιστολήν του, εἶναι γράμμα τοῦ Γαβριὴλ διὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατριάρχην νὰ διορίσῃ νέους Ἐπισκόπους εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἐπικρατείας του ὅπου δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι...»

(Ὁ Βάυλος παραθέτει ὁλόκληρον τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς γραμμῆς λατινιστὶ τὴν ὁποίαν ἀπέστειλεν ὁ Γαβριὴλ «Χάριτι Θεῆ, Πρίγκηψ τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ τῆς Τρανσυλβανίας, μερῶν τινῶν τοῦ Βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, Αὐθέντης, Κόμης τῶν Σικελῶν, τοῦ Ὁπελ, Ράτιμπορ κλπ. Δούξ.— Πρὸς τὸν Σεβασμιώτατον ἐν Χριστῷ Θεῷ Κύριλλον, Ἀποστολικὸν Βικάριον, εὐσεβῆ, ἐπαξιώτατον, κατὰ Θεῖαν ἐπιταγήν, Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως φίλον ἡμῶν».)

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὁ Γαβριὴλ Bethlen ἢ Gabor ἐζήτηε νὰ διορίσῃ νέους Ἐπισκόπους εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Ἐπικρατείας ὅπου δὲν ὑπῆρχον τοιοῦτοι.)

26 Μαΐου 1629 (φάκελλος 109). «... οἱ δύο ἀπεσταλμένοι τοῦ Gabor ζητοῦν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην νὰ γράψῃ ἐπιστολάς, εἷς τινὰς Ἱεράρχας Ἑλληνας ποὺ εὐρίσκονται εἷς τινὰς ἐπαρχίας τῆς Πολωνίας καθὼς καὶ παρὰ τοῖς Κοζάκοις καὶ ἀκολουθοῦν τὸ ὀρθόδροξον δόγμα...»

30 Μαΐου 1629 «... Κάποιος Χρῆστος Μαρματούρης ἐξ Ἀθηνῶν ποὺ μετέβη χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Καρδινάλιου Μπαρμπερίνη ἦλθε πρὸς ἐπίσκεψίν μου καὶ μοὶ εἶπε μεταξὺ ἄλλων, ὑπὸ ἐχεμύθειαν, ὅτι ἓνας Ἑλληὴν ἀνατραφεὶς εἰς Ρώμην πρὸ καιροῦ Ἐπίσκοπος τῆς Ἰμβρου εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ γίνῃ Πατριάρχης, ὅτι ἐπῆγεν εἰς Βιέννην νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὅτι χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὴν Ἐταιρείαν τῶν Ἰπποτῶν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Δοῦκα τῆς Μάντοβας, ὅτι ἐπανῆλθεν ἔπειτα εἰς Ρώμην ὅπου ἐφίλησε τὸν πόδα τοῦ Πάπα καὶ τώρα ἦλθεν ἐδῶ ὅπου, μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Καισαρικοῦ Πρέσβεως, ἐλπίζει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν Πατριαρχικὴν Ἔδραν. Ταῦτα ἀνεκοίνωσα ἐμπιστευτικῶς εἰς τὸν Πατριάρχην, ὅστις ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι πράγματι ἐκεῖνος μοῦ εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι ἔλαβε καὶ αὐτὸς γνῶσιν ἐξ ἄλλης πηγῆς τῶν τεκταινομένων. Προσέθεσε δὲ ὅτι αἱ ἐνέργειαι αὗται δὲν θὰ τοῦ προξενήσουν παρὰ ἀνησυχίας καὶ δαπάνας, ἀλλ' ὅτι δὲν φοβεῖται τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκευωριῶν...»

7 Ἰουλίου 1629 «... ἦλθεν ὁ Πρίγκηψ νὰ φιλήσῃ τὴν χεῖρα τοῦ Μεγάλου Αὐθέντου καὶ ἐπειδὴ ἤθελε χρήματα προσεκάλεσα τοὺς ἐμπόρους, ἵνα τοῦ κάμω μίαν προκαταβολὴν ἔναντι τῆς καταθέσεως, ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὸ αὐτόθι Θησαυροφυλάκιον καὶ μοῦ προσήγαγε τὸ ἐσώκλειστον πιστοποιητικὸν τοῦ Πατριάρχου...»

[Ὁ Βάβλος παραθέτει τοῦτο εἰς Ἰταλικὴν μετάφρασιν, ἀλλὰ τὸ πρωτότυπον τὸ ἀνεύρομεν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Γερουσίας (Senato Mar) καὶ εἰς τὴν δέσμην ἀριθ. 281 τοῦ 1632, καὶ ἔχει ὡς ἔπεται]:

Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ κλπ.

† διὰ τῶν παρόντων ἡμετέρων γραμμάτων, βεβαίως καὶ ἀσφαλῶς πιστούμεθα ὅτι ἐνώπιον ἡμῶν ἦλθον οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι μάρτυρες, οἵτινες ἐξετασθέντες παρ' ἡμῶν ἀκριβῶς, εἰ γινώσκουσιν πόσα παιδιά κατέλιπε νόμιμα, μετὰ τὸν θάνατον, ὁ ποτε Ράδουλ Βοεβόνδας ὃς ἦν αὐθέντης ἐν τῇ Μολδοβλαχίᾳ, οἱ δὲ μεθ' ὄρκου ἐβεβαίωσαν ἡμᾶς ὅτι οὐ κατέλιπεν ἢ δύο, ἓνα μὲν ἄρρενα Ἀλέξανδρον Βοεβόνδαν καλούμενον, κατὰ τὸ παρὸν ἐτῶν ὄντα δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ θῆλυ ἐν καλουμένην Αἰκατερίνην κατὰ τὸ παρὸν, ἐτῶν οὔσαν πέντε καὶ δέκα, ἅτινα παιδιά ὡς γνήσιοι κληρονόμοι ἐλευθέρως καὶ νομίμως ἐκληρονόμησαν πάντα τὰ ὑποστατικά, κινητά τε καὶ ἀκίνητα τοῦ αὐτοῦ ποτε Ράδουλ Βοεβόνδα παραυτίκα μετὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον· ἀναλίσκοντα αὐτὰ ὡς αὐτοῖς ἀρεστὸν ἦν, μηδενὸς ἐναντιουμένου αὐτοῖς τὸ παράπαν, οὔστινας κληρονόμους τὸν τε Ἀλέξανδρον καὶ Αἰκατερίνην πάντες κοινῶς ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γνω-

ρίζουσιν ἀναμφιβόλως μόνους γνησίους καὶ νομίμους εἶναι, μηδὲ εἶναι ἕτερόν τινα ἄρρεν ἢ θῆλυ τοῦ ἄνωθεν ποτὲ Ράδουλ Βοεβόνδα κληρονόμον γνήσιον, ἢ τούτους εἰς τοῦτο ὠμομόκασι οἱ κάτωθεν μάρτυρες ὅτι ἀληθὲς οὕτως ἔχει καὶ εἰς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν ἐκάστου παρακληθέντες ἡμεῖς παρὰ τοῦ ἄνωθεν Ἀλεξάνδρου καὶ Αἰκατερίνης, τῶν κληρονόμων, ἐγράψαμεν τὸ παρόν.

Ἐγράφη τὸ παρὸν ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ τῇ 15 Ἰουνίου αἰκῆ¹, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ζοζλ². Μάρτυρες: ὁ εὐγενὴς μισερ Μικὲς Καβάκος, ὁ μέγας ρήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κύρ Μιχαήλ, ὁ δικαιοφύλαξ κύρ Δημήτριος καὶ Μιχαῆλος ὁ Λαμπαδάριος, οἱ εἰς πίστωσιν καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐν μηνὶ Ἰουνίου Ἰνδ. ιβ³

21 Ἰουλίου 1629 «... ἦλθεν ἐσχάτως ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Μήλου ὁ ὁποῖος, παρὰ τὰ γραφέντα ὑπὸ τοῦ προξένου, λέγει ὅτι τὴν καμάραν ποὺ ἔκαμε, τὴν ἔκαμεν, ἵνα στερεώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅτι εἶναι διατεθειμένος νὰ εὐρίσκηται εἰς καλὰς σχέσεις μὲ μὲ τοὺς Λατίνους...»

27 Ὀκτωβρίου 1629 «... μοῦ γράφει ὁ ἐν Μήλῳ Πρόξενος ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου σταλεῖς ἐκεῖσε Σωφρόνιος Μουτάκος, Πρωτοσύγγελος, παρέδωκε τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸν Πρόξενον τὴν 25 Ἰουλίου παρελθόντος, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ πληθυσμοῦ...»

24 Νοεμβρίου 1629 «... ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀπέστειλε τὴν κάτωθι ἐπιστολήν, ἰδιόγραφον:

«Illustrissimo
il caprichiagassi del Bei di Bogdania
che è Amet Agà, mi ha portato questa
supplica e mi pregò che la facci capi-
tar a V. E. essendo che la supplica a
nome di Alessandro figliol di Radul
Voivoda che al presente è in Bogda-
nia; per me la supplico che eseguisca
conforme la continentia della presente,
nè altro occorrendo, le baccio le mani.

di V. E. Illma

affezionatissimo servitore
il Patriarca di Costantinopoli

(Μετάφρασις)

«Ἐκλαμπρότατε, ὁ ἀρχιθυρωρὸς τοῦ μπέη
τῆς Μπογδανίας ποὺ εἶναι ὁ Ἀχμέτ Ἀγᾶς,
μοὶ ἔφερε αὐτὴν τὴν ἔκκλησιν καὶ μὲ πα-
ρεκάλεσε νὰ τὴν διαβιβάσω εἰς τὴν Ὑμ. Ἐξ.
Ἡ ἔκκλησις γίνεται ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀλε-
ξάνδρου υἱοῦ τοῦ Ράδουλ Βοεβόνδα, ὅστις
εἶναι τώρα εἰς τὴν Μπογδανίαν καὶ παρα-
καλῶ ἵνα ἐνεργήσητε συμφώνως μὲ τὸ πε-
ριεχόμενον ταύτης. Μὴ ἔχων ἕτερον Σᾶς
φιλῶ τὰς χεῖρας.

τῆς Ὑμετ. Ἐκλαμπροτάτης Ἐξοχότητος
λίαν ἀφωσιωμένους θεράπων
ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως

¹ 1629   ² 7137

³ Ὁ Βάυλος ὅστις διεβίβασε τὸ πατριαρχικὸν γράμμα εἰς Βενετίαν, ἵνα ἡ Γερουσία μεταβιβάσῃ τὴν κυριότητα τῶν 18900 Ἐνετικῶν φλωρίων, κατατεθειμένων εἰς τὸ Θησαυροφυλάκιον ὑπὸ τοῦ θανόντος Radul, εἰς τοὺς κληρονόμους των, βεβαίωσεν ὅτι τὰ γράμματα τὰ περιέχοντα τὴν χρονολογίαν ἐγράφησαν διὰ χειρὸς τοῦ Κυρίλλου.

[Ἡ ἔκκλησις ἀναφέρει ὅτι ὁ Ράδουλ εἶχε καταθέσει εἰς τὸ ἐν Βενετία θησαυροφυλάκιον ἐφάπαξ χρυσᾶ οὐγγαρά 19646 ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα μετὰ τὸν θάνατόν του περιέλθουν εἰς τοὺς υἱούς του, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἤδη συνεννοηθῆ μετ' ἐμπόρους τῆς Βενετίας, ἵνα τὰ ἀποσύρουν.

Τὴν ἔκκλησιν ὑπογράφουν ὁ Ἀχμέτ Ἀγᾶς καὶ κάποιος Κυριαζῆς.]

12 Ἰανουαρίου 1630 (Registro deliberazioni) «... εἰς αὐτὸν ἐκεῖ τὸν Ἑλληνα Πατριάρχην τοῦ ὁποίου ἀπεδέχθημεν εὐχαρίστως τὰς καλὰς πράξεις πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Δημοκρατίας καὶ ἐμάθομεν τὰς εὐνοϊκὰς λύσεις πού ἔδωκεν εἰς διαφόρους Ὑμετέρας προτάσεις, ἐπιθυμοῦντες νὰ δώσωμεν ἀπτὰ δείγματα τῆς εὐαρεσκείας μας, κατόπιν συνεννόησεως καὶ μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Κρήτης, ἐπιτρέπομεν, ἵνα τὴν ποσότητα ἐλαίου τὴν ὁποῖαν ὡς ἐλεημοσύνην συνάξουν οἱ ἐν Κρήτῃ Ἑλληνορθόδοξοι, δύναται νὰ τὴν ἐξαγάγῃ ἐλευθέρως ἐκ Κρήτης... »

[Ἀπαντῶν εἰς τὸ ἔγγραφο τοῦτο τῆς Γερουσίας ὁ Βάυλος γράφει]:

«... εἰς τὸν Κ^{ον} Πατριάρχην θὰ ἀνακοινώσω τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἑξοχωτάτης Γερουσίας καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ μείνῃ πολὺ εὐχαριστημένος διὰ τὴν ἐκτίμησιν πού τρέφει ἡ Γερουσία πρὸς τὸ πρόσωπόν του... »

24 Μαρτίου 1630 (Registro Deliberazioni) Ἀπόσπασμα ψηφίσματος τῆς Γερουσίας διαβιβασθὲν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν ἐκεῖ Βάυλον:

«... εἰς τὸν αὐτόθι Πατριάρχην ὁ ὁποῖος μετ' ὅσον ἐνδιαφέρον ἐνεργεῖ διὰ τὴν στρατολογίαν ἐθελοντῶν καὶ διὰ τὴν ἐξαγωγήν σίτου διὰ λογαριασμόν τῆς Δημοκρατίας καὶ δεικνύει οὕτω φανερὰ τὰς καλὰς του διαθέσεις, ὡς καὶ διὰ τὴν ἐγκαρδίαν ἀφοσίωσιν πού τρέφει πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἀγαπητότατος υἱὸς καὶ ὑπήκοος τῆς Δημοκρατίας, ἐπιθυμοῦντες νὰ διαδηλώσωμεν τὴν μεγάλην συμπάθειαν καὶ ἀφοσίωσιν πού τρέφομεν πρὸς αὐτὸν καὶ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰς συχνὰς ἐνοχλήσεις τὰς ὁποίας ὑφίσταται καὶ τὰς δαπάνας εἰς αὐτὴν ὑποβάλλεται, ὅπως διατηρῆ τὴν ὑψηλὴν θέσιν πού κατέχει, παραγγέλλομεν νὰ τῷ καταβάλλητε, ὡς δῶρον, ρεάλια τριακόσια εἰς μετρητά... »

8 Μαρτίου 1631 (φάκελλος 112) «... ἀπέθανε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ εἰς ἑλλην ὀνόματι Σκαρλάτος, ὁ ὁποῖος, πτωχὸς ὢν, ἐδημιούργησε σημαντικὴν περιουσίαν διαχειρισθεὶς τὰ τελωνεῖα καὶ ἄλλους φόρους τοῦ Βασιλέως καὶ τούτου ἕνεκα κυκλοφορεῖ ἡ φήμη ὅτι, ἀποθνήσκων, ἀφῆκε τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου εἰς χρυσὸν καὶ ἄλλα μετρητά, ἧτοι ποσὸν ἐξαιρετικὰ σημαντικόν. Ὁ δεφτεροδάρης, μεταχειρισθεὶς, ὡς πρόσχημα τὸ ὅτι ἡ διαχείρισίς του δέν ὑπῆρξε τιμία, προσπαθεῖ νὰ οἰκειοποιηθῆ ἕνα μεγάλο ποσὸν τῆς περιουσίας, τὸ ὁποῖον, ὡς ἰσχυρίζεται, εἰσεπράχθη παρανόμως ἀπὸ τὸν λαόν. Ἡ σύζυγος καὶ αἱ θυγατέρες τοῦ ἀποβιώσαντος προσπαθοῦν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ

¹ Κατάστιχον περιέχον τὰ πρακτικὰ τῆς Γερουσίας τὰ σχέσιν ἔχοντα μετ' ἡν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν.

τὸν Δεφτεροδάφην διὰ δωροδοκίας καὶ προσποιῶνται ὅτι εἶναι πτωχαί, ἀλλὰ μέχρι στιγμῆς ἢ ὑπόθεσις παραμένει ἐκκρεμῆς καὶ ἐπειδὴ ὁ ρηθεὶς Σκαρλάτος εἶχε καταθέσει 14000 νομίσματα χρυσᾶ εἰς τὸν αὐτόθι Banco Giro, οἱ κληρονόμοι ἐννοοῦν νὰ εἰσπράξουν τὸ ποσὸν τοῦτο. Ἐπισυνάπτω αἴτησιν τῶν ἐνδιαφερομένων ὡς καὶ δύο πιστοποιητικὰ τοῦ Πατριάρχου . . . »

Ἴδου τώρα τὰ πιστοποιητικὰ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου γραμμένα ἰδίᾳ χειρὶ καὶ Ἑλληνιστὶ καὶ Ἰταλιστὶ:

Κύριλλος Ἐλέφ Θεοῦ κ.τ.λ.

«Ἡ μετριότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς βεβαιωτηρίου καὶ ἀσφαλοῦς γράμματος δῆλον καθίστησι πᾶσιν ὅτι τοῦ χρησιμωτάτου καὶ εὐγενοῦς ἄρχοντος κυρίου Σκαρλάτου, τὸ ζῆν ἀποβαλόντος, ἔμειναν αἱ τρεῖς θυγατέρες αὐτοῦ γνήσiai καὶ καθολικαὶ κληρονόμοι πάντων τῶν αὐτοῦ χρημάτων τε καὶ πραγμάτων, ὧν ἡ μὲν πρώτη ὀνομάζεται Ζαφεῖρα, ἡ δὲ δευτέρα Ἀσανίνα καὶ ἡ τρίτη Ρωξάνδρα δόμνα. Αὗται αἱ τρεῖς θυγατέρες αὐτοῦ εἰσὶ καὶ λέγονται γνήσια καὶ καθολικὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ κληρονόμοι τοῦ θανόντος ἄρχοντος κυρίου Σκαρλάτου, ἠτήσαντο δὲ ἅπασαι αἱ τε θυγατέρες αὗται ἢ Ζαφεῖρα, ἢ Ἀσανίνα καὶ ἢ Ρωξάνδρα καὶ ἢ μήτηρ αὐτῶν Κοκώνα, ὅπως ἐγγράφως τοῖς δηλώσωμεν τοῖς εἰδέναι θέλουσιν. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἀληθῆ καὶ ἀμετάθετον πίστιν τῆς ἡμῶν μετριότητος γέγραπται ἢ παροῦσα ἐγγραφὸς καὶ ἀσάλευτος μαρτυρία, τὴν βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας δεικνύουσα οἷς ἀνήκει . . . ἐν ἔτει α^Ϟχ^Ϟλ^Ϟα^Ϟ

ἐν μηνὶ Ἰουνίου κε' Ἰνδ. ιδ'.

6 Μαΐου 1631 « . . . ἐπέτυχον ἀπὸ τὸν Ἑλληνα Πατριάρχην μίαν ἐπικύρωσιν τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ τίτλου κυριαρχίας διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Μήλου, δυνάμει τῶν ὁποίων θὰ ἐξακολουθήσῃ ἔσσει ἢ κυριαρχία τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας, ἢ ὁποία θὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ἀποστέλλῃ ἴδιον λειτουργὸν τοῦ Ὑψίστου εἰς τὴν εἰρημένην Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων . . . »

«Cyrillo Patriarca di Constantinopoli

Facciamo ampla et indubitata fede ovunque perveniranno le presenti nostre e testificamo qualmente il quodam Scarlato Volino habitante qui in Constantinopoli, alla morte sua ha lasciato per sui heredi le tre sue figliole chiamate per nome, la prima Zafira, la seconda Assanina, la terza Roxandra, uniche vere e legitime sue heredi et insieme la loro madre chiamata Cocona di Giorgio, moglie di detto quodam Scarlato e cosi ad istancia loro perchè ciò sia manifesto a qualsivoglia, habbiamo scritto la presente fede e autenticata nella Cancelleria nostra Patriarcale, in quobus fidem ecc.

Data in Constantinopoli alli

25 Zugno 1631

Cyrillo Patriarcha di Constantinopoli ho traduto dal grecho autentico e scritto di mano propria.

(Παραπλεύρως τῆς ὑπογραφῆς ὑπάρχει σφραγὶς ἐξ ἰσπανικοῦ κηροῦ παριστῶσα τὴν Παναγίαν χειροκρατοῦσαν).

Ἴδου τὰ Πατριαρχικά Γράμματα ἅτινα ὁ Βάβυλος παραθέτει εἰς τὴν Ἱταλικὴν καὶ ἡμεῖς τὰ μετεφράσαμεν :

« Κύριλλος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κλπ.

Σεβασμιώτατε Ἐπίσκοπε Μήλου Κύριε Μελέτιε καὶ λοιποὶ ἔντιμοι κληρικοὶ καὶ ἐπίλοιποι Χριστιανοί, ἡ χάρις καὶ εἰρήνη Κυρίου τοῦ Θεοῦ εἴη μεθ' ὑμῶν.

Ἐγράψαμεν καὶ προηγουμένως Ὑμῖν διὰ τὸ ζήτημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τὴν ὁποίαν πρὸ καιροῦ ἐδώσαμεν καὶ ἐχαρίσαμεν ἔσαι εἰς τὴν Γαληνοτάτην καὶ Χριστιανικωτάτην Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας καὶ εἴχομεν παραγγεῖλει τὴν Ὑμετ. Σεβασμιότητα καὶ τοὺς ἄλλους Κληρικοὺς καὶ τοὺς ἐπιλοίπους Χριστιανούς, ὅτι μᾶς εἶχε φανῆ πρόσφορον καὶ ἀναγκαῖον καὶ τώρα πάλιν διὰ τῶν παρόντων γραμμάτων σαφέστερον γράφομεν Ὑμῖν καὶ Σᾶς παραγγέλλομεν νὰ παραδώσητε τὴν ἐν λόγῳ Ἐκκλησίαν τῶν Ἁγ. Ἀναργύρων εἰς χεῖρας τοῦ Ἱερομονάχου Στεφάνου Γκρίττι, τοῦ Αὐγουστινιανοῦ Τάγματος, ὅστις ἀπεστάλη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Μῆλον παρὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου Γεν. Διοικητοῦ τῆς Κρήτης καὶ νὰ μὴ κάμητε διαφορετικά, διότι τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων τὴν ἐδώκαμεν καὶ τὴν ἐχαρίσαμεν ἔσαι εἰς τὴν Γαληνοτάτην καὶ Χριστιανικωτάτην Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας καὶ κανεῖς νὰ μὴν ἐναντιωθῆ καθ' οἶονδῆποτε τρόπον, οὔτε ὁ Ἐπίσκοπος, οὔτε ἄλλος τις ἀλλά, χωρὶς ἀναβολῆν, νὰ ἐκτελέσητε ἐκεῖνο πὸν διατάσσομεν καί, ἂν τυχόν τις ἤθελε δειχθῆ τόσον προπετής, εἴτε ἱερεὺς, εἴτε κληρικὸς εἶναι οὗτος, θὰ ἀφορισθῆ καὶ θὰ τεθῆ εἰς ἀργίαν. Αὐτὰ γράφομεν εἰς Ὑμᾶς διὰ τῶν παρόντων γραμμάτων καὶ ἔστωσαν πρὸς εἴδησίν σας.

Ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ 1631 Ἰνδ. 14^η

β' γράμμα

Πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Μήλου.

Σεβασμιώτατε Ἐπίσκοπε κτλ. Σᾶς κάμνω γνωστὸν ὅτι ὁ Φράγγος Ἐπίσκοπος ὁ αὐτόθι διαμένων ἐπὶ τοῦ παρόντος, παραπονεῖται, διότι εἰς τὰς ἰδιοκτησίας τῆς Ἐπισκοπῆς ἔχει καὶ αὐτὸς τὸ μέρος του, τὸ ὁποῖον ὑμεῖς σφετερίζεσθε καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ἵνα τῷ ἀποδώσητε τὰ δικαίως αὐτῷ ἀνήκοντα. Διὰ ταῦτα παραγγέλλομεν καὶ διατάσσομεν Ὑμᾶς, ἵνα, ἄνευ ἀναβολῆς, φροντίσητε νὰ ἱκανοποιήσητε τὸν ἐν λόγῳ Φράγγον Ἐπίσκοπον καὶ νὰ τῷ ἀποδώσητε ἐκεῖνο πὸν τῷ ἀνήκει δικαιοματικῶς καὶ οὕτως ὑπάρξῃ μεταξὺ Ὑμῶν εἰρήνη καὶ ἀγάπη. Ἔτι δὲ μάθετε ὅτι ἐπιθυμία ἡμῶν εἶναι νὰ γνωρισθῆτε καλλίτερον μετ' αὐτοῦ, πρᾶγμα πὸν ἔως τώρα δὲν ἐκάματε διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Γαληνοτάτη καὶ Χριστιανικωτάτη Δημοκρατία τῆς Βενετίας εἶναι ἐκεῖνη πὸν ἀγαπᾷ καὶ προστατεύει τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, περισσότερον ἀπὸ οἶονδῆποτε ἄλλον Πρίγκιπα, ὡς τοῦτο πράγματι προκύπτει καὶ δι' αὐτὸ ὅλοι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχομεν καθῆκον νὰ εἴμεθα ἀφωσιωμένοι πρὸς ἐκείνην τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν. Ἀλλά, ὅπως τὸ ἐναντίον, ἐδῶ μανθάνομεν ὅτι ἡ Ὑμετ. Σεβασμιότης, ὅχι μόνον δὲν δεικνύει σημεῖον τι ἀγάπης, ἀλλ' ὅτι ἐκφράζεται κατὰ τρόπον μὴ ἀρμόζοντα. Ἡ τοιαύτη

συμπεριφορὰ Ὑμῶν, πολὺ μᾶς δυσαρεσεῖ καὶ εἴχετε ὑποχρέωσιν νὰ συμμορφωθῆτε μετὰ τὴν διαταγὴν μας, προκειμένου μάλιστα περὶ μιᾶς τόσον δικαίας ὑποθέσεως· οὐδὲν ἤττον τῶρα σᾶς παραγγέλλομεν, ἵνα τοῦ λοιποῦ εἴσθε πολὺ ἐπιφυλακτικὸς καὶ νὰ φροντίσητε νὰ δώσητε ἡμῖν ἱκανοποίησιν διὰ τῆς φιλικῆς καὶ ἀφωσιωμένης ὑμῶν διαγωγῆς πρὸς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν καὶ ὡς Σᾶς διέταξα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων, νὰ λάβητε τὴν ἄμεσον φροντίδα νὰ τὴν παραδώσητε εἰς τὸν αἰδέσιμον Πάτερ Στέφανον Γκρίτι, Αὐγουστιανὸν ἀποσταλέντα αὐτόθι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου Διοικητοῦ τῆς Κρήτης καὶ ἄλλο τι δὲν σᾶς γράφω ἐπὶ τοῦ παρόντος, μόνον νὰ φέρεσθε συνετῶς καὶ ὡς ἀρμόζει. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μεθ' Ὑμῶν.

γ' γράμμα

Τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν Λατίνον Ἐπίσκοπον τῆς Μήλου Μιχαὴλ Μπερνάρδον.

«Κατέστησα γνωστὴν εἰς ὑμᾶς τὴν ἀπαρέσκεϊαν ποὺ ἐδοκίμασα ὅταν ἔμαθα ὅτι κατὰ τὴν εἰς Μῆλον ἀφίξίν σας, δὲν ἐτύχετε τῆς ἱκανοποιήσεως ἣν ἐπεθυμεῖτε καὶ δι' αὐτὸ εἶχον γράφει σχετικῶς, ὅτι ἐνόμιζον κατάλληλον εἰς τὴν περίστασιν καὶ ἔκτοτε ἔγραψα κατ' ἐπανάληψιν σχετικῶς καὶ ἤδη διὰ τῆς παρούσης μου κρίνω σκόπιμον νὰ πληροφορήσω τὴν Ὑμετ. Σεβασμιότητα, ὅτι κατόπιν εἰδικῆς διαταγῆς ἡμῶν πρὸς τὸν Ἑλληνα Ἐπίσκοπον Κύρ Μέλετιον καὶ πρὸς ὄλους τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀντιποιοιυμένους, οὗτοι ὀφείλου, τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων, τὴν παρ' ἡμῶν χαρισθεῖσαν καὶ ἑσαεὶ παραχωρηθεῖσαν εἰς τὴν Γαληνοτάτην καὶ Χριστιανικωτάτην Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας, νὰ τὴν παραδώσουν ἐν ὀνόματι τῆς Δημοκρατίας ταύτης, εἰς τὸν αἰδέσιμον πάτερ Στέφανον Γκρίτι μοναχὸν τοῦ Αὐγουστιανοῦ Τάγματος, ἀποσταλέντα ἐξ ὀνόματος τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου Διοικητοῦ Κρήτης, ἀλλ' ὅτι εἰς τὴν ρηθεῖσαν Ἐκκλησίαν, ὑμεῖς δὲν θὰ ἔχητε νὰ ἀναμιχθῆτε ποσῶς, καθόσον ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Ὑμετ. Ἐπισκοπήν, ἀλλ' ἀπὸ μόνην τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐδωρήσαμεν ταύτην καὶ ἑσαεὶ παρεχωρήσαμεν. Καί, ἂν εἰς τὰς πρώτας ὑμῶν ἐπιστολὰς ὑπάρχει ἄλλο τι διάφορον τῆς παρούσης, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἤμην καλῶς πληροφορημένος ὅπως τῶρα. Ταῦτα ἔστωσαν πρὸς γνῶσιν τῆς Ὑμετ. Σεβασμιότητος, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐπικαλοῦμαι ἐν τέλει παρὰ τοῦ Κυρίου, κάθε ἱκανοποίησιν».

Ἐν Κωνσταντινουπόλει 15 Ἀπριλίου 1631

Λίαν ἀφωσιωμένος σας

Κύριλλος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως

Ἴδου καὶ τὸ Ἰταλικὸν κείμενον τοῦ ἄνω γράμματος, γραφέντος ἰδιοχείρως παρὰ τοῦ Κυρίλλου:

Reverendo Monsignore, ho fatto intendere a V. S. R^{ma} quanto disgusto io habbi pigliato perchè avevo inteso che nell'arrivo suo a Milo, V. E. R^{ma} non hebbe la soddisfazione che desiderava per il che io quello mi era parso esser a

proposito eome anco ho fatto con replicate et anco per le presenti espresso al Signor Vescovo Greco Meletio et a tutti li altri pretendenti debbano la chiesa di S. Anargiri da noi donata et in perpetium concessa alla Ser^{ma} et Christianissima Rep^{ca} di Venetia, consegnare a nome di essa Rep^{ca} al R^{do} padre fra Stefano Gritti Augustiniano et alli altri suoi successori, mandato per nome di essa Ser^{ma} Rep^{ca} dall' Ecc^{mo} Generale di Candia che però in detta chiesa non se impedirà niente V. S. R^{ma} come cosa non dipendente dal Vescovato ma da sola Ser^{ma} Rep^{ca} alla quale essa chiesa noi habbiamo donato et in perpetuo concesso che se nelle prime nostre lettere habbiamo qualche altro di differente da questo, ciò fù perchè non ero bene informato come hora. Tanto sia per aviso di V. S. R^{ma} al quale per fine prego dal Signore ogni contento.

Di Costantinopoli 15 Aprile 1631
al Rev^{do} Michele Bernardo, Vescovo di Milo
aff^{mo} Cirillo Patriarcha di Costantinopoli

Ἰδὸν καὶ ἄλλο γράμμα τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν ἐν Μήλω Ἑλληνορθόδοξον Ἐπίσκοπον τὸ ὁποῖον ὁ Βάβλος τὸ παραθέτει ἰταλιστί.

(Μετάφρασις)

«Σεβασμιώτατε Ἐπίσκοπε τῆς Μήλου Κύριε Μελέτιε.

«Μολονότι ἐγράψαμεν τόσας ἐπιστολάς διὰ τὸ ζήτημα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, ὅπως τὴν παραδώσῃτε εἰς τὸν Αὐγουστινιανὸν μοναχόν, ἐν τούτοις ἕξακολουθεῖς ἀνθιστάμενος μὲ διαβολικὴν ἐπιμονήν. Εἶσαι συνεπῶς πανμένος ἀπὸ κάθε ἱεροτελεσίαν καὶ θὰ εἶσαι ἐπίμεμπτος καθ' ὅλον τὸν βίον σου ἐφ' ὅσον ἕξακολουθεῖς τὴν αὐτὴν συμπεριφορὰν. Νὰ δώσῃς ἀμέσως ἀπόκρισιν καὶ ἂν δὲν θέσῃς πέρας εἰς τὰ ἀναρμόδια αὐτὰ φερσίματά σου, σὺ καὶ πᾶς ἄλλος πού θὰ ἐναντιωθῇ θὰ εἶναι ἀφωρισμένος καὶ διαλυτὸς ἐν τῇ ζωῇ, ἀδιάλυτος δὲ μετὰ θάνατον.»

Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 17 Ἰουνίου 1631
ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος

17 Σεπτεμβρίου 1631 (φάκελλος ἀρ. 112) «... Εἶδον τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἐν Ρώμῃ πρέσβευος καὶ τὰ ἐκεῖ τεκταινόμενα κατὰ τοῦ Σεβασμιωτάτου τούτου Πατριάρχου, τόσον πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν, ὅστις ἐμφορεῖται πάντοτε ἀπὸ τὰ καλλίτερα αἰσθήματα ἐναντι ἡμῶν καὶ εἶναι διαρκῶς διατεθειμένος νὰ προστατεύῃ τὰ τοῦ Δημοσίου συμφέροντα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, πόσον ἐπιζημία θὰ ἦτο ἡ ἕξωσίς του ἀπὸ τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, ὅχι μόνον λόγῳ τῶν πλεονεκτημάτων τὰ ὁποῖα προσπορίζει ἢ προσωπικότης του, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ ἐνδεχόμενος διάδοχός του θὰ ἦτο ἀκόμη περισσότερον ἐπιβλαβής, ὅστις θὰ ἐνεφορεῖτο ἀπὸ αἰσθήματα ἐντελῶς ἐναντία. Θὰ ἐπεθύμουν, ὡς ἔκαμα καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, νὰ ἀνακοινώσω τὰ πάντα εἰς τὸν Πατριάρχην, διότι ὁ Ἱεράρχης οὗτος εἶναι ἄξιος πάσης συμπαθείας καὶ εἰλικρινοῦς ἐμπι-

στοσύνης, ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπω εἰς τὰς ἐπιστολάς τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος ὅτι τὰ ἀνακοινούμενα εἶναι ἀποκλειστικῶς πρὸς καθοδήγησίν μου, ἀναβάλλω κάθε περαιτέρω ἐνέργειαν μέχρι νεωτέρας διαταγῆς. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου θεωρῶ σκόπιμον νὰ ἀναφέρω ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς παρελθόντας μῆνας μοὶ εἶχεν ἀνακοινωθῆ ἔμπιστευτικῶς ὅτι ὁ Πατριάρχης κατάκοπος ἀπὸ τὰς συχνὰς ἐνοχλήσεις τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Ἱησουϊτῶν, εἶχε προβῆ εἰς διαβήματα ἐπιζητῶν προσέγγισίν τινα μετ' αὐτῶν, τώρα ὁ Πατριάρχης μοὶ ἔστειλεν εἰς ἀπάντησιν τῶν διατιπωθέντων φόβων μου, αὐτόγραφον γράμμα—τὸ ὁποῖον ἔχω μαζί μου—καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ πιστεύσω ὅτι ὡς πιστότατος καὶ λίαν ἀφωσιωμένος τῆς Γαληνοτάτης Δημοκρατίας δὲν προέβη εἰς παρομοίας ἐνεργείας καὶ ὅτι, ἂν τυχὸν ἐσκέπτετο νὰ ἀρχίσῃ τοιαύτας διαπραγματεύσεις, θὰ ἔσπευδε νὰ μὲ καταστήσῃ ἐνήμερον τῶν πάντων. Μὲ διαβεβαιοῖ τέλος ὅτι ἐκ μέρους του ὄχι μόνον δὲν προῆλθον τοιαῦτα διαβήματα, ἀλλ' οὔτε κἂν σκέψις τις περὶ τούτων ἐπέρασέ ποτε ἀπὸ τὸν νοῦν του . . . »

24 Νοεμβρίου 1631 « . . . ὁ Πατριάρχης, κατὰ τὴν παροῦσαν ἀλλαγὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἐκτὸς μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν καταβληθέντων μέχρι τοῦδε, ἐπεφορτίσθη καὶ μὲ τὴν καταβολὴν μισθοδοσιῶν εἰς τὸν στρατόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ τῷ δημιουργήσῃ μιαν δαπάνην ἐκ 10.000 ῥεαλίων ἐτησίως . . . »

7 Δεκεμβρίου 1631 « . . . ὁ Πατριάρχης μοὶ ἔστειλε τὸν ἀνεπιόν του, ἵνα μοῦ ἀνακοινώσῃ τὴν ἐκ Ρώμης ἄφιξιν τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Σόφιας, ὅστις μετέβη κατ' εὐθείαν εἰς τὸ οἶκημα τοῦ Γάλλου πρέσβεως, ὅπου καὶ κατέλυσε καὶ ὅτι ὁ προϊστάμενος τῶν Καπουτσίνων μοναχῶν, εὐνοούμενος τοῦ Πατριάρχου, μετέβη παρὰ τῇ Αὐτοῦ Σεβασμιότητι, ἵνα τὸν διαβεβαιώσῃ, ἕξ ὀνόματος τοῦ νέου Γάλλου πρέσβεως περὶ τῶν καλῶν του διαθέσεων καὶ ὅτι ὁ Γάλλος δὲν ἐννοεῖ νὰ θίξῃ ποσῶς τὰ συμφέροντα τοῦ Πατριάρχου. Ὁ ἀνεπιός του ἐξέφρασε τὴν ὑπόνοιαν ὅτι παρ' ὅλας τὰς δοθείσας διαβεβαιώσεις, φαίνεται ὅτι αἱ ἐνέργειαι τοῦ Γάλλου πρέσβεως στρέφονται κατὰ τοῦ Πατριάρχου. Τὸν ἠὺχαρίστησα θερμῶς διὰ τὰς ἐμπιστευτικὰς ἀνακοινώσεις πού μοῦ ἔκαμε καὶ ἐδείχθη πολὺ ἐπιφυλακτικὸς ἐπὶ τῶν ζητημάτων πού ἔθιξεν οὗτος . . . »

22 Δεκεμβρίου 1631 « . . . ὁ Πατριάρχης τῶν Ἑλλήνων ἐκτὸς τῶν ὄσων ἔγραψα ἤδη ἀναφορικῶς μὲ τὰ τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἐπισκόπου Σόφιας, καταλύσαντος παρὰ τῷ Γάλλῳ πρέσβει, μοὶ ἀνεκοίνωσεν ἐπὶ πλέον, διὰ μέσου προσώπου τῆς ἐμπιστοσύνης του, ὅτι, κατόπιν μεσολαβήσεως τοῦ προϊσταμένου τῶν Καπουτσίνων μοναχῶν, εἶχεν ὀρισθῆ μία συνέντευξις τοῦ πατριάρχου μετὰ τοῦ νέου πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἀμέσως μετὰ τὸ καθιερωμένον χειροφίλημα τοῦ Μ. Αὐθέντου καὶ ὅτι ἐπεφυλάσσετε νὰ μοὶ δώσῃ σχετικὴν εἰδοποίησιν περὶ τῆς σχεδιασθείσης συνομιλίας. Ἀπήντησα εἰς τὸν Πατριάρχην, ἐπαναλαβὼν τὰς προηγουμένας μου συστάσεις, ἵνα, δηλαδή, εἶναι ἐπιφυλακτικὸς καὶ προσεκτικὸς καὶ τέλος ἀνέθετον τὰ πάντα εἰς τὴν ἐγνωσμένην σύνεσίν του. Τώρα ὁ Πατριάρχης εἰς ἐν σημείωμα, τὸ ὁποῖον μοὶ ἀπέστειλε μὲ ἔμπιστον ἄνθρωπον, ἀνομολογεῖ καὶ παραδέχεται τὰ ὅσα τῷ εἶχον προεῖπει, καὶ γράφει ὅτι ἀνεκάλυψε τὸν ὄφιν ὑπὸ τὰ χόρτα. Μοὶ προσθέ-

τει δὲ εἰς τὸ αὐτὸ σημείωμα ὅτι εἰς τὴν Ρώμην εὐρίσκεται κάποιος Κανάκης Ρόσσι, ἀπελαθεὶς ἐντεῦθεν μετὰ τῶν Ἰησουϊτῶν, ὁ ὁποῖος, ἐπιζητῶν ἐκδίκησιν, ἐνεργεῖ εἰς τὴν Αὐλὴν τῆς Ρώμης κατὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ ὅτι ὁ ἀναχωρήσας πρέσβυς τῆς Γαλλίας, προσπαθεῖ νὰ ρίψῃ τὸν νέον πρέσβυν εἰς τὸν λάκκον ποῦ ἠτοίμασε καὶ ὅτι ἵνα ἐπιτύχουν τοῦ ποθομένου, δὲν θὰ τοῖς ἐπαρκέσῃ ὁλόκληρος ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Τέλος ὁ ἔμπιστος τοῦ Πατριάρχου μὲ παρεκάλεισεν, ἕξ ὀνόματός του, ἵνα καταστήσω γνωστὰ εἰς τὰς ὑμετέρας Ἐξοχότητας τὰ ἐν Ρώμῃ τεκταινόμενα, κατὰ τοῦ προσώπου του, μὲ τὸν σκοπὸν ἵνα, ἂν τὸ κρίνητε εὐλογον, ἐνεργήσῃτε μέσον τοῦ ἐν Ρώμῃ πρέσβεως, ὅπως προληφθοῦν τὰ παρασκευαζόμενα σκάνδαλα . . . »

4 Ἰανουαρίου 1632 « . . . ὁ Πατριάρχης μοὶ ἀνεκοίνωσε τὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Γάλλου πρέσβεως καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι τὸν εὔρε κακῶς διατεθειμένον, καθὸ ὑποστάντα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ προκατόχου του καὶ προσεπάθησε νὰ τὸν καταπέσῃ, ὅπως μεταβάλλῃ γνώμην καὶ ὅτι ὁ πρέσβυς εἶχε μαζί του καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Γραφεῖον τοὺς δύο Ἑλληνας τοὺς ἐλθόντας ἐκ Ρώμης, οἱ ὁποῖοι διαμένουν εἰς τὸ οἶκμα τῆς Γαλλικῆς πρεσβείας, καὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχουν οὔτοι καμμίαν εἰδικὴν ἀποστολήν, ὅτι τοὺς φιλοξενεῖ μόνον καὶ ὅτι περιμένει διαταγὴν ἐκ Ρώμης ἢ παρὰ τῆς Αὐλῆς του, ὅπως τοὺς ἀποστείλῃ

» Περὶ τῆς συνομιλίας μετὰ τοῦ Πατριάρχου μοὶ ἀνέφερον ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας εἷς τινα συνέντευξίν μου μετ' αὐτοῦ. Εὔρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξάρω τὴν μετριοφροσύνην τοῦ Πατριάρχου καὶ τὰς ἄλλας του ἐπαξίας ἀρετάς. Ἐγίνε λόγος καὶ περὶ τῶν τεκταινόμενων καινοτομιῶν καὶ ἔλαβον τὸν λόγον, λίαν ἐπιφυλακτικῶς, ἐπὶ τοῦ ζητήματος, φρονῶ δὲ ὅτι δὲν θὰ ἀποβοῦν ἀνωφελεῖς διὰ τὸν Πατριάρχην αἱ συνομιλίας μου αὗται μετὰ τοῦ Γάλλου πρέσβεως . . . »

21 Ἰανουαρίου 1632 « . . . ὁ Πατριάρχης, παρ' ὅλας τὰς συνεντεύξεις μετὰ τοῦ Γάλλου πρέσβεως καὶ τὰς φαινομενικὰς ἐκμυστηρεύσεις, εὐρίσκεται τῶρα εἰς μεγάλην στενοχωρίαν, ὡς μοὶ ἀνέφερον, διότι ὁ Γάλλος πρέσβυς προσέφερεν εἰς τὸν πρῶτον Βεζύρη καὶ τοὺς ἄλλους Ὑπουργοὺς 50.000 δουκάτα. Ἀντίσταται ὅμως, προσφέρων καὶ αὐτὸς ἄλλο τόσον ποσὸν καὶ μέχρι τοῦδε, ὡς πληροφοροῦμαι, ἔχει μὲ τὸ μέρος του τὸν Βεζύρη καὶ τινας ἄλλους μεγιστᾶνας. Ἐγὼ προσεφέρθημι νὰ τῷ παράσχω πᾶσαν τὴν ἐπιρροήν μου πρὸς ἀνακούφισίν του. Οἱ Ἰησουῖται διείσδυσαν καὶ πάλιν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ ἐπιδεικνύουν πολλὰς φιλοφρονήσεις καὶ τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς συνεννόησιν μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' αὗται εἶναι παγίδες, ἐπιμελῶς κεκρυμμέναί, τὰς ὁποίας ἀντιλαμβάνεται πλήρως ὁ Πατριάρχης. Ἐὰν τυχὸν ὑποκύψῃ οὗτος, θὰ προκληθοῦν, ἀναμφιβόλως, πλεῖστα ἄτοπα . . . »

18 Ἰανουαρίου 1633 (φάκελλος 113). « . . . ὁ Πατριάρχης κατόπιν τῶν συνομιλιῶν τὰς ὁποίας εἶχον μετ' αὐτοῦ, συνεπεῖα διαταγῆς τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος, ἐρωτηθεὶς ἂν εἰς τὴν Ἐπικράτειάν μας ὑπάρχουν διώκται του πολέμοι, ἀπήνησεν ὅτι εἰς τὴν Ζάκυνθον διαμένει ἤδη εἷς Ἑλλήν ὀνόματι Πορφύριος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχίδος, γεννηθεὶς ἐν

Σερβία καὶ εἰς ἄλλος ὀνομαζόμενος Κουτούπης, ὀπαδός του, γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ. Ἐπειδὴ πολὺ τὸν ἠνώχλησαν καὶ κατοπιν ἐγκατεστάθησαν εἰς Ζάκυνθον, ὁ Πατριάρχης παρακαλεῖ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ ἡ ἀναχώρησις ἐκεῖθεν . . . »

2 *Αὐγούστου 1633* (φάκελλος 114) « . . . ὁ Ἐπίσκοπος Μήλου παυθεὶς ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, ἀφοῦ ἐχρησιμοποίησεν ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα ἵνα, ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του καὶ δὲν τὸ κατώρθωσε, παρασυρθεὶς ἀπὸ διαβολικὴν εἰσήγησιν, ἠγόρασε παρὰ τινος Ἑβραίου «σκόνι ἀπὸ διαμάντι» καὶ συνεννοηθεὶς μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς οἰκείους τοῦ Πατριάρχου ἀπεπειράθη νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τοῦ Πατριάρχου. Ἀνακαλυφθεὶς ὠμολόγησε τὰ πάντα, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης, ἀφοῦ τὸν ἐκράτησε μερικὰς ἡμέρας, διὰ τὸν φόβον μήπως γίνῃ Τοῦρκος, τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον. Μόλις ἔλαβον γνῶσιν τοῦ ἐπεισοδίου ἔσπευσα νὰ συγχαρῶ τὸν Πατριάρχην ἐπὶ τῇ διασώσει· ὁ Θεὸς ἠὺδόκησε νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τόσον μέγαν κίνδυνον . . . »

16 *᾽Οκτωβρίου 1633* « . . . καθ' ὃν χρόνον γράφω, μανθάνω μετὰ μεγάλης μου λύπης ὅτι καθηρέθη ὁ Πατριάρχης Κύριλλος καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐτοποθετήθη ὁ τῆς Βερροίας Ἄρχιεπίσκοπος, ὅστις ἐνωθεὶς μεσὰ τοῦ Ἀμασειᾶς κατέβαλε 50 φορτώματα ρεάλια, ἀφοῦ, προηγουμένως ἐξησφάλισε τὴν εὐνοίαν τοῦ Ἀγᾶ τῶν Γεννιτσάρων καὶ τοῦ γηραιοῦ Τοιαούσμπαση Μουσταφᾶ, συμπατριώτου του καὶ συγγενοῦς· ὁ Βερροίας ἀνῆλθε σήμερον εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ Μ. Βεζύρη. Ὁ γηραιὸς Κύριλλος ἀπεσύρθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρέσβεως τῆς Φλάνδρας καὶ ἐκεῖ προσέτρεξαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἱεράρχαι τοῦ Ἑλληνορθόδοξου δόγματος, οἱ ὅποιοι μεθ' ὄρκου προσεφέρθησαν νὰ τὸν συντρέξουν, δηλώσαντες ὅτι δὲν θέλουν νὰ ὑπακούσουν εἰς ἄλλον Πατριάρχην, παρὰ εἰς αὐτὸν καὶ μόνον. Ὁ Κύριλλος ἔχων μὲ τὸ μέρος του τοὺς πρέσβεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Φλάνδρας, ὡς καὶ τοὺς προκρίτους τοῦ Ἑθνους, ἐλπίζει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν του, πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ μεγίστης δαπάνης. Δὲν ἔλειψα νὰ διαβιβάσω εἰς αὐτὸν ἀμέσως τὰ συλλυπητήριά μου, προσφέρας τὴν μεσολάβησίν μου εἰς ὅ,τι ὁ ἴδιος ἤθελε κρίνει σκόπιμον καὶ τὸν διεβεβαίωσα περὶ τῆς ἄκρας δυσαρεσκείας τὴν ὁποίαν θὰ αἰσθανθῇ ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης ἀπὸ τὴν λυπηρὰν αὐτὴν εἴδησιν. Μοὶ ἀπήντησεν ἐκφράζων τὰς θερμάς του εὐχαριστίας καὶ μοὶ διεμήνυσεν ὅτι, ἐπὶ τοῦ παρόντος, δὲν ἔχει καμμίαν ἀνάγκην καὶ ὅτι θὰ μὲ εἰδοποιήσῃ, ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελεν ἐμφανισθῇ τοιαύτη περίστασις. Θὰ περιμένω τὴν εἰδοποίησίν του, ἵνα συμβάλω μὲ ὅλας μου τὰς δυνάμεις πρὸς ἀνακούφισίν του, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς ποὺ ἔχω παρὰ τῆς Ὑμετέρας Γαληνότητος . . . »

6 *Νοεμβρίου 1633* « . . . ὁ Πατριάρχης Κύριλλος διετέλεσε πανυμένος ἀπὸ τῆς 16^{ης} μέχρι τῆς 22^{ας} ᾽Οκτωβρίου παρελθόντος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ἀφοῦ κατεβλήθησαν ἐν τῷ συνόλῳ 70000 ρεάλια. Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐξευρέθη διὰ δανείων ἐπὶ τόκῳ 18%. Δὲν ἠδυνήθη δὲ νὰ τὸ ἐξοικονομήσῃ ὁ τῆς Βερροίας, διότι τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν του. Τὴν ἀνοδὸν τοῦ Κυρίλλου ὑπεβοήθησαν οἱ πρέσβεις

τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Φλάνδρας ὡς καὶ οἱ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι τῆς Ἐθνότητός του, οἱ ὁποῖοι ἀσμένως ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξεύρουν τὸ ἀναγκαῖον ποσόν. Ἐν τῷ μεταξύ ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν ὁ τῆς Βερροίας, ὅστις τὴν Κυριακὴν (16 Ὀκτωβρίου) πού ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, κατηγόρησεν ἀπ' ἄμβωνος, δημοσίου, τὸν Κύριλλον ὡς συντάκτην τῶν 18 ἄρθρων, μεστῶν αἰρέσεων, δι' ὧν ἐνεφανίζετο ὡς πολέμιος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ὡς ὑποστηρικτὴς τοῦ Καλβινισμοῦ.

Κατόπιν τούτου ὁ Κύριλλος ἠναγκάσθη νὰ φυλακίσῃ τὸν τῆς Βερροίας καὶ τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν ἐπρόφερεν ἀνάθεμα κατ' αὐτοῦ, τοῦ Ἀμασειᾶς καὶ δύο ἄλλων λαϊκῶν ὁπαδῶν του.

Πρὶν ἢ ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον ὁ Πατριάρχης Κύριλλος, δι' ἰδιογράφου ἐπιστολῆς, ἐπιδοθείσης μοι διὰ τοῦ ἐπισκόπου Ἐφέσου, ἐζήτησε νὰ τῷ δανείσω 3-4000 ρεάλια, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τὰ ἐπιστρέψῃ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν, παρεῖχε δὲ καὶ ἀξιολίτους ἐγγυήσεις. Ἐγὼ γνωρίζων ὅτι, ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ἔχω ἀρμοδιότητα νὰ δαπανήσω τόσον ποσόν καὶ ἔχων ἀφ' ἑτέρου ὑπ' ὄψει πόσον ὁ πατριάρχης εἶναι εὐπρόσδεκτος καὶ ἀγαπητὸς εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα, ἥτις μεταξύ τῶν διαφόρων ὁδηγῶν, μὲ διέταξε νὰ φροντίζω νὰ ἔρχωμαι πάντοτε ἀρωγὸς εἰς οἰανδήποτε ἀνάγκην τοῦ Πατριάρχου, ἀπεφάσισα νὰ τῷ δώσω χίλια ρεάλια, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ὑμετέρα Γαληνότης θὰ ἐπεδοκίμαζε τὴν ἐνέργειάν μου ταύτην, ἀλλὰ, ἀποστείλας τὸν διερμηνέα Σαλβάγκο εἰς τοὺς ἐμπόρους τοῦ Γαλατᾶ δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξοικονομήσω οὔτε 100 ρεάλια καὶ μάλιστα εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην δυσκολίαν καὶ διὰ τὰ ἀπαραίτητα ἀκόμη ἔξοδα τῆς Πρεσβείας. Καὶ οὕτω δὲν κατώρθωσα νὰ φανῶ ἀρεστὸς εἰς τὸν Πατριάρχην . . . »

6 Νοεμβρίου 1633 « . . . ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος εὔρε τὸν μεγαλειέτερον ὑποστηρικτὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρέσβευος τῆς Φλάνδρας ὅστις, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ πατριάρχου ἠναγκάσθη νὰ κοιμηθῇ μίαν νύκτα εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς Ἑβραίου· ἀλλὰ καὶ τὸν μεγαλειέτερον πολέμιον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πρέσβευος τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Ἁγίων Πάντων ἦλθε νὰ ἴδῃ διερχόμενον τὸν Μέγαν Αὐθέντην εἰς τινα θέσιν κατάλληλον ὅπου ἠυρισκόμην καὶ ἐγὼ μὲ τὴν οἰογένειάν μου. Λόγου γενομένου περὶ τοῦ Πατριάρχου μοὶ εἶπεν ὁ Πρέσβυς ὅτι *ἂν ἤθελε νὰ δαπανήσῃ ποσόν τι, θὰ ἀφήρῃ τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίλλου*, προσθέσας ὅτι δὲν μισεῖ προσωπικῶς τὸν Πατριάρχην ἀλλὰ τὰ 18 ἐκεῖνα ἄρθρα, τὰ ὁποῖα, ὅταν ἐγὼ ἐδήλωσα ὅτι ἀγνωῶ, ὁ Πρέσβυς προσεφέρθη νὰ μοὶ τὰ δείξῃ, γραμμένα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Πατριάρχου καὶ ὅτι καθ' ὃν χρόνον εἶχε τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξιν, τὸν προσηγόρευσε μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην, τιμήσας αὐτὸν μὲ τὸν τίτλον τοῦ Πανιερωτάτου καὶ ὅταν τὸν ἠρώτησε περὶ τῶν 18 ἄρθρων, ὁ Πατριάρχης ὡμολόγησεν ὅτι ὁ ἴδιος τὰ συνέταξε καὶ τὰ ἔγραψε καὶ ὅταν τὸν παρεκάλεσε νὰ τὰ ἀποκηρύξῃ ὑποσχεθεὶς νὰ τῷ ἐξασφαλίσῃ ἐτήσια ἔσοδα ἐκ 10.000 σκούδων, ἀπὸ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐξασφάλισιν τοῦ προσώπου του, ἐξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως του, ὁ Πατριάρχης ἀπήντησεν, ὅτι ὅχι μόνον δὲν

ἦτο διατεθειμένος νὰ τὰ ἀπαρνηθῆ, ἀλλ' ὅτι ἦτο, τοῦναντίον, ἕτοιμος νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ ἐνώπιον οἰουδήποτε διδάκτορος ἢ θεολόγου ἢ ἤθελε παρουσιασθῆ ὡς ἐναντίου πρὸς ταῦτα. Ὁ Πρόεδρος ἐξώγκωσε τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα καὶ ἐδήλωσεν ὅτι δὲν ἦτο τόσον εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἐν Ρώμῃ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶπεν ὅτι δὲν ἔλαβε καμμίαν ἱκανοποίησιν καὶ ἰδιά ἐξέφρασε παραπόνα, διότι δὲν τῷ ἐπετρόπη νὰ ἔχῃ εἰς τὸ Παρεκκλήσιον τῆς Πρεσβείας τὸ τίμιον Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπέδωκε τὴν αἰτίαν τῆς δυσχερείας ταύτης εἰς τὰς κακοβούλους ἐκθέσεις τοῦ Βικαρίου¹ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη ἐν ἐπίθετον, τὸ ὁποῖον ἀποφεύγω ἐξ αἰδημοσύνης νὰ παραθέσω εἰς τὴν Ὑμετέραν Γαληνότητα . . .»

11 Δεκεμβρίου 1633 « . . . καὶ νέας πάλιν ἐνοχλήσεις ἐδοκίμασεν ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι ὁ Μπουσανεμιτζή², ὅστις εἶναι, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀνέφερα, πρόσωπον μεγάλης ἐπιροῆς παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν Πατριάρχην ἵνα συγχωρήσῃ τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Βερροίας καὶ νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης τῷ ὑπεσχέθη μὲ κάποιαν δυσκολίαν τὴν ἀθώωσιν ὡς καὶ τὴν Ἐπισκοπὴν πού εἶχε πρότερον, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεψε τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον, ἐξωργίσθη σφόδρα ὁ Μπουσανεμιτζή καὶ ἀποφυλακίσας δύο ὄπαδούς τοῦ τῆς Βερροίας, τοὺς ἔστειλεν ἀμέσως εἰς ἀναζήτησίν του καὶ εἰς τὴν μετάκλησίν του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Κατόπιν τούτου καίτοι ὁ Πατριάρχης ἐφάνη πρόθυμος νὰ ἀποδεχθῆ ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις — καθόσον προέβλεπεν ἐπικειμένην τὴν καθαίρεσιν ἐφ' ὅσον ἀνεμένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ φθάσῃ ὁ ἀντίπαλός του τῆς Βερροίας ὑποστηριζόμενος ἀπὸ ἕνα τόσον ἰσχυρὸν Ὑπουργὸν — ἐν τούτοις ὁ Μπουσανεμιτζή ἠρνήθη νὰ δεχθῆ οἰονδήποτε ἐκ τῶν προσφερομένων δώρων, εἰπὼν ὅτι τὸ πᾶν τώρα ἐναπόκειται εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Μ. Αὐθέντου, ὁ ὁποῖος θὰ διατάξῃ μὲ τὴν συνήθη σύνεσίν του νὰ γίνῃ τὸ καλλίτερον. Παρ' ὅλα ταῦτα χάρις εἰς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Προέσβευτος τῆς Φλάνδρας καὶ εἰς τι δῶρον ὃχι ἀσήμαντον, τὸ ζήτημα διωρθώθη μὲ τὸν ὅρον ὅτι ὁ τῆς Βερροίας θὰ ἔλθῃ ἐδῶ μὲ τὸν προγενέστερον τίτλον πού εἶχε καὶ θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ἢ νὰ μείνῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, ὡς τοῦ ἀρέσει καλλίτερον. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἐν λόγῳ Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι πολὺ δξύνους καὶ πολέμιος κεκηρυγμένος τῶν 18 ἄρθρων, δὲν ἀποκλείεται νὰ συμβοῦν νέαι ταραχαὶ κατὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ παρ' αὐτῆς ἀκόμη τῆς Ἐθνότητός του . . .»

16 Μαρτίου 1634 (φάκελλος ἀρ. 115). « . . . ἐν τοσούτῳ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τῆς Ὑμετ. Γαληνότητος ἀποστέλλω ἀντίγραφον τῶν ἐν λόγῳ 18 ἄρθρων, τὰ ὁποῖα

¹ Τοποτηρητοῦ τοῦ Βατικανοῦ.

² Ἐννοεῖ πιθανώτατα τὸν Μπουσαντζήμπαση. Τὸ λάθος δὲν εἶναι τοῦ Βαῦλου ἀλλὰ τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ἀποκρυπτογράφησιν γραμματέως τοῦ Δουκικοῦ Παλατίου, διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐγράψαμεν, τὰ ἐγγράφα ἐφθάναν εἰς Βενετιὰν κρυπτογραφήματα.

ἔδημοσιεύθησαν εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην, καθὼς ἐπληροφορήθη, ἐξετυπώθησαν ἐν Γερμανίᾳ...¹»

***

Τὸ ἀντίγραφον τῆς ὁμολογίας πίστεως, τὸ ὁποῖον παραθέτομεν περαιτέρω δλόκληρον Ἰταλιστί—ὡς τὸ διεβίβασεν ὁ Βάυλος εἰς τὸν Γαληνότατον πρίγκιπα καὶ διὰ τούτου εἰς τὴν Γερουσίαν τῆς Ἑνετίας—κατόπιν αἰτήσεως ταύτης—εἶναι ἐπισυνημμένον εἰς τὸ ἀπὸ 16 Μαρτίου 1634 ἔγγραφον τοῦ Βαύλου Πέτρου Φοσκαρίνι πρὸς τὸν Δόγην καὶ εὑρίσκεται, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν δέσμην 115 τοῦ Senato Secreta—Dispacci del Baylo di Costantinopli, ἐν τῷ Κρατικῷ Ἀρχεῖῳ Βενετίας.

Τὰ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ περιεχόμενα ἄρθρα εἶναι τὰ ἴδια καὶ ἀπαράλλακτα μέχρι καὶ τοῦ 14^{ου} συμπεριλαμβανομένου, μὲ τὰ δημοσιευθέντα τὸ 1718 ἐν Ἀμστελλοδάμῳ εἰς τὸ σύγγραμμα «LETTRES ANECDOTES DE CYRILLE LUCAR κ.λ.π. σελ. 237-253—Ἑλληνιστί καὶ Γαλλιστί. Ἀπὸ τοῦ 15^{ου} ὅμως ἄρθρου παρατηροῦνται οὐσιώδεις τινὲς διαφο-

¹ Τὸ ψήφισμα τῆς Γερουσίας περιέχεται εἰς τὴν δέσμην ἀρ. 25 Deliberazioni Costantinopoli καὶ εἶναι τῆς 28 Δεκεμβρ. 1633, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Βάυλον καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

(Μετάφρασις)

«... caro ci è stato d'intendere il modo riservato con che a gusto del Patriarca Greco Cirillo havete professato interesse nella di lui restituzione nel grado suo di prima senza divenire ad esborso alcuno di denaro et tuttavia lo assisterete, occorrendo, secondo le nostre commissioni¹ di ufficiose, rimostranze della benevolenza che se gli porta pur senza altro impiego di esborsi, massime, nella controversia che passa, che gli opponghi l'ambassador di Francia che sosteniti 18 articoli di nuove oppinioni e che questi si avvicinano alla professione di altri ministri² di Principi che lo favorischino e lo protegghino, inviandoci copia di essi articoli che ricercherete di haver sotto mano, senza che se ne risappia da alcuno che li vogliate vedere et trasmettere altrove...»

Εὐχαρίστως ἠκούσαμεν τὸ ἐπιφυλακτικὸν ἐνδιαφέρον πού ἐπεδείξατε κατὰ τὴν ἐπαναφορὰν εἰς τὸν πρότερον θρόνον τοῦ Ἑλληνος Πατριάρχου Κυρίλλου, χωρὶς καταβολὴν χρηματικῆς τιμῆς ποσοῦ. Θὰ ἐξακολουθήσητε νὰ τὸν ὑποστηρίξητε εἰς τὰς ἀνάγκας του, συμφώνως μὲ τὰς διαταγὰς μας¹, ἐπιδεικνύοντες αὐτῷ τὴν εὐνοίαν μὲ τὴν ὁποίαν τὸν περιβάλλομεν, ἀλλ' ἄνευ καταβολῆς χρημάτων καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν λογομαχίαν πού ἐγεννήθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Γάλλου πρέσβευος σχετικῶς μὲ τὰ 18 ἄρθρα νέων θεωριῶν, τὰ ὁποῖα προσεγγίζουν πρὸς τὰς δογματικὰς πεποιθήσεις ἄλλων προιγκηπικῶν Πρέσβευων² πού τὸν εὐνοοῦν καὶ τὸν προστατεύουν, ἀποστέλλοντες ἡμῖν ἀντίγραφον τῶν ἐν λόγῳ ἄρθρων, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπιδιώξητε νὰ λάβητε εἰς χεῖράς σας χωρὶς νὰ μάθη τις ὅτι τὰ θέλετε νὰ τὰ ἴδητε καὶ νὰ τὰ διαβιβάσητε ἄλλοι...»

¹ Ἐψήφισαν Ναί: 144, Ὅχι 0, μὴ εἰλικρινεῖς 1

¹ Διὰ προηγουμένου ψηφίσματος τῆς 1 Δεκ. 1633 ἡ Γερουσία ἔδιδεν ἐντολὴν εἰς τὸν Βάυλον, ἵνα συντρέχη εἰς τὰς ἀνάγκας του τὸν Πατριάρχην Κύριλλον, πρὸς τὸν ὁποῖον, ἐπεφορτίσθη ὁ πρέσβυς, ἵνα ἐκφράσῃ τὴν συμπάθειαν τῆς Γερουσίας διὰ τὸ πρόσφατον πάθημά του.

² Ἐννοεῖ τοὺς πρέσβεις Ἀγγλίας καὶ Φλάνδρας (Κάτω Χωρῶν).

ραί. Οὕτω τὸ 15^{ον} τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως, ὅπερ ἔχει οὕτω: «πιστεύομεν τὰ εὐαγγελικὰ μυστήρια ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἅπερ ὁ Κύριος παρέδωκεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, κακείνα δύο εἶναι, τσαῦτα γὰρ ἡμῖν παρεδόθη καὶ ὁ νομοθετήσας οὐ πλείω παρέδωκεν. Ταῦτα δὲ συνίστασθαι ἐκ ρήματος καὶ στοιχείου, εἶναι τε σφραγίδας τῶν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελιωῶν καὶ χάριτος πρόξενα, κατέχομεν ἀσφαλῶς. Ἵνα δὲ τέλειον ἦ τὸ μυστήριον καὶ ὀλοκληρον, δέον συντρέχειν, τὴν τε χοϊκὴν ὕλην καὶ τὴν ἐξωτέραν προᾶξιν μετὰ τῆς τοῦ χοϊκοῦ πράγματος ἐκείνου χρήσεως, τῆς νομοθετηθείσης παρὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἠνωμένης μετὰ πίστεως εἰλικρινοῦς, ὅτι ἠλαττωμένης τῆς πίστεως τοῖς μεταλαμβάνουσιν, ἢ ὀλοκληρία τοῦ μυστηρίου οὐ σώζει.», τὸ 15^{ον}, λέγομεν, τῆς τοῦ Ἀμστελλοδάμου ἐκδόσεως δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἀντίγραφον. Ἀντὶ αὐτοῦ ὡς 15^{ον} Βάβλος ἐμφανίζει τὸ 16^{ον} τῆς ρηθείσης ἐκδόσεως, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ βάπτισμα. Περαιτέρω εἰς τὴν θέσιν τοῦ 17^{ον} ἐμφανίζεται τὸ 16^{ον} περὶ τῆς εὐχαριστίας. Ὁμοίως τὸ 17^{ον} τοῦ Πρεσβευτικοῦ ἐγγράφου, ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ 18^{ον}, ἀλλὰ μὲ μίαν οὐσιώδη παραλείψιν: τῆς φράσεως, τοὔτεστι, ἢ ὁποία καταδικάζει¹ τὸν περὶ καθαρτηρίου μῦθον, τὸν ὁποῖον ἀποδέχεται ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία. Καὶ παρελείφθη, νομίζομεν, ἐσκεμμένως ἀπὸ τὸν Πρόσβυν, ἵνα μὴ τιχὸν παρεξηγηθῇ ὁ Κύριλλος ἀπὸ τὸν Δόγην καὶ τοὺς Γερουσιαστάς, πρὸς οὓς πλειστάκις, ὡς εἶδομεν, ἐξέφρασε τὴν ἄκραν ἀφοσιώσιν του καὶ πολλὰ ἔλαβε δείγματα συμπαθείας ἐκ μέρους τῆς Ἑνετικῆς Ἀριστοκρατίας.

Ἐρχόμεθα τέλος εἰς τὸ 18^{ον} καὶ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ Πρεσβευτικοῦ ἀντιγράφου. Τὸ ἄρθρον τοῦτο εἰς τὴν εἰρημένην ἐκδοσιν ἐμφανίζεται ὡς ἀπόκρισις εἰς τὴν τετάρτην ἐρώτησιν: «περὶ τῶν εἰκόνων, πῶς ὀφείλομεν φρονεῖν»

Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ τοῦ Πρόσβεως ἄρθρον παρουσιάζει παραλλαγὰς τινὰς, κρίνομεν σκόπιμον νὰ τὸ παραθέσωμεν ὀλοκληρον ἐν πιστῇ μεταφράσει: «Ὡς πρὸς τὰς εἰκόνας πιστεύομεν ὅτι μᾶς διδάσκει ἡ Θεία καὶ Ἱερὰ Γραφή, ἣτις λέγει διαρρήδην: Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ ὀμοίωμα ἢ εἶδωλον, οὔτε πράγματός τινος παρομοίωσιν, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω, οὐ λατρεύσεις αὐτοῖς, οὐδὲ προσκυνήσεις. Διότι ἡμεῖς ὄχι τὸ δημιουργημα, ἀλλὰ μόνον τὸν δημιουργὸν καὶ ποιητὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ὀφείλομεν προσκυνεῖν καὶ τοῦτον μόνον λατρεύειν. Ἐκ τούτων, δῆλον προκύπτει ὅτι τὴν ἱστορίαν τῆς ζωγραφικῆς, οὕσαν μίαν τέχνην ἀξίαν, περίφημον καὶ ἀξιοσημείωτον δὲν τὴν καθαιροῦμεν, οὔτε περιφρονοῦμεν ταύτην, οὔτε ἀπαγορεύομεν. Ἐπιτρέπομεν μάλιστα, εἰς ὅποιον θελήσῃ, νὰ ἔχη εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων ἀλλὰ τὴν λατρείαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τῶν εἰκόνων, ὡς ἀπηγορευμένην ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ, καταφρονοῦμεν καὶ καταδικάζομεν, ἵνα μὴ ἐκλαμβάνωνται αὐταί, ἀπατηλῶς, ἀντὶ τοῦ δημιουργοῦ καὶ ποιητοῦ. Τὸν ἔχοντα καὶ ἀποδεχόμενον τὰ χρώματα καὶ λατρεύοντα τὸ δημιουργημα, ὡς καὶ πάντα ἄλλον ὅστις ὑποστηρίζει διαφοροτρόπως καὶ πιστεύει, τὸν κρίνομεν ἄθλιον καὶ δυστυχῆ καὶ ὡς ἔχοντα

¹ «Ἐξ οὗ δῆλον τὸν περὶ καθαρτηρίου μῦθον μὴ δεῖν ἡμᾶς προσεῖσθαι».

τὸν νοῦν ἡμαυρωμένον καὶ ἐσκοτισμένον καὶ τὴν καρδίαν τετυφλωμένην καὶ θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ὑποβληθῆι τις καὶ νὰ ὑποταχθῆι εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, παρὰ νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν ματαιοδοξίαν τῶν ἀνθρώπων. Ταῦτα ἐκθέτομεν μὲ φόβον Θεοῦ καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, καίτοι τὸ νὰ σταματήσῃ τις τὸ κατάντημα καὶ τὸν κατήφορον τούτων, ὁμολογοῦμεν ὅτι ὑπερβαίνει τὰς ἡμετέρας δυνάμεις.»

* * *

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα νὰ θίξωμεν ἐν ζήτημα τὸ ὁποῖον ἀπησχόλησε τρεῖς Συνόδους ὡς καὶ τοὺς πολυαρίθμους βιογράφους Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἡ πλειονότης τῶν ὁποίων, καὶ δὴ οἱ εἰς τὸ ἡμέτερον Ἑλληνορθόδοξον δόγμα ἀνήκοντες, ἐθεώρησαν τὴν «Ὁμολογίαν» ὄχι ὡς ἔργον αὐτοῦ τούτου τοῦ Λουκάρεως, ἀλλ' ὡς πλαστογράφημα, ξένον πρὸς αὐτόν.

Ἄν περὶ τοιούτου τινὸς ἐπρόκειτο, τότε ὁ Ἑνετὸς Πρόεδρος, ὅστις ἔβλεπε συχνὰ τὸν Πατριάρχην καὶ ἠδύνατο, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ γνήσιον ἢ πλαστὸν τῆς «Ὁμολογίας», προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Γερουσίας νὰ ἀποστείλῃ ἀντίγραφον ταύτης, δὲν θὰ ἔσπευδε νὰ τὸ διαβιάσῃ εἰς τὸν Δόγην, ἀλλὰ θὰ ἀπεκρίνετο ὅτι θεωρεῖ περιττὴν τὴν τοιαύτην ἀποστολήν, διότι ἡ «Ὁμολογία» εἶναι πλαστογραφημένη. Τὸ γεγονός ὁμως ὅτι ὑπέβαλεν ἀντίγραφον, σημαίνει ὅτι ἦτο πεπεισμένος περὶ τῆς γνησιότητος τῆς «Ὁμολογίας». Ἄλλως τε, ὡς εἶδομεν εἰς τὸ ψήφισμα, ἡ Γερουσία ὄχι μόνον ἔδειξε πλήρη ἀδιαφορίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς «Ὁμολογίας», ἀλλ' ἔδωκε διαταγὰς εἰς τὸν Βάυλον, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ὑποστηρίζων τὸν Πατριάρχην Κύριλλον καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, πού τὸν ἔθετεν ἀντιμέτωπον τοῦ Γάλλου Πρόεβευ. — Ἐχομεν, συνεπῶς, πάντα λόγον νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἡ περιφημος «Ὁμολογία πίστεως» δὲν ὑπῆρξε πλαστογράφημα, ὡς γενικῶς ἐπικρατεῖ ἡ γνώμη, ἀλλὰ γνήσιον καὶ αὐθεντικὸν δημιούργημα τοῦ μεγάλου ἐκείνου Πατριάρχου, ὄχι ἄμοιρον πολιτικῆς σκοπιμότητος. Ἦτο, ἄλλωστε, ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ Αὐλὴ τῆς Ρώμης διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλου Πρόεβευ, διεξῆγεν ἄγριον καὶ ἀπηνῆ κατὰ τοῦ Κυρίλλου πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον, ματαιῶς, ἀπειρεράθη νὰ προσεταιρισθῆ καὶ τὴν Ἑνετικὴν Ἀριστοκρατίαν.

Εἰς προγενέστερον ἔγγραφον εἶδομεν ὅτι ὁ Γάλλος Πρόεδρος, ὁμιλῶν πρὸς τὸν τῆς Ἑνετίας συναδέλφον του, δὲν ἐδίστασε νὰ δηλώσῃ ὅτι διὰ τὸ ζήτημα τῆς «Ὁμολογίας», δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τῆς δολοφονίας τοῦ Κυρίλλου.—Πρὸ τοιαύτης ἐχθρικῆς στάσεως εὐρεθεὶς ὁ Πατριάρχης, ἵνα ἀντισταθμίσῃ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Γάλλου Πρόεβευ καὶ ἐξουδετερώσῃ τὰς σκευωρίας του, ἐπεκαλέσθη τὴν ὑποστήριξιν τῶν δύο ἄλλων ξένων Ἀντιπροσώπων ἤτοι τοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ὀλλανδίας, οἱ ὁποῖοι ἀνεδείχθησαν, ὡς εἶδομεν, οἱ ἐνθερμότεροι παραστάται του καὶ προστάται. Ἐδωκε δὲ πρὸς δημοσίευσιν τὴν ἐν λόγῳ ὁμολογίαν, ἵνα τοὺς κολακεύσῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ σθεναρωτέραν τὴν ὑποστήριξιν τούτων.

Ἴδου τώρα ἐν πιστῷ ἀντιγράφῳ τὰ ἄρθρα τῆς ὁμολογίας, ὡς περιέχονται εἰς τὸ Πρεσβευτικὸν ἔγγραφον (Ἰταλιστί):

In nome del Padre del figliolo et dello spirito Santo, Cirillo Patriarca Constantinopolitano a tutti quelli che cercano e dimandano per la fede e religione dei Greci ovvero della Chiesa Orientale come cioè crede e tiene la fede cattolica et Ortodossa in nome di tutti i Greci, dà la presente compendiosa professione in testimonio e presenza di Dio e degli huomini con pura e sincera coscienza senza nessuna finzione.

Capitolo Primo

Crediamo in un Dio vero onnipotente infinito e trino: padre, figliolo et spirito Santo, padre ingenito, figliolo genito dal padre ante secula, consunstanziale, spirito Santo dal Padre per il figliuolo proveniente et al padre et al figliuolo eguale e consunstanziale; queste tre tripotasi in una natura, Santa Trinità appeliamo da ogni creatura sempre benedetta, glorificata et adorata.

Capitolo Secondo

Crediamo la Sacra Scrittura essere divinamente insegnata dalla quale lo Spirito Santo è operatore e fattore e non altro, con questa indubitatamente dovemo credere quanto si trova scritto in essa; poi havemo la profetica parola più certa, alla quale fassi bene ad attendere come a lucerna che illumina in loco oscuro et angusto. Di poi crediamo la testimonianza della Sacra Scrittura essere superiore a quella della chiesa, imperochè non è simile l'essere noi ammaestrati dallo Spiritito Santo et dagli huomini, perchè l'huomo da ignoranza è possibile peccare, gabbare et essere gabbato, ma la Scrittura divina nè si burla nè vien burlata, nè è sotto posta a peccato, ma è incolpabile e per sempre confermata.

Capitolo terzo

Crediamo l'infinito e sommo bene Iddio innanzi la costituzione del mondo haver predestinati alla gloria quanti n'ha eletti, non riguardando in modo alcuno alle opere loro nè havendo altro motivo a questa elettion se non il suo compiacimento et la sua divina misericordia similmente innanti essere fatta l'eternità, haver prescritti et cacciati dalla sua gloria, quanti dannò et, di questa refutatione eterna, se qualch'uno mirerà alla libera et assoluta Signoria et patronia d'Iddio, troverà senza dubbio esser causa la Divina volontà, ma se alcuno, di nuovo voltato alle leggi et canoni, quali la superna Provvidenza adopera con buon ordine nel governo dell'Universo comprenderà essere causa la sua giustitia perchè misericorde è Dio ma anche giusto giudice.

Capitolo quarto

Crediano Dio Trino: Padre, Figliuolo e Spirito Santo essere fattore di tutte le creature visibili et invisibili, visibile l'huomo quante sono sotto esso, invisibili le angeliche potestà. Et perchè di natura essendo buono il fattore operò tutte molto buone, nè può, ma essere fattore et operatore del male et se qualche male vi è nella natura quello essere o del diavolo o dell'huomo, impechè si è regola certa et infallibile in modo nessuno mai Dio esser operatore del male nè con giusta ragione alcuno potere maledire Iddio.

Capitolo quinto

Crediamo tutte le cose create essere governate dalla Divina Provvidenza la quale dobbiamo ammirare, ma non esaminare, essendo sopra la nostra comprehensione per non poter noi da noi medesimi venir in compita cognitione delle sue ragioni; perciò di questo sententiamo in humiltà devir noi tacere più tosto che straparlarne invano di essa.

Capitolo sesto

Crediamo il primo huomo Adamo creato da Dio nel Paradiso essere cascato et haver peccato quando dispregiando il divino precetto obedì al falso consiglio del serpente et di più esser nato il peccato originale con la successione, di modo che nessuno secondo la carne nasca che non porti seco questo grave peso che non senti e provi li suoi frutti in questo secolo.

Capitolo settimo

Crediamo in Gesù Cristo figliuolo di Dio esser umanato cioè in propria persona et hipostasi haver assunta la carne humana dallo spirito Santo nel ventre della Vergine Maria et concitto et humanato, nato, patito, sepolto, resuscitato in gloria Patris haver acquistata a tutti i fideli la gloria eterna, il quale anco aspettiamo venturo a giudicare vivi et i morti.

Capitolo ottavo

Crediamo Gesù Cristo sedente alla destra del Padre, là esser mediatore et mezano et intercedere per noi operando attione solo di vero e legitimo sacerdote et mediatore. Là onde solo ha cura de suoi et soprastà alla sua chiesa rendendola con la varietà delle sue benedittioni bella vaga e ricca con doni inestimabili.

Capitolo nono

Crediamo nissuno salvarsi senza la fide et fide diciamo la giustificante in Gesù Cristo la qual la vita et morte di esso causò in noi et viene predicata nell'Evangelio et, senza la quale, piacere a Dio è impossibile.

Capitolo decimo

Crediamo la Chiesa chiamata catolica contenere a sè tutti li fideli in Cristo cioè li morti et quei che già pervennero alla patria e quelli che già sono in vita viatori, della quale chiesa perchè huomo mortale non può essere capo, nostro Signor Giesù Cristo è solo et unico capo et ha la cura del governo di esso come un buon timoniero e guida, nondimeno perchè in via le parrocchiali chiese sono visibili e secondo l'ordine ognuna ha il suo superiore; questo tale non si chiama propriamente capo della chiesa parrocchiale ma abusivamente, perchè in essa è parte precedente.

Capitolo undecimo

Crediamo li membri della chiesa cattolica esser li Santi eletti alla vita eterna dal clero de quali e dalla partecipazione crediamo esser esclusi gli hypocriti ancorchè vediamo e comprendiamo nelle chiese Parrocchiali il grano e formamento esser mescolato con la paglia.

Capitolo dodicesimo

Crediamo in questa vita dallo Spirito santo santificarsi et ammaestrarsi la chiesa perchè esso è il vero paraclito il qual manda dal Padre Cristo a insegnare la verità et cacciar via l'oscurità dalle menti dei fideli, imperochè certo et sicuro è in via poter peccare la chiesa et in loco della verità eleggere la falsità et da questa falsità e bugia et deceptione solamente la dottrina et il lume dello Spirito Santo ci può liberare et non di huomo mortale et è possibile ciò farsi con ministerio di quelli che fidelmente servono la chiesa.

Capitolo tredicesimo

Crediamo con la fede giustificarsi l'huomo et non dalle opere et fide, quando diciamo il relativo di essa intendiamo quale è la giustizia di Christo la quale a guisa di mano apprendendo la fide ce la unisce per nostra salute eterna; la qual cosa in confirmatione et non in dannatione dell'opera sententiamo perchè ancora intendiamo non devir negligersi le opere nè tralasciarsi come mezi necessarii in testimonio della fide et per confirmatione et certezza della nostra vocatione insegnandosi così la verità et insieme anco le opere da sè stesse non esser sufficienti a comparir e presentarsi al tribunale di Cristo et cercar digna remuneratione e salvar quello che gli acquistò et operò perchè ciò si testifica l'humana fragilità là onde la giustizia di Christo applicata alli penitenti et approssimata con mistica unione sola giustifica e salva il fidele.

Capitolo quattordicesimo

Crediamo negli huomini non rigenerati il libero arbitrio essere morto non potendo essi in modo alcuno operar il bene et quel tutto che facessero essere

peccato. Ma nelli rigenerati et battezzati per la grazia dello spirito Santo crediamo vivificarsi libero arbitrio et operare il bene non senza però l'aiuto della gratia. L'huomo dunque rigenerato per operare il bene è necessario precedere et prevenire la gratia divina senza la quale l'huomo è ferito e fiacco et ha tante piaghe quante dalli ladri hebbe quello che da Gerusalemme discendeva in Gerico di modo che da sè solo nè poter nè operare.

Capitolo quindicesimo

Crediamo il battesimo essere mistirio datoci da Christo lo qual chiunque non piglia non ha comunione con esso Christo dalla cui morte, sepultura, risurrectione, scaturisce ogni forza e potenza et operatione del battesimo et però alli battezzati siccome si comanda nell'Evangelio non dubitiamo che si rimettano li peccati et l'originale et gli attuali quanti ne haverà fatto il battezzato di modo che li lavati in nome del Padre, del Figluolo e dello Spirito Santo esser rigenerati et purgati e giustificati. Circa poi a potersi alcuno ribattezzare non havemo precetto di reduplicare il battesimo et perciò dovemo astenersi da tale indecenza.

Capitolo sedicesimo

Crediamo l'altro mistirio comandato et datoci da Christo essere quello che chiamiamo Eucaristia perchè la notte che doveva tradirsi alli Giudei da sè medesimo il Signore pigliando il pane et benedicendolo diceva agli Apostoli: Pigliate e mangiate, questo è il mio corpo; e similmente pigliando il calice diceva ringraziando: Bevete tutti da questo; questo è il mio sangue che si deve spargere per voi questo fate in mio ricordo et commemoratione. E San Paolo aggonse: quante volte mangiate questo pane et beviate questo calice annuntiate et ricordatevi della morte di Christo nostro Signore. Questa assolutamente è la vera et legittima traditione di questo mirabil mistirio nella cui offerta et esibitione e ministerio confessiamo et crediamo la vera et certa presenza del nostro Signore Gesù Christo; però quello che la fide ci propone et offerisce et non quella che vanamente inventa transubstantione, viene insignata perchè credano quelli che fidelmente si comunicano nella cena mangiare il corpo di Christo non sensitivamente ma con l'imaginatione et apprehensione dell'anima comunicarlo perchè il corpo di Christo non è quello che nel mistirio con gli occhi si vede et si piglia con le mani, ma quello che spiritualmente pigliando la fede a noi fideli e divoti propone e dona. Là vero onde è noi mangiare e partecipare e comunicare se crediamo et se non crediamo essere noi privati et essenti da ogni frutto e guadagno; conseguentemente il bere il calice nel mistirio essere bere veramente il sangue il qual comandamento non bisogna risapere e stracciare al parere di ogni uno ma servare incorrotta e giusta et intera la traditione. Per quel dunque che degnamente parteciperemo e totalmente

comunicheremo nel misterio del corpo et sangue di Christo nostro Signore confessiamo essere noi riconciliati col Capo et uniti et incorporati et con certa e stabile speranza di esser fatti coheredi nel regno suo sempiterno et celeste.

Capitolo diciassettesimo

Crediamo le anime dei morti essere in beatitudine o in giuditio secondo ogni uno operò, perchè, partendosi dalli corpi, di subito o a Dio o in dannatione vanno le anime, perchè quale si trova il moriente simile et eguale riceve il talento, non essendo dopo morte penitentia, perchè tempo di gratia il presente secolo, perciò li giustificati in questa vita in nessuna maniera dopo morti saranno soggetti alla condannatione et quanti poi non sono giustificati morendo risultano in eterna condannatione. Donde si cava et in verità si delibera essere di bisogno ogni uno in questa vita pentirsi et cercar perdono de peccati per mezzo di Gesù Christo nostro Signore se vorrà salvarsi.

Capitolo diciottesimo

Crediamo per le imagini secondo siamo insignati dalla divina e sacra scrittura dicente manifestamente: non farai a te medesimo simulacro et idolo nè di cosa alcuna similitudine quante sono sopra in cielo et quante sotto in terra non gli adorerai nè li servirai dovendo noi non alla creatura ma solo al creatore et fattore del cielo et della terra servire et quello solo adorare, dalle quali si manifesta come l'istoria della pittura essendo una degna e famosa et segnalata arte, non la deponiamo, nè dispregiamo, nè la proibimo anzi concediamo a chi vorrà haver imagini di Christo e di Santi, ma l'adoration et veneratione loro religiosa, come proibita dallo Spirito Santo nella Scrittura Santa, dispregiamo e danniamo acciò non si gabbiamo et inganniamo per il fattore e creatore. Tenere et accettare i colori et adorar la creatura et quello che habbia tenebre et oscurità nella mente et accecato il core et sarebbe meglio sottoporsi e soggiacere al comandamento d'Idio che credere alla mattezza e vanità degli huomeni, la qual cosa con timor di Dio et bona coscienza esponiano sebene il firmare il corso e precipitio loro essere sopra le forze nostre confessiamo.

Così in scritto havemo dato a quelli ci hanno interrogato et le risposte havemo aggiunte alla nostra confessione. Dio Signore conceda a tutti rettamente credere et haver buona e sincera coscienza et questo basta.

La presente nostra compendiosa confessione giudichiamo che sarà in segno contradicente a quelli che gustano ingiustamente de traherci e condannare i nostri, ma noi confidenti in Dio siamo certi che non abbandonerà nè trascorrerà li suoi proprii nè del tutto lascerà il baston de malevoli e cattivi sopra il clero dei giusti.

La soprascritta confessione havendola prima scritta in Latino, adesso l'havemo traslata nella nostra lingua, ad verbum, come si ritrova nel Latino primitivo nel quale havendoci serviti di brevità non havemo operato lungo il tratato, secondo che il tempo et bisogno forse ricercano ma questi bastino a ciò ogni uno intenda come la nostra fede è quella che Gesù Christo Signore nostro ci diede et gli Apostoli publicarono et insignò la rettitudine della verità della chiesa cattolica et universale.

Ma perchè certi ortodossi ci hanno domandato come crediamo e teniamo circa alcuni articoli e cercarono questi, quelli che seguitano alli sopra scripti aggiungiamo come vedete.

Dimanda : Se si deve la Sacra Scrittura comunemente leggere da tutti i Christiani ?

Risposta : Deveno et sono obligati tutti i fedeli Christiani le cose della Scrittura Sacra se non tutte, almeno le necessarie non ignorare e ben sapere, et credere et confessare et narrare et annuntiare il continuto in essa, imperochè, non da altrimenti, che dalla Scrittura Sacra, impariamo, o ella leggendo overo da altri fedeli huomeni, le cose in essa contenute infallacemente sentindo et imparando, perchè, sicome il sentire le cose della Sacra Scrittura non è proibito a nessun Christiano così nè anco il leggerla appresso loro è la parola et nella bocca e nel cuore perciò il fidele Christiano, in qualunque stato si sia, sarà ingiuriato e in torto et ingiustitia manifestamente privato et impedito o dall' audienza della Sacra Scrittura o dalla letione di essa perchè equal cosa è il privare e tentare d'impedire l'anima affamata del cibo spirituale.

Dimanda : Se è chiara e manifesta la Scrittura alli leggenti Christiani ?

Risposta : La Sacra Scrittura haver in molti luoghi bastanti e sufficienti le dottrine in letera e ditioni et parole, manifesta cosa è. Ma li dogmi della fede continuti in essa, chiari e manifesti alli regenerati et illuminati nel battesimo dallo spirito Santo, dalchè seguita manifestamente il leggente potesse molte volte cascare in certe difficoltà, ma, illuminato dallo Spirito Santo di essa Scrittura, analogicamente, le parole e la lettera confondendo ricevere et la resolution et con quella insieme retta l'interpretatione del senso e dello spirito, perciò lucerna e lume la Scrittura illuminante la mente dei fedeli et expellente le tenebre.

Dimanda : Sacra Scrittura quali libri si chiamano ?

Risposta : Sacra Scrittura diciamo tutti i libri canonici la quale come regola della fede nostra et salute havemo ricevuto et accettato massimamente perchè si propongono dottrina divinamente ispirata e bastante e sufficiente d'insegnare, illuminare e perfetionare quello che alla fede si avvicina et approssima ha di

questi canonici libri Santi il numero essere crediamo quanto il Concilio Laodiceo determini ventidue cioè et la chiesa Cattolica et Ortodossa di Christo dallo Spirito Santo illuminata sino al presente si assigna et quelli che noi chiamiamo apocriphi, perciò hanno cotale cognominazione perchè la loro confirmatione non hanno dallo Spirito Santo, come l'hanno i propri et indubitatamente canonici libri, nei quali si annunzia la Quinterna di Mosè e gli scritti dei Santi e Profeti li quali comandò leggersi la Sinodo Laodicea della Sacra Scrittura libri ventidui.

Et della nova Scrittura havemo li quattro Evangelisti, gli Atti degli Apostoli, l'epistola di San Paolo e le Cattoliche alle quali aggiungiamo la Apocalipsi dell' amato discepolo di Christo testificata dai molti Santi antiqui huomeni. Questi dunque teniamo essere libri canonici et questi chiamarsi Sacra Scrittura confessiamo.

Dato in Costantinopoli mense Januarii 1631
CIRILLO Patriarca di Costantinopoli

(Συνέχεια τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβευος μετὰ τοῦ Δόγη)

2 Μαΐου 1634 (φάκελλος 115) « . . . τὴν Μ. Τετάρτην ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴν Ἔδραν ὁ νέος Πατριάρχης Κων/πόλεως Ἀθανάσιος Πατελάρος, κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ Πρέσβευος τῆς Φλάνδρας, ὅστις εἶναι διευθυντὴς τοῦ Πατριαρχείου. Καὶ ἐπέτυχεν, ὡς λέγεται, τὴν ἀπομάκρυνσιν διὰ τοῦ μεγάλου Σταυλάρχου τοῦ Μεγ. αὐθέντου, ὅστις ἔξασκεῖ ἐπιρροὴν τινα παρὰ τῆ Αὐτοῦ Μεγαλειότητι. Συνέδραμε πρὸς τοῦτο καὶ ὁ γηραιὸς Καϊμακάμης, δωροδοκηθεὶς μὲ ποσὸν τι χρημάτων, ὅπερ ἐπηύξησεν ἀκόμη περισσότερον τὸ χρέος τῶν Πατριαρχείων, ἀνερχόμενον τώρα εἰς 150.000 ἑτάλια, τὰ ὁποῖα τελικῶς θὰ ἐπιβαρύνουν τὴν ὀρθόδοξον Ἐθνότητα. Οἱ ἐδῶ Ὑπουργοὶ ἀνεκάλυψαν καὶ ἐκμεταλλεύονται συνεχῶς τὸ μεταλλεῖον τοῦτο τῆς ἀλλαγῆς τῶν Πατριαρχῶν, τὸ ὁποῖον τοῖς προσπορίζει μεγάλα χρηματικά ποσά . . . »

15 Ἰουλίου 1634 « . . . ἐκτὸς τῆς διαφορᾶς τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, ἣ ὁποία ὑφίσταται μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀρμενίων ἑορτασάντων ἐφέτος τὸ Πάσχα ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τοὺς Ἑλληνας—τοῦτο ὅμως συμβαίνει πολὺ σπανίως, διότι σχεδὸν πάντοτε ἑορτάζουν μαζί τὸ Πάσχα—συνέβη καὶ τὸ κάτωθι περιστατικόν: Ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ ἔμεινεν ἐφέτος κλειστὴ διὰ τοὺς Ἑλληνας, διότι δὲν ἀπήλασαν τοῦ προνομίου τοῦ καθιερωμένου ἁγίου Φωτός, τὸ ὁποῖον οὗτοι περὶ πολλοῦ ποιοῦνται, διότι ἐφέτος τὸ προνόμιον τοῦτο ἀνῆκεν εἰς τοὺς Ἀβησσυνούς, εἷς ἀντιπρόσωπος τῶν ὁποίων, ἔφερεν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ—διατελοῦντος εἰς πλήρη σκότος καὶ ὑπὸ τεχνητὰς βροντάς, ἵνα τὸ φῶς ἔρχεται οὐρανόθεν—κρυφίως τοῦτο. Καὶ ὅμως οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ἐκδηλώνουν μέγαν σεβασμὸν πρὸς τὸ φῶς τοῦτο.—Ἐφέτος λοιπόν, ἐπειδὴ τὸ φῶς τὸ ἅγιον δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς Ἀρμενίους, οὗτοι προσεπάθησαν διὰ χρημάτων νὰ ἀποκτήσουν τὸ προνόμιον τῆς προτεραιότητος καὶ διὰ τὸ μέλλον. Εἰς

Ἄρμενόπαις γεννηθεῖς ἐκ πατρὸς Ἄρμενίου καὶ μητρὸς Ἑλληνίδος, ὑπεχρεώθη ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δόγμα τῆς μητρὸς καὶ ὅταν οὗτος ἠθέλησε νὰ κάμῃ σχετικὴν δήλωσιν, ὁ πατὴρ του τὸν ἠμπόδισε δηλώσας ὅτι προτιμᾷ ὁ υἱὸς του νὰ γίνῃ Τοῦρκος, ὅπως καὶ ἔγινε.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια ταῦτα ὁ νῦν Πατριάρχης Κύριλλος, μίαν τῶν τελευταίων ἡμερῶν, εἰς ἓν κήρυγμά του ἀπηγόρευσε αὐστηρῶς εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ ἔχουν σχέσεις ἢ νὰ συνομιλοῦν μὲ Ἄρμενίους, δηλώσας ὅτι θεωρεῖ ἀφωρισμένους ἐκείνους πού θὰ παρέβαινον τὴν διαταγὴν του. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Ἄρμένιοι καὶ διαβλέποντες ὅτι μένουν ἐστερημένοι πολλῶν ἐπιτηδείων, ἀπαραιτήτων διὰ τὸν ἀνθρώπινον βίον, συνῆλθον εἰς ἐπανειλημμένα συσκέψεις καὶ ἀποφασισμένοι νὰ ἐκδικηθοῦν διὰ τὰς τόσας ὕβρεις, ἐπρότειναν νὰ δώσουν εἰς τὸν Μέγαν Αὐθέντην ἐν σεβαστὸν χρηματικὸν ποσόν, ἀνερχόμενον, ὡς λέγεται, εἰς 300.000 ρεάλια, ὅπως ἀφαιρέσουν τὴν πατριαρχικὴν ἔδραν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι αὐτοὶ εἶναι προγενέστεροι καὶ ἀρχαιότεροι τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ῥῆξις, συνεπῶς, μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἐθνοτήτων εἶναι σοβαρά. . . »

*Ρέθυμνος, 23 Ἰουνίου 1640*¹ Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ πρώην πατριάρχου Ἀθανασίου Πατελάρου Νεόφυτος Πατελάρος γράφει πρὸς τὸν ἐν Κων/πόλει Βαῦλον Ἀλουτζιον Κονταρίνι :

« . . . ἤκουσα ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος θεῖός μου εὐρίσκεται τώρα ἐπὶ τῆς ἔδρας τῆς Θεσσαλονίκης, ἥσυχος, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἑμετ. Ἐξοχότητος. Σᾶς παρακαλῶ νὰ συστήσητε τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων μας εἰς τὸν νεωστὶ ἐκλεγέντα Βαῦλον, Ἐξοχώτατον Τρεβιζάν . . . Ἀπὸ μίαν ἐπιστολὴν τῆς Ἑμετ. Ἐξοχότητος ἐπληροφορήθην, τί ποσὸν ἐδαπάνησεν ὁ Ἀδριανουπόλεως, ἵνα γίνῃ Πατριάρχης καὶ τούτου ἕνεκα ὁ Σεβασμιώτατος θεῖός μου δὲν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον. Μόνον ὁ Θεὸς θὰ διορθώσῃ τὰ πάντα. Ἐγὼ περιμένω ἐδῶ τὰς διαταγὰς τοῦ θείου μου . . . »

*Κων/πολις 8 Αὐγούστου 1656*² « . . . ὁ Σεβασμιώτατος Πατριάρχης Κων/πόλεως³ ἐνεκλείσθη, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μεγ. Βεζύρη, εἰς τὰς φυλακάς, διότι δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ καταβάλλῃ τὸ ζητηθὲν ἐκβιαστικῶς ποσόν. Τὸν ἀπειλοῦν νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν καὶ τὴν ζωὴν ἀκόμη. Οὗτος εἶχε κρυβῆ κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Βεζύρη, ἵνα μὴ ὑποχρεωθῇ νὰ στείλῃ δῶρα. ὁ Βεζύρης ἐξωργίσθη σφόδρα διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ἀφῆκε νὰ παρέλθουν μερικαὶ ἡμέραι ἕως ὅτου ἐπανῆλθεν εἰς τὴν θέσιν του ὁ Πατριάρχης. Ἀμέσως τότε ἔστειλεν ὁ Βεζύρης ἓνα Τσαούσην, ὁ ὁποῖος καὶ τὸν συνέλαβε μὲ βαναύσους τρόπους, διότι ὁ Πατριάρχης δὲν ἠθέλησε νὰ καταβάλλῃ 12000 ρεάλια, τὰ ὁποῖα ἔλεγεν ὁ Βεζύρης ὅτι τοῦ ὀφείλει τὸ Πατριαρχεῖον. Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο ψεῦδος. Καὶ οὕτως ἤχθη εἰς τὰς φυλακάς τῶν κοινῶν ἐγκληματιῶν. Ὁ Πατριάρχης, ἐκ τῶν φυλακῶν πού ἦτο, μού κατέστησε γνωστὸν τὸ συμβάν καὶ μού ἐξήτει νὰ τῷ στείλω ποσόν τι χρημάτων, ἵνα ἀπαλ-

¹ Κῶδιξ Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, ἀρ. 8853.

² Φάκελλος, ἀριθ. 140   ³ Παῖσιος ὁ Β'.

λαγῇ ἀπὸ τὰ βάσανα. Τῷ ἀπήνησα ἐκφράζων τὴν μεγαλειτέραν συμπάθειαν ἀλλ' ὅτι δὲν διέθετον χρήματα. Χθὲς τὸ βράδυ μὲ καίκι τὸν μετέφερον εἰς τὸ Ἑπταπύργιον. . . »

10 Αὐγούστου 1656 « . . . σήμερον τὸ πρωὶ ὁ Πατριάρχης προσήχθη πρὸ τοῦ Μεγ. Βεζύρη, ὁ ὁποῖος τῷ ἐζήτει ἐπιμόνως νὰ καταβάλλῃ τὰ 12000 ῥεάλια. Ἄλλ' ὁ Πατριάρχης, ἀδυνατῶν νὰ καταβάλλῃ τὸ ποσόν, ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν του, ἐδήλωσεν ὅτι παραιτεῖται τοῦ θρόνου καὶ τότε ἐκλήθη ὁ Παρθένιος, μητροπολίτης Χίου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ὑπεχρεώθη νὰ καταβάλλῃ 25000 ῥεάλια, ἀνῆλθεν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον, ἐνῶ ὁ προκατόχος του ἐστάλη ἐξόριστος εἰς Ρόδον. Τὸ κρῖμα ποῦ ὑπέφερε καὶ θὰ ὑποφέρει τόσον πολὺ ἕνας τόσον καλὸς καὶ τόσον ἐνάρετος ἱερωμένος, ὁ ὁποῖος ἦτο πολὺ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν . . . »

1 Ἀπριλίου 1657 « . . . πληροφοροῦμαι ὅτι διεδόθη πανταχοῦ ἡ φήμη ὅτι ἦλθον αὐτόθι ἀντιπρόσωποι τῆς Μοσκοβίας, ὅτι ἤδη συνεφωνήθη ἡ κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπιθέσεις καὶ ἤδη μικρὰ πολεμικὰ Ρωσικὰ ἤρχισαν τὰς ἐπιθέσεις εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν. Τῶν συνεννοήσεων τούτων, θεωρηθεὶς ὡς κύριος πρωτεργάτης ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως, ἐκρεμάσθη εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος τῆς πόλεως ἀπὸ ἕνα δένδρον καὶ ἐστραγγαλίσθησαν μερικὸι ἐκ τῶν Μητροπολιτῶν, ἐνῶ ἄλλοι κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν διὰ τῆς φρυγῆς. Ἀφοῦ ἔμεινεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκεῖ κρεμασμένος ὁ Πατριάρχης, ὀλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἐξελιπάρησε τὴν ἄδειαν, ἵνα προβῇ εἰς τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ καὶ προσέφερε καὶ 5000 ῥεάλια εἰς τὸν Βεζύρη, ὁ ὁποῖος τὰ ἀπεποιήθη καὶ μάλιστα διέταξε νὰ συρθῇ τὸ πτώμα μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ῥιφθῇ ἐντὸς αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Σούμπασης εἰς τὸν ὁ ὁποῖον εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαταγῆς ἐπέτρεψεν, ἔναντι δώρου ἐκ 1000 ῥεαλίων, νὰ μὴ συρθῇ τὸ πτώμα, ἀλλὰ νὰ μεταφερθῇ μὲ δύο ἀχθοφόρους.

Ἐπὶ τοῦ κρεμασθέντος Πατριάρχου εἶχεν ἐπικολληθῆ μία ἐπιστολὴ εὐρεθεῖσα εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἡ ὁποία ἐπιστοποῖε τὴν ἐνοχὴν του. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἂν εἶναι αὕτη ἀληθὴς ἢ πλαστογραφημένη . . . ὁ τρόμος τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀπερίγραφτος . . . »

ΜΙΑ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Ἐνοεκληγεῖς τὸν Αὐγούστου τοῦ 1671 διὰ τὴν θέσιν τοῦ Βαυλοῦ ἐν Κων/πόλει, Τζιάκομος Κουϊρίνι, προτιθέμενος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Βενετίας διὰ τὴν ἔδραν του, ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Νουντσιού τῆς Ἁγίας Ἐδρας, ὅστις τῷ ἐξέθηκε τὸ κάτωθι διαβολικὸν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὁ ῥηθεις Κουϊρίνι ὑπέβαλε δι' ἐκθέσεώς του εἰς τὴν Γερουσίαν¹. Εἰς τὸ προγενέστερον ἔγγραφον ὁ ἴδιος γράφει, ὅτι ἡ ἀπάντησίς του πρὸς τὸν Νούντσιου τοῦ πάπα ἦτο ὅτι ἡ Ἐνετικὴ Ἀριστοκρατία δὲν ἀνεμίχθη ποτὲ εἰς τοιοῦτου εἴδους ζητήματα. — Ἴδου ἡ ἐκθεσις ἐν πιστῇ μεταφράσει :

¹ Miscellanea Codici — Archivio di Stato, Τόμος 4.

« . . εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κων/πόλεως ὑφίσταται τώρα μέγα σχίσμα, διότι οἱ ὑποψήφιοι Πατριάρχαι εἶνε τέσσαρες: Μεθόδιος, Παρθένιος, Παΐσιος καὶ Διονύσιος. Ἐξ ἄλλου, ὁπῶ Ἑλληνες μητροπολίται εἶνε κρυφὰ καθολικοὶ καὶ θερμοὶ θιασῶται τῆς ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Οὗτοι τρέφουν ἀπὸ καιροῦ τὰ αἰσθήματα ταῦτα, ἀλλ' ἐδί-
σταζον, ἐκ φόβου μήπως ἀποκαλυφθοῦν, νὰ τὰ ἐκδηλώσουν. Τώρα ὁμως νομίζουν ὅτι ἐπῆλθεν ἡ κατάλληλος ὥρα, ἵνα προβοῦν εἰς τὸ πραξικόπημα, ἐπιτυγχάνοντες ὥστε νὰ καταλάβῃ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον εἰς Καθολικός, ὅστις θὰ παρεχώρει εἰς ὅλους τοὺς « μισσιοναρίους » τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας νὰ διαδώσουν τὴν Καθολικὴν Πίστιν. — Ἐκ πείρας οὗτοι γνωρίζουν ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχη ἡ ὑποστήριξις πρεσβευτοῦ τινος μεγάλης Δυνάμεως ἐν Κων/πόλει, ἐφόσον εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Κύριλλος Λούκαρις, καίτοι ἦτο μεστὸς σφαλμάτων καὶ αἵρεσιῶν, ὄχι μόνον ἐξελέγη, ἀλλὰ καὶ παρέμεινε Πατριάρχης ἐπὶ 27 σχεδὸν ἔτη, μόνον καὶ μόνον χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Ὀλλανδοῦ Πρέσβεως καὶ δὲν ἀπεχώρησε τοῦ Πατριαρχείου, παρὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐν λόγῳ πρέσβεως. Καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀκόμη, ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος, παρέμεινεν ἐπὶ 21 περίπου ἔτη¹, χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Ἑγγλοῦ πρέσβεως καὶ θὰ παρέμενε καὶ περισσότερον χρόνον, ἂν ὁ ἴδιος, λόγῳ γήρατος, δὲν ἀπεχώρει εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Μονῆς² ἐν Χίῳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν. Οἱ ἐν λόγῳ Μητροπολίται ἀνέφερον ὅτι δύναται διὰ πολὺ μεγαλείτερον λόγον νὰ ἐκλεγῇ καὶ διατηρηθῇ εἰς Καθολικὸς Πατριάρχης, ἂν οἱ Καθολικοὶ πρεσβευταὶ καὶ ἰδία ὁ τῆς Αὐλῆς τῆς Βιέννης, ὁ τῆς Γαλλίας καὶ ὁ τῆς Γαληνοτάτης Αὐθεντίας τῆς Βενετίας, ἤθελον τὸν προστατεύσει. Οἱ ἐν λόγῳ Μητροπολίται εἶνε: ὁ Ἰγνάτιος τῆς Χίου, ὁ Ἰάκωβος τῆς Ἄνδρου, ὁ Ἰωσήφ ἐπίσκοπος τῆς Σάμου, ὁ Παρθένιος ἀρχιεπίσκοπος Μυτιλήνης, Παρθένιος μητροπολίτης Μεθύμνης, Ζαχαρίας μητροπολίτης Νάξου καὶ Θεοφάνης. Οἱ Μητροπολίται οὗτοι συνεννοήθησαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκλογὴν ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, διότι ἄλλους Καθολικοὺς δὲν γνωρίζουν, καὶ ἂν ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης ὁ Πάπας ἢ τὸ Ἱερὸν Σωματεῖον τῆς προπαγάνδας, ἔχουν γνῶσιν περὶ ὑπάρξεως καὶ ἄλλου τινὸς Καθολικοῦ, θὰ εὐχαριστηθοῦν νὰ τὸ μάθουν οἱ εἰρημένοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπιζητοῦν ἄλλο τι, παρὰ νὰ περιέλθῃ τὸ Πατριαρχεῖον εἰς χεῖρας ἐνὸς Καθολικοῦ.

Οἱ ἐν λόγῳ Μητροπολίται ἀπέστειλαν ἓνα ἐξ αὐτῶν ἦτοι τὸν Μητροπολίτην τῆς Νάξου εἰς Ρώμην, ἵνα ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ Ἁγίᾳ Ἐδρᾷ καὶ τῷ Ἱερῷ Σωματεῖῳ τῆς Προπαγάνδας καὶ διαβιβασθοῦν θερμοὶ συστάσεις πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ Αὐτοκράτορα, πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας καὶ τὴν Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας, ὅπως ὑποστηρικθῇ τὸ Ἱερὸν τοῦτο σχέδιον καὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ποθούμενον, ἂν δοθοῦν εἰς τοὺς Πρεσβευτὰς ὠρισμέναι ἔγγραφοι διαταγαί.

Ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, διότι, ἂν γνωσθῇ σχετικόν τι εἰς τοὺς σχισματικούς, ὄχι

¹ Εἶναι περιεργον πῶς ἀναφέρεται ὡς πατριαρχεύσας ἐπὶ 21 ἔτη.

² Νέαν Μονὴν τὴν ὀνομάζει ὁ κ. Κ. Ἄμαντος εἰς τὰ « Γράμματα ἐν Χίῳ κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, σελ. 180.

μόνον θὰ ματαιωθῆ ἢ ἐκλογή, ἀλλὰ διατρέχουν καὶ κίνδυνον διὰ τὴν ζωὴν των οἱ ὀφθινοὶ ἱεράρχαι καὶ δὴ κατὰ τρόπον ἀκατονόμαστον.

Πρὸ τοιούτου κινδύνου, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ σιωπὴ ἢ ἀπόλυτος. Διὰ τοῦτο οἱ ἐν λόγῳ ἱεράρχαι δὲν ἠθέλησαν νὰ διατυπώσουν ἐγγράφως τὰς προθέσεις των, ἵνα μὴ τυχὸν πέσῃ τὸ ἔγγραφο εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἢ τῶν σχισματικῶν. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ζωὴ των θὰ διέτρεχεν ἄμεσον κίνδυνον.

Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὸν Γαβριὴλ μητροπολίτην Γάνου καὶ Χώρας, ὅστις ἀπηγγονίσθη, διότι τῷ εὐρέθῃ μία ἐπιστολὴ σταλεῖσα εἰς Μόσχαν. Συκοφαντηθεὶς ἀδίκως, ἀπηγγονίσθη δημοσίᾳ εἰς τὴν πύλην τοῦ Πατριαρχείου.

Ὁ Πατριάρχης Παρθενάκης¹ ἀπηγγονίσθη διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐκ μιᾶς ἐπιστολῆς του, εἰς τρόπον ὅστε οἱ ἐν λόγῳ Μητροπολίται ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἔκριναν προτιμότερον καὶ ἀσφαλέστερον νὰ ἐμπιστευθοῦν τὸ σπουδαῖον μυστικὸν εἰς τὴν Ρώμην δι' ἀπεσταλμένου παρὰ νὰ διακινδυνεύσουν τὴν ἔγγραφον διατύπωσίν του.

Ὁ ὀφθινοὶ ἱεράρχης τῆς Νάξου εἶναι ἤδη γνωστὸς εἰς ἐκεῖ Ἰησοῦτας καὶ Καπουτσίνους καὶ εἰς τὸν Λατῖνον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ εἰς ἄλλους Καθολικοὺς ὡς θιασώτης τῆς Καθολικῆς πίστεως καὶ ἔκαμεν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του πολλὰς διευκολύνσεις ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς γίνεται τοῦτο δῆλον ἀπὸ τὰς πιστοποιήσεις τὰς δοθείσας εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Γράμματέα Μπαλδέσκι. Ὡς πρὸς τὰς διαθέσεις τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν δύναται τὸ Σωματεῖον τῆς Προπαγάνδας νὰ λάβῃ πληροφορίας ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς μετὰ πάσης μυστικότητος ἕως ὅτου ἐπιτευχθῆ τὸ ποθούμενον, διότι, μετὰ ταῦτα, δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς φόβος, Οὔτοι δὲν ζητοῦν νὰ ἐπιτύχουν συμφέρον τι, ἀλλὰ μόνον τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Οὔτοι συνεφώνησαν μεταξύ των νὰ μὴ γίνῃ Πατριάρχης εἰ μὴ ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐτύγχανε τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς Ἁγίας Ἀποστολικῆς Ἐδρας καὶ τοῦ Σωματείου τῆς Προπαγάνδας, ὅστις θὰ τοποθετήσῃ εἰς τὰς διαφόρους περιοχὰς Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας Καθολικοὺς, ἐκδιώκων τοὺς σχισματικοὺς μὲ διάφορα προσχήματα, καθὼς θὰ φροντίσῃ νὰ φέρῃ ἀνὰ τὰς Μητροπόλεις, Ἀποστολὰς Καθολικῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ προπαγανδίσουν τὰ δόγματα τῆς Ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας, συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Σωματείου τῆς Προπαγάνδας. Τοιοῦτος Πατριάρχης θὰ ἀνελάμβανεν ἐπὶ πλέον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ προβαίῃ εἰς ἐνέργειάν τινα σπουδαίαν, χωρὶς τὴν ἔγκρισιν καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀντιπροσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ νομίμου διαδόχου τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου καὶ τοῦ Σωματείου Προπαγάνδας. Τοῦτο, ἀφοῦ ἴδῃ ὅτι τὰ ὑπισχνούμενα εἶναι ἀληθῆ καὶ ἀφοῦ συστήσῃ θερμοῶς εἰς τοὺς Πρεσβευτὰς μετὰ πάσης μυστικότητος ὡς καὶ εἰς τοὺς Πρίγκιπας τοὺς Χριστιανοὺς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, θὰ ἠδύνατο κατόπιν νὰ πιστοποιήσῃ ἂν πράγματι ἐκπληρωθοῦν τὰ ὑπισχνούμενα καὶ τότε θὰ ἐπεξέτεινε τὴν προστασίαν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον.

Βεβαίως οὐδέποτε παρουσιάσθη ὁμοία περίστασις πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.

¹ Παρθένιος ὁ Γ' περὶ τοῦ ὁποίου ἐγράψαμεν ἀνωτέρω.

Ὁ Θεὸς ἔβαλε τὸ χέρι τοῦ αὐτῆν τὴν φορὰν, ἵνα τελειώσῃ. Δι' αὐτὸ γίνεται ἔκκλησις πρὸς τὸν Ἅγιον Πατέρα καὶ τὸ Ἱερὸν Σωματεῖον τῆς Προπαγάνδας, ἵνα ἐγκολπωθῆ τὸ σοβαρὸν τοῦτο ζήτημα, τόσον ὠφέλιμον διὰ τὴν Ἁγίαν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἐξ αἰτίας τῆς κακῆς διοικήσεως τῶν Πατριαρχῶν, τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιαστικῶν, ἀναπαύεται ὑπὸ τὸν βαθὺν καὶ δηλητηριώδη ὕπνον τοῦ σχίσματος καὶ τῆς αἰρέσεως. Ἐν τούτοις τώρα τίθεται ὑπὸ τὴν ἀλάνθαστον κρίσιν τῆς Αὐτοῦ Ἁγιότητος καὶ τοῦ Ἱεροῦ Σωματείου τῆς Προπαγάνδας.»

Despotiaïlassi (Στρατοπέδον τοῦ Σουλτάνου) 26 Αὐγούστου 1671¹ «... ἔφθασαν ἐνταῦθα διάφοροι Μητροπολίται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκόμισαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ἐναντίον τοῦ νέου Πατριάρχου² ἐκθέτουν ἐν ταύτῃ ὅτι οὗτος ἔδαπάνησε πολλὰ χρήματα, ἵνα καταλάβῃ τὸν θρόνον καὶ ἀφοῦ ἀνῆλθεν ἐπ' αὐτοῦ, ἐπεβάρυνε τὴν Ἐκκλησίαν μὲ διάφορα πουργιά. Διαμαρτύρονται κατ' αὐτοῦ, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν καὶ λέγουν ὅτι ὁλος ὁ λαὸς εὐρίσκειται εἰς ἀναστάτῳσιν διὰ τὸν διορισμὸν του. Ὁ Μέγας Βεζύρης ἐδέχθη τὴν ἀναφορὰν των, ἐπιδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰσακῆ Ἐφένδη καὶ διέταξε νὰ γίνονιν ἀνακρίσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἵνα ἀποδειχθῆ κατὰ πόσον ἡ ἀναφορὰ ἔχει βάσιν τινὰ ἀληθείας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔμαθα ὅτι ὁ νέος Πατριάρχης, πληροφορηθεὶς τὰ διαβήματα τῶν Μητροπολιτῶν ἐξεκίνησε καὶ αὐτὸς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἔλθῃ ἐδῶ καὶ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν Βεζύρην τὴν ἀπολογία του ἐπὶ τῶν κατηγοριῶν. Ἀλλὰ λέγεται ὅτι καθ' ὁδὸν ἠσθένησε καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἔφθασεν ἀκόμη ἐδῶ. Πιστεύεται ὅμως γενικῶς ὅτι θὰ ἐπέλθῃ ἀλλαγὴ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καίτοι αὐτὸς θὰ φροντίσῃ νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα, προσφέρων μεγάλα ποσά, τὰ ὁποῖα θὰ πάρῃ ἀπὸ τὰς Μητροπόλεις καὶ ἀπὸ τὰ ἔσοδα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸ θὰ σημάνῃ τὴν ἐξόντωσιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων...»

Κωνσταντινούπολις, 25 Σεπτεμβρίου 1679 (Κῶδιξ ἀρ. 8760 τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης) «... ὁ Μ. Βεζύρης ἀπεμάκρυνε τὸν Πατριάρχην³ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐτοποθέτησε τὸν Μητροπολίτην Λαρίσσης⁴ ἀμειφθεὶς μὲ 90 πουργιά. Ἦλθον μερικοὶ Μητροπολίται εἰς τὴν Πρεσβείαν καὶ μοῦ τὰ ἀνέφεραν...»

1^ο Ἀπριλίον 1684 (Codici Miscellanea, Τόμος 9) «... ἀπεμακρύνθη τοῦ θρόνου ὁ Πατριάρχης⁵ καὶ ἐτοποθετήθη ἄλλος ὅστις ἐχρημάτισε καὶ κατὰ τὸ παρελθόν⁶. Οὗτος ἔδαπάνησε μεγάλα χρηματικά ποσά, ὅπως ἐπανακαταλάβῃ τὴν θέσιν καὶ τώρα φροντίζει νὰ ἀποζημιωθῆ ἀπὸ τὸν προηγούμενον, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐκεῖνος ἀπεγύμνωσε τὴν Ἐκκλησίαν, οἰκειοποιηθεὶς ὅλα τὰ ἔσοδά της, ἀλλ' ὁ τελευταῖος ἀπέφυγεν ἕως τώρα, κρυπτόμενος, καὶ ἐλπίζει προσφέρων σημαντικὰ ποσά νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν θρόνον, ἐκδιώκων τὸν ἀντίπαλόν του...»

¹ Miscellanea Codici, Τόμος ἀρ. 5.

² Παρθενίου τοῦ Δ'.

³ Ἀθανάσιον τὸν Δ'.

⁴ Ἰάκωβον

⁵ Διονύσιος ὁ Δ'.

⁶ Παρθένιος ὁ Δ'.

Κωνσταντινούπολις 16 Σεπτεμβρίου 1702 (Miscell. Codici, Τόμος 11^{ος}) «... ἀπέθανεν ὑπέργηρος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικος χρηματίσας δέκα ἕξ ἔτη Πατριάρχης. Ἡ Πατριαρχία του μίαν μόνον φορὰν διεκόπη, ὅτε κατέλαβε προσωρινῶς τὴν ἔδραν ὁ Διονύσιος. Ὁ Καλλίνικος εἶναι ὁ μόνος Πατριάρχης τῶν τελευταίων 108 ἐτῶν ποὺ ἀποθνήσκει ἐπὶ τοῦ θρόνου.—Ἡ πολυχρόνιος συνετή, εἰλικρινὴς καὶ εὐθεῖα διαχειρίσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἐλαττωθοῦν σημαντικῶς τὰ ἄλλοτε δυσβάστακτα χρέη τοῦ Πατριαρχείου.

Ἐπισημειωθέντες ὡς ἀξιοὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Πατριαρχικὴν ἔδραν καὶ ὁ Ἡρακλείας, ὅστις ἐπεζήτη νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ Ὑπατον ἀξίωμα διὰ τῶν συνήθων δωροδοκιῶν, ἃς τῷ ὑπισχυοῦντο νὰ δώσουν οἱ ὀπαδοὶ του. Ἀλλὰ πρὶν γίνῃ ἐκλογή καὶ ἵνα διεξαχθῇ αὕτη ἐν πάσῃ ὁμοφωνίᾳ καὶ ἡρεμίᾳ, κατεβλήθη σημαντικὴ προσπάθεια ὥστε νὰ ἀποσύρῃ τὴν ὑποψηφιότητά του ὁ Ἡρακλείας. Καὶ τοῦτο ἐπετεύχθη, ἀφοῦ ἠλαττώθησαν τὰ βαρῆα χρέη τῆς Μητροπόλεως ταύτης, τὰ ὁποῖα βαρύνουν τώρα τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ προσετέθη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἡρακλείας ἡ Ραιδεστός ὡς ἦτο καὶ πρότερον. Τοιοῦτοτρόπως, ἀφοῦ ἐβελτιώθη ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Μητροπόλεως Ἡρακλείας, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς ταύτης ἀπέσυρε τὴν ὑποψηφιότητα καὶ οὕτω ἀνεδείχθη ὁμοφώνῳ ψήφῳ καὶ βοῇ ὁ Χαλκηδόνης ἐν τῷ μέσῳ ἐγκαρδίων λαϊκῶν ἐπευφημιῶν . . . »

Κωνσταντινούπολις 9 Ἀπριλίου 1725 (Φάκελλος, ἀρ. 179) «... ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας ὁ Γ' ἔγραψεν εἰς τὸν Βάβλον ὅτι διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ νέου πατριαρχικοῦ ναοῦ ἐχρησιάσθησαν πολλὰ χρήματα καὶ ὅτι ἔστειλε πανταχοῦ ἀντιπροσώπους του πρὸς συλλογὴν ἐράνων καὶ ὅτι τὰς εἰσφορὰς τῶν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν κατεχομένων Ἰονίων Νήσων κατεκράτησεν ὁ τζενεράλ Φραγκῖσκος Καρρέο.

Αὗται ἦσαν :

ἐκ Κεφαλληνίας τζεκίνια	400
καὶ ψιλὴ σταφίδα λίτρος	20.000
ἐκ Πάργας τζεκίνια	40
ἐκ Λευκάδος τζεκίνια	90
ἐκ Παξῶν λάδι «τρέστες»	500
ἐκ Κερκύρας λάδι «τρέστες»	2.100

ὡς καὶ ἀπὸ κληροδότημα τοῦ ἀποθανόντος Σαμουήλ ποὺ ἠύρισκετο εἰς τὰ Λεύκη,
τζεκίνια 100

καὶ παρακαλεῖ τὸν Βάβλον, ὅπως ἐνεργήσῃ καὶ ἀφεθοῦν ἐλεύθερα τὰ εἰρημένα ποσὰ καὶ τὰ προσφερθέντα εἶδη.